

การศึกษามหาบัณฑิตศึกษาศิลปะในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

นางสาวบุศรินทร์ คำหุ้ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0081-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A STUDY OF ROLES OF ART TEACHERS IN LEARNING PROCESS MANAGEMENT FOR
PROMOTION OF THAI ART CONSERVATION AS PERCEIVED BY ART TEACHERS IN UPPER
SECONDARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE DEPARTMENT OF GENERAL
EDUCATION IN BANGKOK METROPOLIS**

Miss Busarin Khamhung

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education
Department of Art Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2001
ISBN 974-17-0081-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษายุทธศาสตร์ศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการ
อนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวบุศรินทร์ คำฟุ้ง

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจารี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญนรรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์)

สถาบันวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุศรินทร์ คำหู่ : การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

(A STUDY OF ROLES OF ART TEACHERS IN LEARNING PROCESS MANAGEMENT FOR PROMOTION OF THAI ART CONSERVATION AS PERCEIVED BY ART TEACHERS IN UPPER SECONDARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION IN BANGKOK METROPOLIS) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ, 139 หน้า. ISBN 974-17-0081-4

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และบทบาทครูเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างเป็นครูศิลปศึกษา 113 คน และหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา 7 คน จาก 113 โรงเรียน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ แบบประเมินค่า แบบปลายเปิด และการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความถี่ โดยส่งแบบสอบถามจำนวน 113 ฉบับ ทางไปรษณีย์และได้รับกลับคืนมาจำนวน 91 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.53

ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยระดับมากได้แก่ ด้านการวัดประเมินผล เน้นประเมินผลจากผลงานนักเรียน และด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานอย่างอิสระ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้ ด้านการกำหนดเนื้อหา เน้นเนื้อหาเรื่องจิตรกรรมไทย ด้านการใช้สื่อการสอน เน้นใช้สื่อรูปภาพศิลปกรรมไทย ด้านการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงาน การปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ เน้นอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปกรรมไทยควบคู่กับการสอน

ด้านความคิดเห็นพบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทและมีส่วนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยเป็นอย่างมาก โดยเน้นการสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของศิลปะไทย ศิลปกรรมไทยถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การอนุรักษ์จะทำให้เกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจ ครูควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทย กิจกรรมที่ครูเคยจัด คือ นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งศิลปกรรมไทยต่างๆ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นสำคัญนั้น ครูศิลปศึกษาเห็นว่ามีความเหมาะสม โดยการเรียนศิลปะไทยจะทำให้เด็กให้มีสมาธิและมีจิตใจละเอียดอ่อน เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น ส่วนปัญหาสำคัญในการอนุรักษ์ เกิดจากครูและนักเรียนไม่สนใจศิลปะไทย อีกทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมต่างชาติมีมากเกินไป ครูควรค่อยๆ โน้มน้าวและให้เด็กได้เรียนอย่างเสรี และคอยสอดแทรกเนื้อหาศิลปะไทยในการสอนเสมอ นโยบายการศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรมควรชัดเจน และทุกคนควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ภาควิชา...ศิลปศึกษา.....

ลายมือชื่อผู้ผลิต.....

สาขาวิชา...ศิลปศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2544.....

4283747127 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : ROLES/ART TEACHERS/LEARNING PROCESS MANAGEMENT/THAI ART/CONSERVATION/ PROMOTION

BUSARIN KHAMHUNG : A STUDY OF ROLES OF ART TEACHERS IN LEARNING PROCESS MANAGEMENT FOR PROMOTION OF THAI ART CONSERVATION AS PERCEIVED BY ART TEACHERS IN UPPER SECONDARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION IN BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SANTI KHUNPRASERT, Ph.D. 139 pp. ISBN 974-17-0081-4

The purpose of this research was to study roles of art teachers in learning process management for promotion of Thai art conservation following national education act of B.E.2542 (1999) in aspects of roles of ; learning objective setting, learning content setting, instructional media using, activities proceeding and learning methods, measurement and evaluation, learning atmosphere and environmental management and roles of art teachers concerning Thai art conservation as perceived by art teachers in upper secondary schools under the jurisdiction of the department of general education in Bangkok metropolis.

The sampling groups were 113 art teachers and 7 art program leaders from 113 secondary schools in Bangkok. The research instruments were constructed by the researcher in the form of questionnaire consisted of check list, rating scale, open-ended items and interviews, the data were analyzed by percentage, means, standard deviation and frequencies, 113 questionnaires were sent out and 91 copies (80.53%) were returned.

The results of research were found that the roles of art teachers in learning process management of Thai art conservation was rated at the high level in aspects of measurement and evaluation which emphasized pupil' s finished products, and learning atmosphere and environmental management which emphasized pupils were free in learning and practice. The moderate level in the aspects of learning objective setting which emphasized pupils can create their Thai artworks, learning content setting which emphasized Thai painting content, instructional media using which emphasized using Thai art pictures, and activities proceeding and learning methods which emphasized pupil' s practices. In aspect of conservative promotion practice, most art teachers should admonish pupils to aware the important of Thai art value while teaching.

Concerning opinions, art teacher' s roles are highly accepted to provide Thai art conservation while teaching, teachers should emphasize pupils to aware Thai art value, and praise Thai art as the national unique identity. The conservation should promote the appreciation and pround, art teachers should behave appropriately in Thai. The recent activities were ; field trip to Thai art resources, and appropriate learning process management using child-center, Thai art learning will provide concentration and gentle mind to children, and will get direct experiences from Thai local wisdoms. The important problems are that teachers and pupils lack interest in Thai art, and high technologies and foreign culture over influx. Art teachers should convince their pupils freely to learn and always interpolate Thai art content while teaching. The educational policy of art and culture should be clear and it is everybody' s role to conserve Thai art.

Department ...Art Education..... Student's signature.....
 Field of study.....Art Education... Advisor's signature.....
 Academic year2001.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณา ความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากหลายท่าน จนทำให้การทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้ทำวิจัยใคร่ขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และรองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุณย์ ซึ่งได้กรุณาชี้แนะเรื่องเครื่องมือวิจัยเพิ่มเติม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย รวมทั้งบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้เงินทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

ครู อาจารย์ และหัวหน้าหมวดศิลปศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย ตลอดจนญาติพี่น้องทุกคนในครอบครัว และเพื่อนๆทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณหอมไกล คำหุง มารดาของผู้วิจัย ผู้ซึ่งให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และทุนการศึกษา แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนสำเร็จการศึกษาตามที่มุ่งหวัง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
	ขอบเขตของการวิจัย.....	7
	คำจำกัดความของการวิจัย.....	7
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	ศิลปกรรมไทย.....	9
	การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	17
	บทบาทของการศึกษาและครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	19
	การจัดกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนการสอน.....	26
	การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 254.29	
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
	การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	49
	กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย.....	49
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50
	การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	50
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	51
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

ซี

บทที่

หน้า

4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
	การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	55
	การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	70
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	77
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	77
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	77
	สรุปผลการวิจัย.....	79
	อภิปรายผลการวิจัย.....	84
	ข้อเสนอแนะ.....	99
	รายการอ้างอิง.....	100
	ภาคผนวก.....	109
	ภาคผนวก ก. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.....	110
	ภาคผนวก ข. รายชื่อโรงเรียนที่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	112
	ภาคผนวก ค. รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ทดลองเครื่องมือวิจัย.....	117
	ภาคผนวก ง. รายงานอาจารย์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่ให้สัมภาษณ์.....	119
	ภาคผนวก จ. หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	121
	ภาคผนวก ฉ. ตัวอย่างเครื่องมือวิจัย.....	129
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	139

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตินำ

ตาราง

หน้า

1	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา.....	55
2	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	58
3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ศิลปกรรมไทย.....	60
4	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ ศิลปกรรมไทย.....	61
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการ เรียนรู้ศิลปกรรมไทย.....	62
6	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการใช้สื่อการสอน.....	63
7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ศิลปกรรมไทย.....	64
8	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย.....	65
9	ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษา ในการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	66
10	ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	67
11	ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย	
12	โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง.....	68
13	ค่าความถี่และค่าร้อยละความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคสำคัญ ต่อการส่งเสริม การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	69
13	ค่าความถี่ของสถานภาพทั่วไปของหัวหน้าหมวดศิลปศึกษา.....	70
14	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดศิลปศึกษาเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษา ในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....	71
15	ค่าความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....	76

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ศิลปกรรมไทย นับเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและทางประวัติศาสตร์ อันทรงคุณค่ายิ่ง ของบรรพบุรุษไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมอันเก่าแก่มานับพันปี และสิ่งที่บ่งบอกถึงการมีอารยธรรมส่วนใหญ่ ก็คือผลงานทางด้านศิลปกรรม ซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของศิลปกรรมในอดีตเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ล้วนเป็นพยานหลักฐานอันสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรือง ในอดีตที่ผ่านมา (กรมศิลปากร, 2531) ผลงานศิลปกรรมไทยซึ่งปรากฏอยู่ตามแหล่งโบราณสถาน โบราณศิลปวัตถุต่างๆนั้น ล้วนเป็นงานวิจิตรศิลป์ที่ถูกสรรสร้างอย่างประณีตบรรจงไม่ว่าจะเป็นผลงานด้านสถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรมไทย จิตรกรรมไทย หรืองานช่างฝีมือต่างๆ ล้วนเป็นสมบัติอันมีค่าของชาติทั้งสิ้น ศิลปกรรมมีได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่าแต่อย่างใด แต่ความสำคัญอยู่ที่คุณค่าทางจิตใจ ความภูมิใจที่มีอาจทดแทนจากสิ่งใหม่ๆได้ เพราะเป็นสิ่งที่บรรพชนในอดีตได้อุทิศเวลาใช้ความคิดบรรจงประดิษฐ์ศิลปกรรมแต่ละชิ้นด้วยความยากลำบาก (รัชวดี สังขดุลย์, 2526) และถือเป็นสิ่งบ่งบอกถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ได้อย่างดีเยี่ยม เช่นเดียวกับชนชาติที่มีอารยธรรมสูงอื่นๆ ดังเช่นอาณาจักรอียิปต์โบราณ หรือ กรีก โรมัน ที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในอดีตนั้น ล้วนแล้วแต่มีศิลปกรรมที่สูงค่า และเจริญสูงสุดเช่นเดียวกับความเจริญด้านอื่นๆ ดังนั้น ศิลปกรรมไทย จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความสำคัญยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติที่มีอารยธรรมชาติหนึ่งในโลก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนชนในชาติพึงตระหนักในคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดในมรดกของชาติเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป

แต่ในปัจจุบัน ประเทศชาติกำลังมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจกันอย่างรีบเร่ง ก่อให้เกิดการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมไป โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจาก กระแสกดดันจากสังคมโลก ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ต่อวิถีไทยอย่างรุนแรงและหลีกเลี่ยงไม่พ้น กระแสการครอบงำทางด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเชียวกราก ส่งผลให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม เข้าครอบงำวิถีไทย วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างน่าใจหาย (จำรูญ เรื่องขจร, 2543) การพัฒนาประเทศ เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ส่งผลทำให้คนในสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น สังคมโลกกลายเป็นสังคมที่เปิดกว้าง โลกยุคใหม่กลายเป็นโลกยุคไร้พรมแดน ทำให้วัฒนธรรมจากต่างชาติได้หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างกว้างขวางและไร้ทิศทาง ประชาชนหลงใหลในวัตถุนิยม ตกเป็นทาสการโฆษณาของสื่อมวลชน การพัฒนานำไปสู่วิถีทางสังคม เยาวชนหลงใหลในพฤติกรรมของต่างชาติมากเกินไป (สำนักนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม, 2541) อันเป็นผลทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะเด็ก และเยาวชน ไม่เห็นความสำคัญ และละเลยต่อการอนุรักษ์ และสืบสานในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ดังนั้น เพื่อให้ผู้คนสำนึกในคุณค่าของศิลปะไทย มีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ มีความเชื่อมั่นในศักยภาพการสร้างสรรค์ของบรรพชน มองเห็นหนทางการสืบทอด พัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ตามลักษณะเฉพาะตน โดยหนทางที่จะช่วยกันสร้างนั้น มีอยู่หลายหนทาง และ หนทางหนึ่งก็คือ การพึ่งพาอาศัยระบบการศึกษา หรือมีความหมายว่า เด็กและเยาวชนคือ กำลังที่สำคัญในอนาคต คือกำลังที่จะช่วยปลูกสำนึกชนิดใหม่ แห่งการยอมรับศิลปะไทย อันเป็นมรดกของชนชาติ โดยไม่เสียความสมดุลแห่งการยอมรับ ศึกษาความมั่งคั่งทางศิลปวัฒนธรรมของโลกสากล (อำนาจ เย็นสบาย, 2532) ปัญหาการทำลายมรดกของชาติไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน หรือ ศิลปโบราณวัตถุที่เกิดจากคน จะสามารถแก้ไขและป้องกันได้ หากได้ดำเนินการอย่างจริงจัง โดยเฉพาะทางด้านการศึกษจะต้องพัฒนาคนให้เกิดความสำนึกในคุณค่าโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ (กรมศิลปากร, 2529)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาศิลปวัฒนธรรม จึงได้บรรจุหลักสูตรศิลปศึกษาไว้ในทุกระดับ ซึ่งในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ถือเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีวิชาให้เลือกเรียนได้หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร ในข้อที่ 3 ที่ว่า “ มุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งทางสติปัญญา ความสำนึกและซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ”

โดยหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ได้กำหนดให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมไทย อันเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิชากลุ่มศิลปกรรมในข้อที่ 2 ที่ว่า “ เพื่อให้รู้คุณค่าของศิลปะอันจะทำให้เกิดค่านิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทย และสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2323) ดังเช่นรายวิชาต่อไปนี้

วิชาศิลปะไทย 1, 2, ที่ให้นักเรียนศึกษาประวัติความเป็นมา ประเภทและยุคต่างๆ ลักษณะความงามของศิลปะ และการช่างไทย ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม การสร้างงานศิลปกรรมและการช่างไทย เช่น ลาดลายไทยในเครื่องปั้นดินเผา เครื่องรักลายรดน้ำ ประดับกระຈก ฯลฯ การนำวัสดุต่างๆในท้องถิ่นมาใช้ในงานศิลปกรรมไทยเพื่อประยุกต์ตามสภาพสังคมปัจจุบัน

วิชาศิลปะไทย 3, 4 ที่ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะและการช่างไทย วิเคราะห์โครงสร้างและรูปแบบงานศิลปะและการช่างไทย งานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ เช่น เครื่องใช้สอย เครื่องประดับ ฯลฯ โดยเน้นการใช้วัสดุของท้องถิ่น และการสงวนรักษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2323)

วิชาศิลปะประจำชาติ ศป. 231 ซึ่งมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องศิลปะประจำชาติ ภาพลายไทยสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของศิลปะประจำชาติเกี่ยวกับ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปสถานของแต่ละสมัยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีความภาคภูมิใจและรู้จักอนุรักษ์ศิลปะประจำชาติทั้งยังก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปประยุกต์ปฏิบัติเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันได้ (จีระพันธ์ สมประสงค์, 2532)

แต่กระนั้น การปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ยังประสบปัญหาบางประการ ที่ทำให้เยาวชนของชาติมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เนื่องจากการวางพื้นฐานศิลปวัฒนธรรมไทยตามโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบางแห่งจะมีเฉพาะในหลักสูตร แต่ในทางปฏิบัติกลับตรงกันข้าม มุ่งเฉพาะศึกษาศิลปะสากลและไม่พยายามส่งเสริมศิลปกรรมไทย ตลอดจนครู อาจารย์ ก็ขาดความรู้ ไม่สนใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมและมองข้ามศิลปะไทยไป ปัญหาอันหนึ่งที่ครุฑมักมุ่งเน้นสอนสิ่งที่ใกล้ตัว และขาดความรู้สิ่งที่ใกล้ตัวจึงเป็นสาเหตุทำให้วิชาการด้านนี้เฉื่อยชालง และถ้าจะเปรียบอัตราส่วนการศึกษาระหว่างศิลปะไทยกับศิลปะสากลแล้วจะพบว่า มีระดับที่แตกต่างกัน ศิลปะสากลจะมีการศึกษาที่ค่อนข้างกว้างขวาง เอกสาร ตำรา หนังสือก็มีมาก ส่วนการศึกษาศิลปะไทย จะอยู่ในวงแคบ เอกสาร หนังสือ ตำรา ก็ขาดแคลน จึงเป็นผลให้การศึกษาทางด้านนี้ ยังคงอยู่ในสภาพล้าหลัง และขาดความสนใจโดยทั่วไป (สงวน รอดบุญ, 2529) และ อำนาจ เย็นสบาย (2532) ได้ชี้ถึงปัญหาในเรื่องนี้ว่า กระบวนการศึกษาศิลปะไทยนั้น ส่งเสริมการเลียนแบบ ดังปรากฏหลักฐานในหลักสูตรการศึกษาฉบับแรกปี พ.ศ.2438 อันเป็นการศึกษาในระบบ ซึ่งรับอิทธิพลจากตะวันตก จนบางคนกล่าวว่าเป็นการเลียนแบบ 2 ต่อ โดยต่อที่ 1 ตะวันตกเลียนแบบธรรมชาติ ต่อที่ 2 เราเลียนแบบตะวันตก อาศัยครูเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นความจำทักษะความชำนาญ เน้นที่ผลงานไม่เน้นกระบวนการ ซึ่งในที่สุดแนวการศึกษา การเรียนการสอนศิลปะแบบก้าวหน้านิยมตะวันตก จึงตกอยู่ในฐานะกุมบเทาและทิศทาง นับจากหลักสูตร พ.ศ. 2503 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2521 โดยเฉพาะบรรดาโรงเรียนในเมือง โรงเรียนที่มีความพร้อมอยู่ในระดับแนวหน้า จึงมีทัศนคติต่อศิลปะไทย ซึ่งเป็นลักษณะชนชาติ ไปในทางลบ

นอกจากนี้สำนักนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (2541) ได้สรุปปัญหาหลักของการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมที่ผ่านมาว่า ในด้านการศึกษาและสืบทอด หลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะและวัฒนธรรมไทยไม่ชัดเจน เป็นวิชาที่แทรกในวิชาอื่น การขาดเกลาภิรียมารยาท การปลูกฝังค่านิยม ตามหลักศาสนธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของไทยไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ขาดความเข้าใจในแก่นแท้ มิติดั้งเดิม อีกทั้งระบบการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานทางวัฒนธรรมยังไม่มีประสิทธิภาพ และเลิศ อาหนักนะ (2523) กล่าวอีกว่า ประชาชนไม่ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติ จึงทำให้ศิลปกรรมไทยจำนวนมากน้อยถูกบ่อนทำลายทั้งจากคนที่ขาดการศึกษา การทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และจากคนที่ใช้อำนาจหน้าที่ และความฉลาดเฉลียวไปใช้เป็นประโยชน์เฉพาะตน

ทางสำนักนโยบาย และแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (2541) จึงได้กำหนดสาระสำคัญของแผนการพัฒนาศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ของกระทรวงศึกษาธิการ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาในนโยบายข้อที่ 1 และ 2 ดังนี้

นโยบายข้อที่ 1 การทำนุบำรุงรักษามรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม เร่งรัด ส่งเสริม สนับสนุนการทำนุบำรุง รักษาฟื้นฟู พัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติเพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมโลก

นโยบายข้อที่ 2 การสืบสานศิลปะและวัฒนธรรม เริงรัด ส่งเสริม สนับสนุนการปลูกฝัง สืบสาน เผยแพร่ แลกเปลี่ยนศิลปะ และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และของชาติอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และความภาคภูมิใจของคนในชาติ โดยมีเป้าหมายในข้อที่ 1 ว่ามีการบรรจุองค์ความรู้ดั้งเดิม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ และวัฒนธรรมประจำชาติไว้เป็นสาระสำคัญ ให้ การเรียนรู้วัฒนธรรม ผสมผสานกลมกลืนกับวิชาการสาขาอื่นๆทุกระดับและประเภทการศึกษา เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยมีมาตรการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับรากฐาน ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชาติและของโลก โดยบรรจุเนื้อหาประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรม ของชาติตลอดจนวัฒนธรรมของเผ่าชนไว้เป็นสาระสำคัญในการเรียนรู้ทุกระดับและประเภทการศึกษา พัฒนาระบบ การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติโดยผ่าน กระบวนการเรียนการสอนทุกระดับและประเภททั้งภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปลูกจิตสำนึกใน ความเป็นไทยบนรากฐานของเอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งการใช้ วัฒนธรรมไทยเป็นรากฐานในการดำรงชีวิต

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงได้ร่างพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ.พ.ศ.2542 ขึ้น เพื่อจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติโดยกำหนดไว้ใน หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตราที่ 23 การจัดการศึกษา โดยในข้อที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และในมาตราที่ 24 ที่ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึก ทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จัดบรรยากาศ สื่อ การสอนและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

เนื่องจากกระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคน ปัจจัยหลักที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาคือ ครู เพราะเป็นผู้กำหนดบทบาทของกิจกรรมการเรียนการสอน (จำรูญ เรื่องขจร, 2543) ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับการ ปลูกฝังศีลธรรมจรรยาให้แก่ผู้เรียน จะเห็นได้ว่าการก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น ต้องผ่านกระบวนการเรียน การสอน ซึ่งครูนั้นว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญ (บังอร จันคำ, 2533)

เมื่อศิลปะเกี่ยวข้องกับการศึกษา การเรียนรู้ทางศิลปะย่อมไม่ใช่การเรียนรู้อย่างโดดๆเฉพาะตัวของศิลปะเอง แต่จะเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการศึกษา สมรรถภาพของครูผู้สอน ความพร้อมของนักเรียน การเรียนการสอน สื่อการสอน และสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการรับรู้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ดังนั้นภาระหน้าที่หลักอันสำคัญยิ่งของครูศิลปศึกษาทุก คน คือ การปลูกฝังการศึกษา เพื่อสร้างศิลปะนิสัยความเป็นมงคลให้เกิดขึ้น และเจริญงอกงามในจิตใจของนักเรียน มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อพัฒนาทางศิลปกรรมของชาติ และวิธีการที่จะสอนศิลปศึกษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตรจึงขึ้นอยู่กับบทบาทครูของครูผู้สอนเป็นตัวกำหนด ครูศิลปะศึกษาจึงควรทำความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทที่แท้จริงของตน และพยายามทำตามหน้าที่เหล่านั้นให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดผลดีแก่ตัวผู้เรียนต่อไป (วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย, 2529) สมาคมศิลปะศึกษาแห่งชาติ (สหรัฐอเมริกา) หรือ National Art Education Association (1997) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูศิลปะศึกษาว่า ครูผู้สอน ควรเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาเป็นอย่างดี สามารถสร้างสรรคงานศิลปะของตนเองได้ และมีความสามารถในการสอน นอกจากนั้นแล้ว ควรผ่านการศึกษามาตรฐาน คือ ผ่านการศึกษาศิลปะนิยม ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดกระบวนการ โครงสร้าง เทคนิควิธีการแสดงออกในงานศิลปะ นอกจากนั้นยังต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน หรือความสามารถในการสาธิตการสร้างงานศิลปะ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถแสดงบทบาทครูศิลปะในชั้นเรียนได้อย่างสมบูรณ์ และต้องมีความรู้ในเรื่องพื้นฐานของศิลปะที่มีผลต่อชุมชนหรือสังคมนั้นด้วย ครูศิลปะต้องสามารถ อภิปราย ตีชมงานศิลปะ และกำหนดบทบาทของวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเข้ามาอยู่ในศิลปะ ร่วมสมัย และศิลปะในอดีตได้ (Ball, 1990) ซึ่งสอดคล้องกับ เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco, 1958) ที่กล่าวว่า ครูศิลปะไม่เพียงแต่เลือกเนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่รวมถึงต้องเลือกกิจกรรมด้านวัฒนธรรม และกิจกรรมตามธรรมชาติของวิชาชีพศิลปะด้วย และครูศิลปะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชนของชาติให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในศิลปะประจำชาติของตนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ในบรรดาประเทศที่เจริญแล้วได้พยายามให้การศึกษอบรมแก่เยาวชนในชาติให้รู้จักคุณค่า ศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่เยาว์วัย ประชาชนในชาติจึงมีรสนิยมสูง รู้คุณค่าในฝีมือและคุณค่าในความคิดสร้างสรรค์ รู้จักหวงแหนรักษาสีสิ่งที่ดีงามอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้แก่ลูกหลาน ไม่คิดทำลายขายกิน ดังนั้นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานอันมีคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์จึงยังดำรงคงอยู่ให้ชาวโลกได้ชมได้ศึกษา แม้จะมีอายุเก่าแก่ยาวนานเป็นพันปีก็ตาม (สงวน รอดบุญ, 2533)

ครูศิลปะศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม และเห็นความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษาในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดย นิภาพรณ กุลติก (2529) ได้เคยทำการศึกษาลักษณะครูศิลปะที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน พบว่าในด้านการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะศึกษา ครูศิลปะเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ครูควรสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะ สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและสอนให้เห็นคุณค่าของศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย และ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2541) ก็ได้สรุปข้อคิดเห็นจากการประชุมครูเกี่ยวกับการสอนวิชาศิลปะไว้ประการหนึ่งว่า ให้ครูรื้อฟื้นศิลปะแบบไทย นำมาสอนในชั้นเรียน หรือนอกเวลาสำหรับผู้สนใจ เช่น การเขียนลายไทย การลงรักปิดทองลายรดน้ำ และให้นักเรียนเข้าชมการเรียนของวิทยาลัยในวังหลวงในวิชาช่างสิบหมู่ เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของไทยอีกด้วย

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา โดยให้ความสำคัญด้านศิลปกรรมไทยจึงเป็นวิถีทางหนึ่งในการช่วยอนุรักษ์ศิลปกรรมประจำชาติให้ดำรงคงอยู่ต่อไปได้ โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนต้องให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมและระบบการศึกษาในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ, 2543) ครูศิลปศึกษาในฐานะผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทางศิลปศึกษาต้องเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนในการถ่ายทอดความรู้และจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปะให้เกิดแก่นักเรียนให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งอบรมปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ศิลปกรรมของไทย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติของชาติ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปให้กับเยาวชนของชาติ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นวัยที่อยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับมัศึกษานี้มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการจัดการมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับวัยรุ่น ที่มีลักษณะพฤติกรรมที่ไวต่อการรับกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะการรับกระแสศิลปะและวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จนอาจละเลยต่อการรักษาศิลปะและวัฒนธรรมประจำชาติตน เพราะฉะนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาต้องทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม และวัฒนธรรม โดยโรงเรียนต้องให้ความรู้ความคิดที่ดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทุกด้าน (อภิรมย์ ณ นคร, 2522) การจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษาจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้รู้จักคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของบทบาทครูศิลปศึกษาดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาค้นคว้านี้มุ่งศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงที่มีความเจริญด้านศิลปะและวัฒนธรรมมาช้านานเป็นแหล่งรวมผลงานศิลปกรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆมากมาย เป็นศูนย์กลางความเจริญในทุกๆด้านของประเทศ รวมทั้งศูนย์กลางของการศึกษา ซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษา นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จ และ ให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาศิลปะและวัฒนธรรมของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อ การใช้สื่อการสอน การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การจัดบรรยากาศและ

สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และบทบาทครูเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามมาตรา 24 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. เป็นการศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือ ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (มาตรา 22) ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นอาจารย์สอนศิลปศึกษาที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. บทบาทครูศิลปศึกษา หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ของครูศิลปศึกษา หรือพฤติกรรมที่ครูศิลปศึกษาแสดง ตามตำแหน่งหน้าที่หลักของตน และหน้าที่อื่นที่พึงปฏิบัติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและการศึกษาศิลปะ
2. การส่งเสริม หมายถึง การให้ความสำคัญจูงใจให้เกิดความสนใจและสนับสนุนให้เจริญแพร่หลาย
3. ศิลปกรรมไทย หมายถึง ผลงานศิลปะไทยด้านสถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรมไทย จิตรกรรมไทย และหัตถศิลป์ไทยหรืองานช่างศิลป์ไทยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และโบราณคดีซึ่งปรากฏอยู่ตามแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุต่างๆ
4. การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย หมายถึง การเห็นคุณค่า การช่วยกันดูแลรักษา ให้ความรู้ สร้างสรรค์ และสืบทอด ผลงานศิลปกรรมไทยให้คงอยู่สืบไป
5. การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดประสบการณ์หรือการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อได้รับประสบการณ์นั้น โดยเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. ครูศิลปศึกษา หมายถึง ผู้ที่สอนวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2544
7. ตามการรับรู้ หมายถึง ตามความรู้ ความเข้าใจหรือความตระหนักในหน้าที่ที่มีต่อการประพฤติตน และการปฏิบัติการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบถึงบทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
2. เป็นการกระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญของศิลปกรรมไทยและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ต่อไป
3. เป็นแนวทางในการพัฒนา การจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปกรรมไทย ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้
4. เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องบทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตกรุงเทพมหานครนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมารวบรวมและนำเสนอเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

0. ศิลปกรรมไทย
0. การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย โบราณสถานโบราณวัตถุ
0. บทบาทของการศึกษาและครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
0. การจัดกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนการสอน
0. การจัดกระบวนการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษา พุทธศักราช 2542
0. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปกรรมไทย

ก. ความหมายและความเป็นมาของศิลปกรรมไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2530) ได้ให้ความหมายของ “ศิลปกรรม” ไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นศิลปะ สิ่งประดิษฐ์สร้างขึ้นเป็นศิลปะ ส่วนคำว่า “ศิลปะ” หมายถึงการประดับฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกให้เห็นอารมณ์สะท้อนใจ

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จังหวัดนครราชสีมา (2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศิลปกรรม” หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและเทคโนโลยี ซึ่งทางสำนักคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้แบ่งศิลปกรรมไว้ตามความหมายที่ประชุมองค์การ UNESCO ว่า หมายถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. อนุสรณ์ (Monuments) ได้แก่ผลงานสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรม และจิตรกรรม อันทรงความสำคัญ ส่วนประกอบ หรือโครงสร้างทางโบราณคดีจารึก อันมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือเทคโนโลยี

2. กลุ่มอาคาร (Groups of Buildings) กลุ่มอาคารที่อยู่แยกกันหรืออยู่ต่อเนื่องกัน หรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ที่ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี

3. สถานที่ (Site) ผลงานของมนุษย์หรือผลงานอันผสมกันของธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่อันรวมถึง โบราณสถาน และพื้นที่อันรวมทั้งโบราณสถานซึ่งมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

กรมศิลปากร (2543) ได้อธิบายถึงศิลปกรรมไว้ว่า ศิลปกรรม เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มนุษย์สร้างศิลปกรรมขึ้นเพื่อเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และสร้างความเข้าใจระหว่างกัน รวมทั้งเป็นการบันทึกเรื่องราวที่ได้พบเห็นนอกไปจากการแสดงออกซึ่งความสุนทรีย์ของจิตใจ

ไทยเป็นชาติที่มีศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองมาช้านานแล้ว เริ่มตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปะไทยจะวิวัฒนาการและสืบเนื่องเป็นตัวของตัวเองในที่สุดราว พ.ศ. 300 จนถึง พ.ศ. 1800 พระพุทธศาสนาเข้ามาโดยชาวอินเดีย ครั้งนั้นแสดงให้เห็นอิทธิพลต่อรูปแบบของศิลปะไทยในทุกๆด้านรวมทั้งภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม โดยกระจายเป็นกลุ่มศิลปะสมัยต่างๆ เริ่มตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เมื่อกลุ่มคนไทยตั้งตัวเป็นปึกแผ่นแล้ว ศิลปะดังกล่าวจะตกทอดกลายเป็นศิลปะไทย ช่างไทยพยายามสร้างสรรค์ให้มีลักษณะพิเศษกว่างานศิลปะของชาติอื่นๆ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดศิลปะไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) คือ

- 0) ความสมบูรณ์และความปลอดภัยทางภูมิศาสตร์
- 0) ความมีอิสระภาพทางประวัติศาสตร์
- 0) มีศรัทธาในศาสนา
- 0) มีความเป็นกลางในการรับอารยธรรมประเทศ
- 0) ความมั่นคงในวัสดุในการสร้างศิลปะ

ร่องรอยหลักฐานงานศิลปะที่พบในแผ่นดินไทยได้สะท้อนให้เห็นรูปแบบของศิลปะแบบไทยซึ่งได้พัฒนาสืบเนื่องมายาวนานจนกลายเป็นศิลปะประจำชาติในที่สุด ซึ่งศิลปะประจำชาติที่พบในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคกว้างๆ (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2532) คือ

1. ยุคศิลปะประจำชาติไทยก่อนที่ชนชาติไทยจะรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น ส่วนใหญ่ เรียกว่า ยุคก่อน ประวัติศาสตร์
2. ยุคศิลปะประจำชาติไทย ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น ได้แก่ ศิลปวัตถุ ที่พบเป็นหลักฐานทาง ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ในสมัยทวารวดี เทวรูปรุ่นเก่า ศิลปะสมัยศรีวิชัย และศิลปะ สมัย ลพบุรี
3. ยุคศิลปะประจำชาติไทย หรือศิลปะประเพณีไทย ได้แก่ ศิลปะสมัยเชียงแสน ศิลปะสมัยสุโขทัยศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน

ศิลปะประจำชาติไทยนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามอิทธิพลของศิลปะในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนอิทธิพลของสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีประกอบกัน ซึ่งหลักฐานทางศิลปกรรมได้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของศิลปะประจำชาติไทยในแต่ละยุคสมัยโดยคงรูปแบบของศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเรียกว่า “ ศิลปะไทย “ หรือ “ ศิลปกรรมไทย ”

กรมวิชาการ (2527) ได้ให้ความหมายของ “ ศิลปะไทย “ ว่า หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นให้มีรูปแบบที่แสดงออกถึงความ เป็นมาของชนชาติไทย ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษแสดงให้เห็นลักษณะภาษาและ รูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์โดยแท้ของชนชาติไทย

โชค เก่งเชตรกิจ (2533) ได้อธิบายไว้ว่า ศิลปะไทย หรือ ศิลปะประจำชาติไทย เป็น ศิลปะที่มีรูปแบบเป็น ของไทยๆ เป็นความเชื่อศรัทธาของชนชาติไทย เป็นศิลปะที่สร้างสรรค์ด้วยอุดมคติ เป็นการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และ วัฒนธรรมของชาติที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ดังนั้น ศิลปกรรมไทย จึงผลงานศิลปะที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตามความ เชื่อความศรัทธาสท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าไทยมาช้านาน และกลายเป็นศิลปะประจำชาติไทยเรา

ข. ประเภทของศิลปกรรมไทย

ศิลปกรรมไทยจัดอยู่ในงานประเภททัศนศิลป์ ซึ่งสามารถสัมผัสและรับรู้ถึงสุนทรียภาพของผลงานศิลปะ ประเภทนี้ได้โดยการมอง ซึ่ง ทวีเกียรติ ไชยยงยศ (2538) ได้แบ่งงานทัศนศิลป์ประจำชาติไทย ออกเป็น 3 สาขาได้แก่ จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย และสถาปัตยกรรมไทย ซึ่ง ล้วนมีรูปแบบแห่งอุดมคติที่ลงตัวอย่างถึงที่สุดยากที่จะ ดัดแปลงเป็นอย่างอื่น

สงวน รอดบุญ (2529) ได้รวบรวมศิลปกรรมไทยในแต่ละยุคสมัยที่ปรากฏอยู่ในดินแดนไทยตั้งแต่สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ จนสมัยประวัติศาสตร์ซึ่งแบ่งออกได้เป็น งานด้านประติมากรรม, ด้านสถาปัตยกรรม ด้านจิตรกรรม และ งานด้านหัตถกรรม หัตถศิลป์ต่างๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องทอง เครื่องถมต่างๆ

พิทักษ์ สายันท์ (2515) ได้อธิบายถึงศิลปกรรมไทย พอสรุปได้ว่า ศิลปกรรมไทย ในสมัยก่อนเป็นเรื่องเกี่ยวกับ งานช่างศิลปะต่างๆ อันประกอบด้วย งานสถาปัตยกรรมไทย , ประติมากรรมไทย และจิตรกรรมไทย นอกจากนี้ ยังมี งานหัตถกรรมไทยซึ่งเป็นเรื่องงานฝีมือ เป็นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น งานแกะสลัก งานลง รักปิดทอง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศิลปกรรมไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท โดยแต่ละประเภทได้มีผู้ อธิบายไว้พอสรุปได้ดังนี้

0. จิตรกรรมไทย เป็นศิลปะที่เกี่ยวกับภาพเขียน และ ภาพเขียนบนผนังจัดอยู่ในสาขาทัศนศิลป์มี

เนื้อหาแนวคิดสะท้อนให้เห็นความเป็นมาของชีวิตในไทยตามคตินิยมที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอก (วาสนา บุญสม, 2541) จิตรกรรมไทยเป็นภาพเขียนสี ซึ่งมักเขียนไว้ตามอาคารศาสนสถานในพุทธศาสนาจุดประสงค์ของการเขียนภาพจิตรกรรม คือ การประดับตกแต่ง และเป็นการเล่าเรื่องและแสดงธรรมบางประการไปด้วย (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2532)

2. ประติมากรรมไทย คือผลงานที่เกิดจากการปั้น แกะสลัก หล่อเป็นรูปต่างๆ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป รูปมนุษย์ และสัตว์ โดยเฉพาะพระพุทธรูปนั้นถือว่าเป็นประติมากรรมสำคัญที่แสดงถึงความสามารถอันสูงส่งของช่างไทย เพื่อเป็นสื่อเพื่อน้อมรำลึกถึงพระพุทธองค์ (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2532)

2. สถาปัตยกรรมไทย เป็นศิลปะที่แสดงความงามด้านนัยศิลป์ กล่าวคือ ความงามของการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน และการตกแต่งประดับประดาอย่างวิจิตรบรรจง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.1 สถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัย ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพและบทบาททางสังคม เช่น พระราชวัง ปราสาท วัง เจดีย์ ตำหนัก อาคาร บ้าน เรือน เป็นต้น

3.2 สถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน สร้างจากความศรัทธาในศาสนา สะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองด้านสถาปัตยกรรมได้เด่นชัด เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ มณฑป พระปรางค์ เป็นต้น (วาสนา บุญสม, 2541)

4. งานหัตถศิลป์ไทย หมายถึง งานช่างฝีมือที่สร้างสรรค์สิ่งวิจิตรขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการใช้สอย แต่คุณค่าทางด้านการใช้สอยที่เป็นจุดประสงค์หลักยังด้อยกว่าคุณค่าทางด้านความงามซึ่งเป็นจุดประสงค์รอง ดังนั้นการใช้สอยจึงเป็นไปในรูปการประดับ หรือสร้างเสริมบารมีที่มีวัตถุนั้นอยู่ในครอบครองมากกว่าที่จะมุ่งใช้วัตถุนั้นอย่างจริงจัง (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2542) เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องทอง เครื่องถม งานลงรักปิดทอง เครื่องเบญจรงค์ เป็นต้น

ค. ลักษณะของศิลปกรรมไทย

ศิลปกรรมไทยนั้นมีลักษณะเฉพาะตัวอันถือเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่ง เกษร ธิตะจारी (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะของศิลปะไทยว่า ศิลปะไทยได้รับอิทธิพลมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเด่น คือ ความสง่างามนุ่มนวล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยและจิตใจของคนไทยที่ได้สอดแทรกลงไว้ในผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยเฉพาะศิลปกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เป็นการเชื่อมโยงและโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนายิ่งขึ้น ศิลปะไทยจะเห็นได้ชัดคือ มีลวดลายเป็นเครื่องตกแต่งไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งมีลักษณะที่แสดงออกถึงความคิดที่เหนือความเป็นจริง เป็นภาพอุดมคติ และเป็นนามธรรม ที่มีรูปแบบเฉพาะตามลักษณะการเขียนภาพไทย เช่น ภาพเทวดา ภาพคน ภาพสัตว์ และลายกนกต่างๆ เป็นต้น พระเทพวิมลมิต (2525) ได้อธิบายถึงลักษณะของ ลายไทยไว้ว่า ลายไทยเป็นศิลปะของไทยอย่างหนึ่ง รวมอยู่ในจำพวกวิจิตรศิลป์ ลายกระหนกซึ่งเป็นแม่ลายของไทยนั้น ว่ากันว่าเกิดจากการนำเอาสิ่งของตามธรรมชาติมาดัดแปลงขึ้น

ซึ่งอาจเกิดจากหนึ่งใน 4 อย่าง คือ ดอกบัว รวงข้าว เปลวไฟ หรือใบไม้ ซึ่งมักเขียนประดับตามปูนยีสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร หรือออกแบบลวดลายปูนปั้นสำหรับประดับเจดีย์ต่างๆ และยังมีลายไทย ลายอื่นๆที่ใช้ตกแต่งตามส่วนต่างๆ เช่น ลายบัว ลายลูกฟัก ลายดาว ลายกระจัง ลายกาบ เป็นต้น

ประเสริฐ คีร์ธนา (2542) ได้อธิบายลักษณะของงานศิลปกรรมไทยแต่ละประเภท ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. จิตรกรรมไทย หมายถึง ภาพที่แสดงเรื่องราวตลอด รวมไปถึงการเขียนลวดลายประดับตกแต่ง ในการช่างต่างๆ โดยมีรูปแบบเป็นจิตรกรรมไทยประเพณี (Thai Traditional Painting) ซึ่งเป็นศิลปะที่มีความประณีตสวยงาม แสดงความรู้สึกมีชีวิตจิตใจ และความเป็นไทย ที่มีความอ่อนโยน ละมุนละไม สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนได้ลักษณะประจำชาติ มีลักษณะและรูปแบบเป็นพิเศษ นิยมเขียนบนฝาผนังภายในอาคาร ที่เนื่องในพุทธศาสนา และอาคารเนื่องด้วยบุคคลชั้นสูง มีลักษณะที่โดดเด่นดังนี้

0.0 เนื้อหาเรื่องราว เป็นภาพพุทธประวัติ หรือ อติตพุทธ 24 พระองค์, ภาพชาดก หรือ อติต

ชาติของพระพุทธเจ้า, ภาพประเพณี, ภาพประวัติศาสตร์, ภาพนิทาน, สุภาษิตคำพังเพย และภาพปริศนา, ภาพ เบ็ดเตล็ดต่างๆ เป็นต้น

0.0 รูปแบบ เป็นภาพเขียนแบบ 2 มิติ, แสดงความรู้สึกของภาพด้วยเส้น, แสดงความ

ต่างระหว่างบุคคลด้วยสี,แสดงจุดสนใจโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วน,เป็นภาพแบบเล่าเรื่องและเป็นภาพทัศนียภาพแบบตาม

2. ประติมากรรมไทย ได้แก่ ผลงานที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีการปั้น และการแกะสลักซึ่งขึ้นอยู่กับวัสดุที่เลือกใช้งานและอำนาจทางศาสนา และอำนาจทางการปกครอง โดยมีรูปแบบเป็นประติมากรรมไทยประเพณีที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของไทยดังนี้

1.0 ไม่แสดงความแตกต่างของพื้นผิว

1.0 ไม่แสดงกล้ามเนื้อในภาพคนและสัตว์

1.0 ไม่นิยมปั้นและสลักภาพคนเหมือน

2.4 ประติมากรรมมักแฝงอยู่ในลักษณะเครื่องตกแต่ง

3 สถาปัตยกรรมไทย ได้แก่ อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมาแต่โบราณ เช่น ปราสาท สถูป เจดีย์ ปราสาทโบสถ์ วิหาร ตลอดจนบ้านเรือน เป็นต้น โดยมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมไทย ได้แก่ อิทธิพลทางด้านศาสนา และวัฒนธรรม อิทธิพลทางด้านภูมิศาสตร์ และดินฟ้าอากาศ และอิทธิพลของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งลักษณะพิเศษของสถาปัตยกรรมไทยประเภทอาคารบ้านเรือนที่มีรูปแบบสืบเนื่องกันมา พอจำแนกได้ดังนี้

3.1 โครงสร้างอย่างง่ายและเปิดเผย

- 3.2 หลังคาทรงสูงกันสาดยื่นออกมามาก
- 3.3 หลังคามีลักษณะซ้อนกันหลายชั้น
- 3.4 มีประตูหน้าต่างน้อย เล็ก และแคบ
- 3.5 นิยมสร้างอาคารชั้นเดียว

4. งานหัตถศิลป์ มีจุดประสงค์ในการสร้าง เพื่อการใช้สอย แต่คุณค่าทางด้านความงามและฝีมือในการสร้างก็ทำให้ชิ้นงานมีความงาม และมีคุณค่ามากกว่างานหัตถกรรม หรืองานประยุกต์ศิลป์ที่ทุกอย่างไปงานหัตถศิลป์ไทยที่สร้างสรรค์สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และ นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยได้แก่ การเขียนลายรดน้ำ การลงรักปิดทอง เครื่องเงิน เครื่องถมเครื่องลงยา การประดับมุก และคร่ำเงินคร่ำทอง เป็นต้น

ศิลปกรรมไทยเป็นศิลปะที่มีคุณลักษณะพิเศษ โดยเป็นศิลปะที่มีระเบียบ และวิธีการอย่างรัดกุมซึ่งได้สะท้อนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษได้อย่างดีเยี่ยมทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรม ซึ่ง วิทย์ พิณคันเงิน (2543) ได้อธิบายซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ภูมิปัญญาในด้านจิตรกรรม ช่างจะไม่เขียนภาพที่เหมือนคนจริงอย่างของทางตะวันตก ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัด การผูกภาพซึ่งมีระเบียบแบบแผนที่รัดกุมแต่จะไม่บังคับอย่างตายตัว สามารถจะผูกภาพในลักษณะใดก็ได้ โดยเว้นช่องไฟอย่างสวยงามและมัก แฝงข้อคิดและคติลงในภาพด้วย
- 2) ภูมิปัญญาในด้านประติมากรรม ช่างไทยรู้จักการย่อส่วนงานประติมากรรม โดยธรรมชาติ เช่น การปั้น หรือการทำพระเครื่องขนาดเล็กๆ การเลือกใช้วัสดุที่ผสมกันได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพในงาปั้นปูน รู้จักการหล่อโลหะมาตั้งแต่สมัยโบราณ และ การเลือกใช้วัสดุเพื่อนำมาแกะสลักได้อย่างวิจิตรบรรจง เช่น งาช้าง หรือเขาสัตว์ เป็นต้น
- 3) ภูมิปัญญาในด้านสถาปัตยกรรม นายช่างสถาปัตยกรรมไทย มักเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เริ่มต้นก่อสร้างงานต้องคำนึงถึงแผนผัง มีคติโดยใช้ธรรมชาติในการก่อสร้างคือ พื้นฐานเท่ากับคิล ต้องมั่นคงแข็งแรง ตัวอาคารเทียบได้กับสมาธิ ได้แก่ การก่อขึ้น ตั้งขึ้น และ ส่วนบนสุด เช่น ส่วนบนของพระอุโบสถ พระวิหาร ฯลฯ ซึ่งเทียบได้กับปัญญา

ง. ความสำคัญของศิลปกรรมไทย

งานศิลปกรรมจะสะท้อนชีวิตความเป็นไปของกลุ่มชนนั้นเสมอ อาจเป็นการแสดงออกในลักษณะต่างๆกัน เช่น ความรู้สึกทางความงามทางเชื้อชาติ ความรู้สึกในแบบอย่างศิลปะที่นิยมกัน หรืออาจเป็นความรู้สึกในลักษณะเฉพาะของตนเอง หรือ ในลักษณะรูปแบบในท้องถิ่นนั้นๆเป็นสำคัญ (สงวน รอดบุญ, 2524) ประเทศใดมีความเจริญรุ่งเรืองในทางศิลปะมากประเทศนั้นก็จะย่อมมีความเจริญในด้านอื่นๆมากเช่นเดียวกัน กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ (2540) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปกรรมไว้ว่า ศิลปะเป็นเครื่องบ่งชี้ชี้ชัดลงไปว่านิสัยใจคอของคนในประเทศนั้นเป็นอย่างไร มีความคิดความอ่านมากน้อยเพียงใด ศิลปะช่วยให้เกิดเอกลักษณ์ของแต่ละชาติ ถ้าขาดศิลปะหรือ

วัฒนธรรมแล้ว ความเป็นชาติความเป็นประเทศก็ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ ไม่มีศิลปะก็ไม่มีวัฒนธรรม ไม่มีวัฒนธรรมก็ไม่มีชาติ ”

ประเสริฐ คีร์ตนา (2542) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะไทยว่า ศิลปะไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคม ความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย การละเล่น ตลอดจนสาระเรื่องราวอื่นๆของแต่ละยุคสมัย อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยให้ปรากฏในศิลปกรรมแต่ละประเภท ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนศิลปะพื้นบ้าน หรือหัตถกรรมในแต่ละท้องถิ่น

จิรวรรณ พิศันต์ (2540) ได้กล่าวว่า ศิลปกรรมไทยไม่ว่าจะเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง พระพุทธรูปปางต่างๆ โบสถ์วิหาร หอไตร ตลอดจนอาคารสถานต่างๆ สิ่งเหล่านี้ได้บ่งบอกถึงวิวัฒนาการทางสังคมในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นความรุ่งเรืองหรือความเสื่อมสลายที่เกิดขึ้นเป็นประจักษ์พยานทางชนชาติที่มีการสืบสานต่อกันมายาวนานเหล่านี้ได้หล่อหลอมเอาคุณลักษณะเฉพาะของผู้คนรวมทั้งความเชื่อเอาไว้โดยแท้

ศิลปกรรมนั้นสามารถพัฒนาชาติได้เช่นเดียวกับวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ซึ่ง ๗พณฯ มล.ปิ่น มาลากุล ได้ประพันธ์โคลงย้อมน้ำใจในเรื่องศิลปกรรม (สำนักงานปลัดกระทรวง, 2526) ไว้ว่า

“ ศิลปกรรมนำทางสร้างดวงจิต ให้รักผลิตรักก่อเป็นข้อใหญ่
รักอบกัฏฐณะประเทศไทย เป็นนิสัยประจำตัวทั่วกันเอย ”

โดยส่วนใหญ่แล้วศิลปินโบราณล้วนสร้างงานศิลปะขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านศาสนาที่สังคมเชื่อถือเป็นส่วนใหญ่ เป็นสื่อทัศนูปกรณ์ ในการช่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนา (สงวน รอดบุญ, 2524) เนื่องจากศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรม และศาสนาย่อมแสดงออกให้เป็นวัฒนธรรมสาขาต่างๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม ได้แก่ โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ ซึ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากศาสนาทั้งสิ้น (นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, 2525) วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย และเป็นแกนนำของสังคมในอดีตที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งของผู้รู้สรรพวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพุทธศาสตร์ อักษรศาสตร์ หรือแม้แต่เรื่องศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรม วัดจึงเป็นแหล่งศิลปกรรมและแหล่งกำเนิดช่างที่สำคัญ ศิลปกรรมชั้นเยี่ยมต่างๆนั้นมักจะรวมกันอยู่ที่วัด ทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพปูนปั้น โบสถ์ วิหาร ล้วนเป็นศิลปกรรมชั้นสูงที่มีอยู่ในวัดทั้งสิ้น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2539) จึงถือได้ว่า วัดนั้นเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญต่อชนชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ

นอกจากนี้ สิ่งปลูกสร้าง หรือวัตถุต่างๆที่มีความเก่าแก่ โดยสร้างขึ้นมาจากฝีมือและความศรัทธาของคนสมัยโบราณนั้น ถือเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันทรงคุณค่าทางศิลปกรรม เพราะแหล่งศิลปกรรมต่างๆมักปรากฏอยู่ในโบราณสถาน และศิลปโบราณวัตถุเหล่านี้แทบทั้งสิ้น

จ. ความหมายและความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ โบราณสถาน ” หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง มีอายุกว่า 100 ปี ขึ้นไป ส่วน “ โบราณวัตถุ ” หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนที่ได้ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ศิลจารึก มีอายุกว่า 100 ปี ขึ้นไป

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (นคร พจนวรวงษ์ และ สุชีพ อารี ประชาภิรมย์ รวบรวม, 2538) ให้ความหมายไว้ว่า “ โบราณสถาน ” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย และ “ โบราณวัตถุ ” หมายถึง สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์ เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

กล่าวโดยสรุป โบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ที่มีความเก่าแก่และมีคุณค่าทั้งในทางศิลปะ และประวัติศาสตร์ ส่วน โบราณวัตถุ หมายถึง วัตถุหรืออสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ มีคุณค่าในทางศิลปะ และ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

โบราณวัตถุและโบราณสถานเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะของมนุษย์ในอดีต จากการศึกษาดังกล่าวนี้ทำให้ทราบเรื่องราวที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ ของคนสมัยโบราณหลายประการ เช่น แนวคิด ความเชื่อ ความรู้สึก สกิลช่าง เทคโนโลยีในการแกะสลักและการหล่อ ฝีมือช่าง ลักษณะสังคม ระดับเศรษฐกิจ และอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น (ปรีชา นุ่นสุข, 2532) นอกจากนี้ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ยังมีความสำคัญและให้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ซึ่ง กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และคณะ (2531) ได้ เสนอไว้ 8 ข้อ ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติภูมิของชาติ สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนในชาติและแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะแก่ประเทศชาติผู้เป็นเจ้าของ ทำให้เกิดความรักท้องถิ่นและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น

1. โบราณสถานโบราณวัตถุ จัดว่าเป็นมรดก ของประชาชน และ ชาติที่พวกเราทุกคน ต้องช่วยกัน สงวนอนุรักษ์ไว้ให้คงทนถาวรสืบไป แสดงถึงความเจริญของบ้านเมืองนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1. เป็นหลักฐานทำให้เราสามารถศึกษา ถึงความเป็นอยู่ของคนในสมัยโบราณ และ ได้เข้าใจถึงความยากลำบากที่คนในสมัยโบราณ หรือบรรพบุรุษในปัจจุบันได้ฝ่าฟันอุปสรรคก่อตั้งถิ่นฐานมาให้พวกเรา และได้แสดงฝีมือทางการก่อสร้าง ศิลปวัตถุ สถานที่สำคัญไว้

1. ใช้เป็นแบบอย่าง ของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และ วัฒนธรรมของชาติ ว่ามีลักษณะอย่างไร แตกต่างกันไปตามยุคสมัยอย่างไร

1. ใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ วิทยาการด้านอื่นๆ

ซึ่ง สามารถอาศัยหลักฐานเหล่านี้ในการตีความให้ถูกต้องและใกล้เคียงความจริง

1. ทำให้ท้องถิ่น และประเทศชาติมีชื่อเสียงโดยเฉพาะการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ และผู้สนใจมาจากถิ่นต่างๆทั่วโลกเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย

1. ทำรายได้ให้แก่ประเทศ โดยได้เก็บจากนักท่องเที่ยวที่มาชม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสมบัติของชาติ และได้จากผลพลอยได้อื่นๆอีก เช่น จากที่พัก สินค้าของที่ระลึกพื้นเมือง ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะผลิตขึ้นมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปชม ช่วยส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมพื้นบ้าน และยังเพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆด้วย รวมไปถึงการช่วยสร้างรายได้ ประชากรของประเทศ

1. ให้ประโยชน์ทางด้านการศึกษาพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากการได้รับความรู้ จากการชมสถานที่ โบราณสถาน และ โบราณวัตถุต่างๆแล้ว ยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจมีให้เคร่งเครียด ทำให้เกิดความเพลิดเพลินใจแก่ประชาชนที่เข้าชมและจัดเป็นการพักผ่อนโดยการท่องเที่ยวอีกด้วย

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสมบัติของชาตินั้น ให้ประโยชน์แก่ประชาชนอย่างมาก ทั้งด้านความรักชาติ ด้านความมั่นคงแห่งชาติ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเบื้องต้น และการพัฒนาสังคม ฉะนั้น ประชาชนทุกคนควรตระหนักในความสำคัญ ควรช่วยกันสงวนอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวรเป็นสมบัติของชาติสืบไป

การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ก. ความหมายของการอนุรักษ์

“ การอนุรักษ์ ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2530) ให้ความหมายว่า คือ การรักษาให้คงเดิม ซึ่งกรมศิลปากรได้ระบุไว้ในระเบียบ ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 (สุวิทย์ รัตมณี, 2530) ว่า การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแลรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

สันติ เล็กสุขุม (2541) ได้ให้ความหมายว่า งานอนุรักษ์ คือ การสงวนรักษาหลักฐานจากอดีต โดยหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลง หรือการแทนที่ใดๆ ที่ไม่จำเป็น จึงเป็นงานที่มีความหมายโดยตรงต่องานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ศิลปกรรม

วรรณิ มณฑารักษ์ (2533) ให้ความหมายไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การบำรุงรักษาไว้ซึ่งงานสถาปัตยกรรมศิลปกรรม โบราณคดี ที่มีคุณค่าอย่างมาก เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่จะต้องรักษาไว้ตราบนานเท่านาน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นและศึกษาหาความรู้จากสิ่งนั้น

นอกจากนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2527) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ว่า การที่เราจะอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทยโดยมุ่งที่การอนุรักษ์เพียงอย่างเดียวเป็นไปไม่ได้ ต้องมีการพัฒนาให้สมเกียรติคนรุ่นใหม่ด้วยว่า เมื่อเรา

ได้รับมรดกตกทอดมาแล้ว เราก็สามารถคิดพัฒนาสานต่อจากที่พ่อแม่ปู่ย่าสั่งสมไว้ ไม่ใช่อนุรักษ์อย่างเดียวและหยุดไว้แค่นั้น หรือว่าไม่เหลียวแลอดีตแล้วสร้างเอาใหม่หมด โดยไม่มีรากฐานก็ไม่ดี ดังนั้นการอนุรักษ์จึงต้องควบคู่ไปกับการพัฒนา ฉะนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ คือการดูแลรักษา หลักฐานทางศิลปะและวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด โดยควบคู่ไปกับการพัฒนา การสืบทอด และการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทยเพื่อให้คงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ การอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานนั้นมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการอนุรักษ์ในด้านอื่นๆ จึงจำเป็นที่ทุกคนในชาติต้องตระหนักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์

ก. การส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

การส่งเสริม และ เผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยสามารถทำได้หลายวิธี ซึ่ง วรณี มณฑารักษ์ (2533) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. จัดแสดงผลงานอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการแสดงแนวทาง แนวความคิด วิธีการปฏิบัติให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
2. จัดให้มีการศึกษาไว้ในหลักสูตร เพื่อให้เห็นความสำคัญ ของการอนุรักษ์โบราณสถาน และศิลปโบราณวัตถุ งานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังนิสัยเยาวชนของชาติให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งจะต้องอนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติ
3. จัดให้มีการอบรม และเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจ และประชาชนทั่วไปโดยทั้งภาครัฐ และเอกชน กระตุ้นให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
4. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่โฆษณาทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่างๆ ฯลฯ จัดพิมพ์จำหน่ายในราคาถูก เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบว่าการอนุรักษ์คืออะไร ทำไมต้องมีการอนุรักษ์ โบราณสถานศิลปโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมควรแก่การอนุรักษ์อยู่ที่ใด มีความสำคัญอย่างไร
5. จัดทัศนศึกษาให้โรงเรียน วิทยาลัยต่างๆ กลุ่ม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการอนุรักษ์ จัดพานักเรียน นักศึกษาสมาชิกบุคคลทั่วไปไปทัศนศึกษาเพื่อมีประสบการณ์ตรงกับโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปโบราณวัตถุที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์
6. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ดำเนินงานตามขั้นตอนการอนุรักษ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เป็นแหล่งเผยแพร่ทางด้านวิชาการ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และการท่องเที่ยว

ค. ประโยชน์จากการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ

การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุให้ประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษาและวิจัยหลายประการ (ปรีชา นุ่นสุข, 2532) กล่าวคือ

1. ประโยชน์ทางการอนุรักษ์ โบราณวัตถุ โบราณ แหล่งโบราณคดี และ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ช่วยเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมซึ่งถือเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม(Cultural Resource) ที่สำคัญให้เด่นชัดขึ้น

1.2 ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจ ในอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ

1.2 ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจดูแล ปกป้อง และรักษาแหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

1.3 ช่วยสร้างชื่อเสียงที่โด่งดังทางด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ประเทศชาติ

2. ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.1 ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชน

1.1 ช่วยให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2.3 ช่วยให้ชุมชน มีแหล่งนันทนาการ เพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพ อนามัย และ จิตใจ

2. ประโยชน์ในด้านการศึกษาและวิจัย

3.1 ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้นทั้งทางด้านวิชาการ และ ทักษะคติ

2.1 ช่วยให้เยาวชนของชาติมีแหล่งความรู้ทางวิชาการ ที่จะนำไปสู่การศึกษา และ วิจัย ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นในอนาคต

จะเห็นได้ว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุ นั้นมีคุณค่า และคุณประโยชน์อย่างเอนกอนันต์ต่อประเทศชาติ และปวงชนโดยรวม ดังนั้น การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติ บ้านเมือง เพราะการรักษาสมบัติของชาติก็เปรียบเสมือน เป็นการรักษาเอกราชของชาติไว้นั่นเอง

บทบาทของการศึกษาและครุศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ก. ความหมายของบทบาท

คิมบอล และ เรมอนด์ (Kimball and Ramond, 1965) ได้ให้ความหมายว่า บทบาท คือ หน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด สิ่งที่ดีติดมากับตำแหน่งซึ่งเป็นสิ่งกำหนดสำหรับตำแหน่งนั้น เรียกว่า “ บทบาท “

ภิญโญ สาธร (2526:74) ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวัง บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรจะทำ หรือ แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

อุทัย หิรัญโต (2526:197) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึงหน้าที่ (function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง (expected behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดย

ปกติเป็นสิ่งที่กลุ่ม หรือสังคมกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งซึ่งมีต่อบุคคลอื่นๆในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน กล่าวได้ว่า บทบาท คือแบบแห่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (patterns of interaction)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า บทบาทคือ การปฏิบัติตนหรือรูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาตามหน้าที่ที่บุคคลนั้นได้รับในสังคม

ข. บทบาทของการศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

การศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ให้กับผู้เรียนทุกๆด้าน การให้การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้ความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังให้ตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมประจำชาติ ว่ามีความสำคัญอย่างไร การจะช่วยกันปกป้องไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาติสูญหายไปนั้น จะต้องมีการให้ความรู้ ให้การศึกษากับประชาชน เพราะระบบการศึกษา และสื่อความรู้ต่างๆสามารถให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนรู้ถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีกฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ด้วย (Costin,1993)

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้กล่าวว่า การศึกษา มีความจำเป็นในการที่จะปลุกฝังรสนิยมที่ดีให้แก่บุคคล เพื่อความสมบูรณ์แก่ชีวิตของเขา และไม่มีอะไรเหมาะเท่ากับการเรียนศิลปศึกษา เพื่อปลุกฝังรสนิยมที่ดีตั้งแต่เยาว์วัย รสนิยมที่ดีจะทำให้บุคคลเกิดสุนทรียภาพและเข้าใจในความงามในทุกๆด้าน เช่น ธรรมชาติ วัฒนธรรม ทั้งทางด้านจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เช่น งานทัศนศิลป์ของไทยและสากล จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานช่าง งานจุลศิลป์ งานพื้นบ้าน และเมื่อมีความซาบซึ้งในด้านศิลปะ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางด้านอนุรักษ์ ของที่เป็นวัฒนธรรมมรดกเก่าแก่ของชาติด้วยในที่สุด

เฉลียว มณีเลิศ (2535) ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า บทบาทของการศึกษา ในการส่งเสริมวัฒนธรรมที่สถานศึกษา และ โรงเรียนควรทำได้คือ การปลุกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชน ทั้งนี้เพราะว่าครู อาจารย์ มีความรู้ในเรื่องจิตวิทยา การเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการปลุกฝังค่านิยมที่พึงปรารถนา โดยเริ่มจากหลักการที่ว่า เยาวชนจะเกิดมีค่านิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากประสบการณ์ที่ได้รับความพึงพอใจจากการปฏิบัติ ด้านกิจกรรมทางศิลปะ โรงเรียนจะต้องพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปะที่มีอยู่ในชุมชน จะต้องสนับสนุนส่งเสริมสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้แสดงออกทางศิลปะด้านต่างๆอย่างต่อเนื่องตามที่ตนถนัดเท่าที่หลักสูตรจะเอื้ออำนวย

ชาติ ศิลปรัตน์ (2532) กล่าวว่า โรงเรียนควรมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นการปลุกฝังให้นักเรียนของตน ได้เกิดความสำนึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชุมชนที่ตนอยู่ เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัด และส่วนหนึ่งของชาติ และที่สำคัญที่สุด นักเรียนจะเกิดความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้สืบทอดมรดกทางศิลปะไทยจากอดีต เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ให้คงอยู่ในปัจจุบัน และสืบทอดไปสู่ลูกหลานในอนาคตด้วย

วรรณิ มณฑาทักษ์ (2534) กล่าวว่า วิธีการสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยวิธีหนึ่งคือการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ ปลูกฝังให้ตระหนักในคุณค่าโดยที่ศิลปกรรมไทยนั้นเกี่ยวข้องกับมนุษย์ไปตลอดชีวิต การศึกษาจึงมิใช่จะทำเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต แต่ควรเป็นไปตลอดชีวิตทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (กลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา, 2542) ได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษาขึ้น โดยในนโยบายข้อที่ 6 ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริม และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย การเสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย มีเป้าหมาย ในข้อที่ 4 ว่า นักเรียนเรียนแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมของไทยและท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรัก และภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและภูมิภาค และมีมาตรการ ในข้อที่ 5 คือ ส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรมไทย โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น กีฬาพื้นบ้าน ฯลฯ โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถานศึกษา ฯลฯ และ ข้อที่ 6 จัดและส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่นของภูมิภาค และของประเทศ ซึ่งสถานศึกษาและครูผู้สอนพึงนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวนโยบายได้อย่างสมบูรณ์

จะเห็นได้ว่า การศึกษานั้นมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจ และปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในคุณค่า และเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้กำหนดเป็นรายวิชาในสายศิลปกรรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับด้านศิลปกรรมไทยไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนได้ซึมซับคุณค่าของศิลปกรรมประจำชาติได้

ค. รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไทยในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นมีวิชาในสายศิลปกรรมที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องด้านศิลปกรรมไทยอยู่หลายวิชาด้วยกัน ดังรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523) ต่อไปนี้

ศ 011 ศิลปะนิยม 1 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ บ่อเกิดศิลปะ ศิลปะกับธรรมชาติ ศิลปะกับวัฒนธรรม ศิลปะกับชีวิตประจำวัน ศิลปะเพื่อสังคม การแสดงออกทางศิลปะเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง สัดส่วน พื้นผิว ช่องว่าง ขนาด เส้น สี แสง - เงา

ศ 011 ศิลปะนิยม 2 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา : ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทัศนศิลป์ ศิลปะตะวันออก ศิลปะตะวันตก ศิลปะกับชีวิต ศิลปะกับสังคม ศิลปะกับการเมือง ศิลปะกับสื่อมวลชน ศิลปะร่วมสมัย กลุ่มหรือลัทธิทางศิลปะ การนำศิลปะไปใช้กับสังคม การวิจารณ์ศิลปะ การอนุรักษ์ศิลปะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ศ 0117 ศิลปะพื้นบ้าน 1 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 0117 ศิลปะพื้นบ้าน 2 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา : ลักษณะเด่นของศิลปะพื้นบ้านในด้านรูปแบบ วัสดุ วิธีการสร้าง เหตุผลและประโยชน์ใช้สอย ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับศิลปะพื้นบ้าน เช่น ความเป็นอยู่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยสิ่งใช้สอยเครื่องถัก ทอ เครื่องประกอบพิธีกรรม และเครื่องประดับประดา ฯลฯ ประวัติและผลงานช่างศิลปะพื้นบ้านที่ดีเด่นทั้งในอดีตและปัจจุบัน การสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านตามแบบอย่างที่มีในท้องถิ่น และตามความต้องการของสังคม

ศ 0119 ศิลปะไทย 1 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 01120 ศิลปะไทย 2 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา : ประวัติความเป็นมา ประเภทและยุคต่างๆ ลักษณะความงามของศิลปะ และการช่างไทย ด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม การสร้างงานศิลปกรรมและการช่างไทย เช่น ลาดลายไทยใน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักลายรดน้ำประดับกระจก ฯลฯ การนำวัสดุต่างๆในท้องถิ่นมาใช้ในงานศิลปกรรมไทยเพื่อ ประยุกต์ตามสภาพสังคมปัจจุบัน

ศ 01121 ศิลปะไทย 3 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 01122 ศิลปะไทย 4 2 คาบ / สัปดาห์ / ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา : วิวัฒนาการของศิลปะและการช่างไทย วิเคราะห์โครงสร้างและรูปแบบงานศิลปะและการช่างไทย งานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ เช่น เครื่องใช้สอย เครื่องประดับ ฯลฯ โดยเน้นการใช้วัสดุของท้องถิ่น และการสงวน รักษา

นอกจากนี้ ยังมีวิชาในหลักสูตรพื้นฐานอาชีพ สาขาศิลปหัตถกรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ที่มีรายวิชาบังคับเลือกวิชาพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ วิชาศิลปะประจำชาติ (ศป 231) 2.5 หน่วยการเรียนรู้ มีคำอธิบายรายวิชาว่า ศึกษาศิลปะประจำชาติ ภาพไทย ลายไทยเบื้องต้น เช่น บัวกระจังตาอ้อย ประจำยามทรงข้าว บิดนึ่ง กนกสามตัว ฯลฯ ปฏิบัติงานเพื่อแสดงออกทางจิตรกรรม ประติมากรรม รูปจำลอง ศิลปวัตถุ หรือ ศิลปสถาน (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2532) และวิชา ประวัติศิลปะ 1 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนแปลงการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไม่มีวิชาพื้นฐานอาชีพสาขาวิชาศิลปหัตถกรรม แต่ถ้าโรงเรียนใดมีความพร้อม สามารถจัดวิชาบังคับเลือกในกลุ่มวิชาศิลปหัตถกรรมเป็นพื้นฐานวิชาชีพได้ ก็ให้ขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และ ให้เลือกเรียนจากรายวิชาในสาขาวิชาศิลปหัตถกรรมนี้ให้ครบ 6 หน่วยการเรียนรู้ ตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (สุภาภรณ์ อุ๋นเมตตาดิจิต, 2541)

ง. บทบาทครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

บทบาทและหน้าที่ของครูคือ การสอนเพื่อประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ศิษย์ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดีและดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝัง ค่านิยมที่ดีแก่คนในชาติในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ให้คงอยู่ ซึ่งจากแนวคิดจากรายงานการประชุมสัมมนาในระดับชาติ เรื่องการปฏิรูปการฝึกหัดครู ตามโครงการพัฒนาอาเซียน (สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, 2538) ได้กล่าวถึงบทบาทและภาระหน้าที่ของครูไว้ดังนี้

- 0) ในฐานะเป็นครู
- 0) ในฐานะเป็นผู้อบรมเด็ก
- 0) ในฐานะเป็นผู้พัฒนา คือ พัฒนาตนเอง ,พัฒนาเด็ก และพัฒนาชุมชน
- 0) ในฐานะเป็นผู้แนะแนวแก่เด็กทั้งในด้านการดำรงชีวิตและอาชีพ
- 0) ในฐานะเป็นผู้ส่งเสริม และ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย
- 0) เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เป็นตัวอย่างด้านคุณธรรม โดยมีคุณธรรมและจรรยาวิชาชีพที่พึง

ประสงค์

ครูศิลปศึกษา ในฐานะที่เป็นบุคคลากร ที่มีความเกี่ยวข้องต่อการศิลปะของชาติ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญส่วนหนึ่งของชาติไทย จึงย่อมมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ เช่นเดียวกัน ซึ่ง วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ ว่า ครูที่ดีควรมีคุณสมบัติในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งครูศิลปะก็ควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตวิทยา เข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการศึกษา และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น การพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะนั้นการเตรียมการสอนนับเป็นหัวใจสำคัญมาก อุบล ตูจินดา (2532) จึงได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูศิลปะในการเรียนการสอนศิลปะไว้ว่า

- 5) ในการเรียนการสอนควรปล่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเอง โดยครูไม่ควรเป็นผู้ลงมือทำเอง
- 6) การยกย่องหรือการชมเชยซึ่งครูควรสร้างกำลังใจโดยการนำผลงานของนักเรียนตั้งหรือติดแสดง
- 7) การจัดห้องเรียนโดยครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์ หรือ ทักษะทางศิลปะ มาใช้ในการจัดห้องเรียน

โดยพื้นฐานทางอาชีพสั่งสอนคน ที่ต้องเป็นตัวอย่างของศิษย์ ต้องรับผิดชอบพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนดีที่พึงปรารถนา และให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถได้นั้น ครูควรจะเป็นคนดี เป็นคนที่มีความเหมาะสมกับความเป็นครู ครูควรยึดมั่นในค่านิยมของสังคมไทย เช่น ภาควิชาศิลปะในศิลปวัฒนธรรมของไทย (โกสินทร์ รัชสยาพันธ์, 2530) ใน

ส่วนของครูศิลปศึกษาก็มีบทบาทในการ สั่งสอน อบรมและปลูกฝังค่านิยมที่ดีต่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย เช่นเดียวกัน ดังที่นักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2537) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาต้องมีหน้าที่ในการสั่งสอนให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ด้านศิลปะ ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนฝึกฝนในคุณธรรม และจริยธรรมโดยไม่หลงใหลวัตถุ รู้คุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประจำชาติ

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2537) กล่าวว่า ครูต้องปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของศิลปศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ คือช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ซึ่งคนในชาตินั้นควรจะภูมิใจ

อุบล ตูจันดา (2532) กล่าวว่า การพัฒนานักเรียนในด้านศิลปะ ครูต้องส่งเสริมนักเรียนได้รับประสบการณ์ทางศิลปะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะประสบการณ์จะมีส่วนสร้างความประทับใจและเป็นพื้นฐานอันมีค่าต่อชีวิตนักเรียน โดยครูศิลปะต้องชักจูงให้นักเรียนสนใจที่จะค้นพบสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ส่งเสริมให้หาแหล่งวิชา และ ประสบการณ์ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานแสดงภาพ โบราณสถาน และการชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาอันรุ่งเรืองของชาติไทย ที่สามารถดำรงความเป็นชาติเอกราชไว้ได้อย่างมั่นคง พร้อมกับวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงาม น่าจะเป็นวิธีการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักเรียน (พนัส หันนาคินทร์, 2526)

สแตนกีวิช (Stankiewicz, 1998) กล่าวว่า ครูผู้สอนศิลปะหรือนักศิลปศึกษาควรศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสังคม ประเพณีศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงปัจจัยสำคัญต่างๆทางวัฒนธรรมไปพร้อมกับผู้เรียน ซึ่งโดยมากแล้ว นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่จะถูกแยกออกจากสังคม ซึ่งประกอบด้วยประเพณีของบ้านเมือง ผลงานจิตรกรรม รวมถึงศิลปะพื้นบ้านต่างๆ จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการเชื่อมโยงระหว่างการเรียน กับสังคม ดังนั้น ครูศิลปะ ควรเป็นผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนให้เข้ากับสังคม เนื่องจากศิลปะมีความเกี่ยวพันกับชีวิต และการวางรากฐานทางศิลปะนั้นถือเป็นหัวใจของสังคม

เลิศ อานันชนะ (2523) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียน ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ไม่เพียงแต่สอนให้รู้จักอนุรักษ์ไว้เท่านั้น หากมีความจำเป็น จะต้องสอนให้รู้จักสร้างสรรค์ ให้สอดคล้องกับสังคมวิทยาศาสตร์ ในสังคมปัจจุบันด้วย

สงวน รอดบุญ (2529) กล่าวว่า ครูศิลปะต้องปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศิลปกรรมไทย เพราะการศึกษาเรื่องราวของศิลปกรรมไทย จะช่วยให้รู้จักตัวเอง คือรู้จักบรรพบุรุษของเราดียิ่งขึ้น ว่ามีความสามารถทางปัญญาความคิด และมีมือช่างสูงส่งเพียงใด มีแนวความคิดสร้างสรรค์ และมีความรู้สึกสุนทรีย์ภาพอย่างไร จึงสามารถสร้างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมมาเป็นสมบัติสืบทอดมาชั่วลูกหลาน

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุณย์ (3531) ได้เสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาว่า ในวิชาศิลปะนิยม ครูควรให้นักเรียนได้มีโอกาสดูและตระหนักในความงามของงานที่มีชื่อเสียงของไทยและสากล เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังของ

ไทย ภาพเขียนที่ได้รับรางวัลจากการแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติ งานประติมากรรมไทย และพระพุทธรูป รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่งดงามของไทย ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการชื่นชมความงดงามของศิลปกรรมไทยแขนงต่างๆ

การเรียนการสอนศิลปศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะทางศิลปะแล้ว ครูศิลปศึกษาต้องมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะศิลปกรรมไทย และความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุให้กับนักเรียนด้วย

หากการสอน โดยการชี้แนะโดยตรงอาจไม่สร้างความน่าสนใจแก่นักเรียนที่กำลังเป็นวัยรุ่น ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอนอาจสอดแทรกสาระให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุในการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ควรสอดแทรกเนื้อหาด้านความเป็นมา ความสำคัญ รวมถึงขั้นตอน และวิธีการในการสร้างงานศิลปกรรมไทยที่ถูกต้องในการเรียนวิชาศิลปะไทย,ประวัติศาสตร์ศิลป์,ศิลปะประจำชาติ,ศิลปะพื้นบ้าน ฯลฯ ให้กับนักเรียน รวมถึงการร่วมมือกับผู้สอนในวิชาอื่นๆ ถ่ายทอดเนื้อหา หรือจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ก็จะสามารถช่วยสร้างเจตคติในด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยให้เกิดขึ้นนักเรียนได้

กรมวิชาการ (2539) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังเรื่องคุณค่าของสุนทรีย์ภาพในศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมว่า ครูควรจัดกิจกรรมที่เสริมประสบการณ์ในการรับรู้คุณค่าความดี ความงาม และความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยอาจสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องหรือสอดแทรกในรายวิชาต่างๆในระดับมัธยมศึกษา การศึกษาสุนทรีย์ภาพจากแหล่งศิลปวัฒนธรรมในชุมชน เป็นวิธีที่จะช่วยปลูกฝังให้นักเรียนรู้สึกชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม เพราะในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชุมชน ย่อมเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม เช่น โบราณวัตถุอื่นๆที่เก็บรักษาสืบทอดกันมา สิ่งที่มีคุณค่าทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุส่วนใหญ่จะมีคุณค่าทางด้านฝีมือ ความประณีตงดงามในเชิงการช่าง ระเบียบแบบแผนในเชิงสร้างสรรค์และคุณค่าทางภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในผลงานเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้น นอกจากตัวครูแล้วยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อเกิดประโยชน์ต่อตัวครูและผู้เรียนต่อไป

การจัดกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนการสอน

จากพระราชบัญญัติการศึกษา ที่ได้ระบุแนวทางของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ก็คือ ครู และนักเรียน และต้องมีปัจจัยต่างๆประกอบกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้

ก. ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

สมศักดิ์ สินธุระเวชณ์ (2539) ให้ความหมายของการเรียนรู้ (Learning)ว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร อันเนื่องมาจาก ประสบการณ์ หรือการฝึกหัด

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542) กล่าวว่า แบบการเรียนรู้ของคนเรานั้นขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการคือ

- 1) สิ่งเร้า (stimulus)
- 2) อินทรีย์ (organism)
- 3) การตอบสนอง (response)

สงบ ลักษณะ (อ้างถึงใน อารี ภูสุวรรณ, 2538) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ โดยทั่วไป คือ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดหมาย ผ่านทางระบบต่างๆของร่างกาย เช่น ได้สังเกต อ่าน ฟัง คิด ซักถาม ตอบคำถาม อภิปราย ทดลอง เขียน และลงมือปฏิบัติจริง ผลที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะความสามารถทางการปฏิบัติ ลักษณะจิตนิสัยต่างๆ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจและความพอใจ

กาเย่ (Gagne, 1974) ได้วิเคราะห์กระบวนการของการเรียนรู้ ไว้ 8 ขั้นที่สัมพันธ์กับกระบวนการทางสมองของผู้เรียน ดังนี้

กระบวนการของการเรียนรู้	กระบวนการทางสมอง
1. การจูงใจ (motivation)	1. ความคาดหวัง (expectancy)
2. การรับ (apprehending)	2. ความตั้งใจ (attention)และการเลือก
รับรู้	(selective perception)
3. การรู้ (acquisition)	3. การบันทึกข้อมูล (coding) และการเก็บ
ข้อมูล	(storage entry)

4. การจดจำ (retending)	4. การเก็บข้อมูลในความทรงจำ (memory storage)
5. การระลึกได้ (recall)	5. การนึกย้อน (retrival)
6. การสรุปและนำไปใช้ (generalization)	6. การถ่ายโอน (transfer)
7. การแสดงพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้ (performance)	7. การสนองตอบต่อสิ่งเร้า (responding)
8. การประเมินย้อนกลับ (feedback)	8. การเสริมแรง (reinforcement)

กล่าวโดยสรุปแล้ว กระบวนการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเมื่อได้รับการจัดประสบการณ์ ด้วยสิ่งเร้าผ่านระบบต่างๆของร่างกาย จนเกิดความรู้

ข. ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยปัจจัยที่ส่งเสริมหลายด้าน (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2539) เช่น

1. ตัวผู้เรียน ได้แก่ วุฒิภาวะ ความพร้อม ประสบการณ์เดิม อายุ แรงจูงใจ ระดับสติปัญญา อารมณ์สภาพร่างกาย

2. บทเรียน ได้แก่ ความยากง่ายของบทเรียน ความยาวของบทเรียน การมีความหมายของบทเรียน

3. การจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วมีหลัก 4 ประการ คือ

3.1 ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง

3.2 ต้องแจ้งผลการสอบ และ ข้อบกพร่องต่างในการเรียน ให้ผู้เรียนทราบทันที ว่าผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนมากน้อยแค่ไหน และต้องแก้ไขข้อบกพร่องให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการเรียนหน่วยถัดไป

3.3 ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียน

3.4 ต้องพยายามแบ่ง หรือชอยสิ่งที่จะเรียนรู้ให้เป็นขั้นตอนเล็กๆ

สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3) สาระของการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคมทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิดความสามารถที่ดีและมีความสุขในการเรียน

- 4) แหล่งการเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ
- 5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิสูจน์ปัญหา ร่วมกัน
- 6) ศิษย์มีความศรัทธาต่อตัวผู้สอน สารที่เรียนรู้ ทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการที่แตกต่างกัน
- 7) สารและกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง
- 8) กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

ค. ความหมายของกระบวนการเรียนการสอน

จำเนียร ศิลปวานิช (2538) ให้ความหมายว่า การสอน คือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนปะทะเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ หรือ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

จอห์น (John,1970) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ให้มีส่วนร่วมระหว่างกัน โดยเป็นแรงผลักดันมาจากจิตใจและสติปัญญา ผู้ที่เป็นครูต้องใช้ยุทธวิธีอย่างสูงว่าจะป้อนอะไรให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง หรือ ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

กนก จันทขจร (ม.ป.ป.) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นการที่ ครูผู้สอนนำวัตถุดิบหรือปัจจัยนำเข้ามาลำดับการกระทำ ให้ได้ผลผลิตตามที่มุ่งประสงค์ ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมตัววางระบบการเรียนการสอน ก่อนสอนของครู
- 2) ศึกษาแผนการสอนรายวิชา ทำบันทึกแผนการสอนรายคาบ
- 3) เตรียมห้องเรียน เตรียมอุปกรณ์ สื่อการเรียนต่างๆ
- 4) เตรียมผู้เรียน เตรียมงานมอบให้นักเรียน เตรียมกิจกรรม
- 5) เลือกกลวิธีสอน เลือกกิจกรรมการสอน เลือกสื่อการสอน
- 6) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวัตถุประสงค์สอนตามขั้นตอนการสอนตามบันทึกการสอน
- 7) มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กันไปในกระบวนการสอน
- 8) กิจกรรมเสริมขณะเรียน หลังการเรียน การมอบการบ้าน

9) การวัดประเมินผล

ง. องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน

วัชชัย ชัยจิรฉายกุล (2527) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนมีส่วนประกอบที่สำคัญ อันได้แก่ ครูผู้สอน ,นักเรียน เนื้อหาสาระ , กิจกรรมการสอน และการเรียนรู้

กนก จันทร์ขจร (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนต่างๆที่สำคัญ คือ ผู้สอน, ผู้เรียน, เนื้อหาวิชา, สื่อการเรียนการสอน, กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540)ได้เสนอไว้ องค์ประกอบไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน, การกำหนดเนื้อหา, การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, การใช้สื่อการสอน และ การวัดผลประเมินผล

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญ ของการเรียนการสอนนอกจาก ผู้เรียน และผู้สอนแล้ว ต้องประกอบไปด้วย จุดประสงค์การสอน, เนื้อหาสาระ, กิจกรรมการสอน, สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล จึงจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542

ก .แนวการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยได้แบ่งออกเป็น 9 หมวด ซึ่งมีหมวดที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดการศึกษา คือ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา โดยมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยเน้นความสำคัญกับผู้เรียน และ การจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมซึ่งสรุปได้ดังนี้

1.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้เรียนจะเกิดเรียนรู้ที่เกิดได้ ต้องมีปัจจัยร่วมหลายอย่าง และสิ่งหนึ่งซึ่งจะทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้มากหรือน้อยนั้น ต้องอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และ

การวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา ” คน ” และ “ ชีวิต ” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543) และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ ซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือลักษณะเฉพาะตนในเรื่องการเรียนรู้ หรือการสร้างพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถทางด้านสติปัญญา ความคิด ความจำ การแก้ปัญหา ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและอาจหมายถึงรวมถึง ลักษณะเฉพาะตนของบุคคลในเรื่องการรับรู้ การแปลความหมายและการสื่อสาร ตลอดจนระดับความสามารถทางสัมฤทธิ์ผลของบุคคลในการรู้สิ่งต่างๆด้วย (อารี พันธุ์มณี, 2534) ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่ครูจะมอบให้กับผู้เรียนจึงต้องเหมาะสมกับความสามารถการจัดประสบการณ์เรียนรู้และ กิจกรรมต้องหลากหลายตามแต่ความต้องการของผู้เรียน (พรวณี เกษกมล, 2543)

1.2 ลักษณะของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ควรมีลักษณะดังนี้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543)

1.2.1 มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.2.2 นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

1.2.3 นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.2.4 นักเรียนสามารถนำวิธีในการแสวงหาความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

1.2.5 ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2. มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ การศึกษา (ข้อ 3) ในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ดังนั้น การให้ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมนั้นจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ในหลายๆเรื่องเข้าด้วยกันเช่นเดียวกับความรู้ในเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้ต่างๆที่ได้รับนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ

3. มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

2.0 จัดเนื้อหาสาระ และ กิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจ และ ความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.0 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำ

เป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.4 จัดการเรียนการสอน โดย ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

2.5 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จะเห็นได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามมาตราที่ 24 ทั้ง 6 ข้อนั้นเน้นความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 5 ด้านดังนี้

- 1) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ (ในข้อ 3.1 และข้อ 3.4)
- 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ (ในข้อ 3.1 , ข้อ 3.2 , ข้อ 3.3 และข้อ 3.6)
- 3) ด้านการจัดการสอน (ในข้อ 3.2 , ข้อ 3.3 , ข้อ 3.4, ข้อ 3.5 และข้อ 3.6)
- 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน (ในข้อ 5 และข้อ 3.6)
- 5) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (ในข้อ 3.5)

ดังนั้น สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น คือ การจัดกระบวนการเรียนการสอน เพราะการสอน มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ เนื่องจาก เมื่อมีกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดขึ้น และมีการตอบสนองระหว่างผู้เรียนและผู้สอน นักเรียนก็จะเกิดการเรียนรู้

ข. การตั้งจุดประสงค์การสอน

จุดประสงค์การสอน คือ ความคาดหวังหรือความต้องการที่อยากให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอย่างไรบ้างภายหลังจากที่ได้รับประสบการณ์หรือเรียนรู้เนื้อหาที่จัดให้แล้ว (จูไรธัน นิพัทธสัจจ์, ม.ป.ป.) ในขณะเดียวกัน การตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้วิธีสอนเลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540) ซึ่งแบ่งจุดประสงค์การสอน ออกเป็นเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 จุดประสงค์ทั่วไป (General Objective) เป็นจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้นเป็นกรอบหรือแนวกว้างๆทำให้ทราบว่าผู้เรียนควรจะเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง หลังจากได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว คำที่ใช้จะเป็นคำที่ไม่บ่งบอกเฉพาะเจาะจง เช่น ให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจ ให้ตระหนักในความสำคัญ ให้เห็นคุณค่า ให้เกิดเจตคติที่ดีให้เกิดการพัฒนา ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

1.2 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) เป็นจุดประสงค์ที่บ่งบอกเฉพาะเจาะจงว่าหลังจากการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่สังเกตได้ เช่นตอบคำถามได้ บอกความหมายได้ อธิบายได้ สรุปความสำคัญได้ ชี้บ่งได้ แยกแยะความแตกต่างได้ ฯลฯ เป็นต้น จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนี้ผู้สอนจะเขียนขึ้น เพื่อใช้ในการสอนเนื้อหาย่อยที่สอนแต่ละครั้งเพราะจะช่วยให้ผู้สอนสามารถวัดผลได้ชัดเจนแน่นอนว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

บลูม (Bloom, 1966) ได้แบ่งประเภทของจุดประสงค์ในการเรียนโดยทั่วไปออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

0) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านสติปัญญา

ความสามารถทางสมองในการจำข้อเท็จจริงต่างๆและการคิดหาเหตุผล

0) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ของผู้เรียนทางด้านเจตคติ และค่านิยมในเรื่องต่างๆ เช่น ความประณีตความสวยงาม ความสะอาด การเห็นคุณค่า การให้ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ

0) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นจุดมุ่งหมาย ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้าน

ความสามารถทางกายในการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องคล่องแคล่ว และมีประสิทธิภาพ

ในการเรียนวิชาศิลปะศึกษาเองก็มีเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้น จุดประสงค์ของรายวิชาที่ต้องการมุ่งเน้น หรือคุณค่าเป้าหมายสำคัญของวิชาศิลปะศึกษาที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาของผู้เรียนต่างก็อยู่ในกรอบของความมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้สามารถนำความรู้ทางศิลปะไปใช้ในการชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมในสภาพการณ์ต่างๆเพื่อให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจมีชีวิตอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534) ดังนั้น การตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของการเรียนศิลปะศึกษาจึงได้มุ่งเน้นความสามารถในภาคปฏิบัติ ผ่านกระบวนการสร้างงาน เป็นผลงานศิลปะ ตามความถนัดและความสามารถของผู้เรียน จากผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้สอนสามารถประเมินผลผู้เรียนศิลปะได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ค. การกำหนดเนื้อหา

เนื้อหา ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะเนื้อหาวิชานั้น เป็นสาระความรู้ที่รวบรวมมาแล้วจัดอย่างมีระบบระเบียบ เนื้อหาสาระและความรู้ของแต่ละวิชาจะประกอบไปด้วยสิ่งที่เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

กาเย่ และบริกกส์ (Gagne and Briggs,1974) กล่าวว่า เนื้อหารายวิชา คือ สารการเรียนรู้และ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น ข้อมูลที่เป็นความรู้ , เจตคติ และ ทักษะ

การกำหนดเนื้อหาที่นำมาจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นมีหลักสำคัญใน อยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. การเลือกเนื้อหาวิชา จะต้องพิจารณาว่าเนื้อหาวิชานั้นสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ที่ต้องการ โดยพิจารณาให้สัมพันธ์กับวิธีการและกิจกรรม เพราะหากขาดความสัมพันธ์ระหว่าง 3 สิ่งนี้ แทนที่จะเกิดผลที่พึงปรารถนา อาจเกิดการเรียนรู้ชนิดที่ไม่ได้คาดหวังมาก่อนและอาจเป็นชนิดที่ไม่ต้องการก็ได้ ดังนั้นจึง จำเป็นต้องมีการเลือกเนื้อหาซึ่งมีเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2537) ดังนี้

- 1.1 ความถูกต้องทันสมัย
- 1.2 ความสำคัญ
- 1.3 ความสนใจของผู้เรียน
- 1.4 สามารถเรียนรู้ได้

2. การจัดลำดับเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักในการจัด เนื้อหามี่ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด,2537)

2.2.1 จัดลำดับเนื้อหาโดยยึดหลักทางตรรก (Logic)และทางจิตวิทยา คือ

- 1) จัดตามลำดับจากง่ายไปหายาก
- 2) จัดลำดับจากพื้นฐานที่จำเป็น (Prerequisite)
- 3) จัดตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัด
- 4) จัดตามลำดับของเหตุการณ์
- 5) จัดตามลำดับจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว

2.2.2 จัดเนื้อหาให้มีความต่อเนื่อง (Continuity) เพื่อให้เอื้อต่อการสะสมความรู้ใน

การ

เรียนรู้จำเป็นต้องมีการสะสม เพื่อให้เกิดความมั่นคง และ เพียงพอ สำหรับการที่จะเรียนในขั้นต่อไปอย่างสัมฤทธิ์ผล

2.2.3 จัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งให้เกิดบูรณาการ (Integration)

ของ

ความรู้ และการถ่ายโอน (Transfer) ความรู้จากวิชาหนึ่งไปสู่อีกวิชาหนึ่ง ความสัมพันธ์ในที่นี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ง. การจัดกิจกรรม

กิจกรรม นับเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่าจะสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2528) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมการเรียนการสอน ว่า หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดขึ้น เพื่อประกอบความเข้าใจในเนื้อหาสาระของบทเรียน ซึ่งผู้สอนอาจจะมีกิจกรรมบางอย่าง เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียนให้ดียิ่งขึ้น

การเรียนการสอนศิลปะนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ทั้ง ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการรับรู้ ด้วยธรรมชาติของวิชาที่ทำให้ผู้เรียนมีการแสดงออก ผ่านผลงานศิลปะ กิจกรรมทางศิลปะจึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมศิลปะจึงมีความจำเป็น การเลือกกิจกรรมศิลปะต้องเลือกให้เหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียน อีกทั้งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชา และหลักสูตร สครีมเมเซอร์ (Schirmacher, 1993) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสามารถเฉพาะบุคคล
- 2) กระบวนการในการปฏิบัติกิจกรรม ช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะการฝึกปฏิบัติ และ ส่งเสริมในด้านความงามที่สมดุลย์กัน
- 3) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์
- 4) ส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้าและทดลอง
- 5) ช่วยกระตุ้นความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น
- 6) เหมาะสมกับพัฒนาการและความสามารถของนักเรียน
- 7) แนะนำแนวทางให้นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย สามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมนักเรียน ควบคู่กันไป ซึ่งจากแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติไว้ว่าให้จัดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ (ข้อ6) ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนักเรียน หรือ กิจกรรมพิเศษเสริมหลักสูตรจึงมีความสำคัญและสอดคล้องกับ พ.ร.บ.การศึกษา เพราะการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ภายในชั้นเรียน แต่ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ที่เหมาะสม ตามความสนใจของผู้เรียน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543) ได้เสนอแนะว่า กิจกรรมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม อาจมีใช้การตั้งหน้าตั้งตาสอนเกี่ยวกับศิลปะ และ วัฒนธรรมอย่างเอาเป็นเอาตาย ซึ่งอาจทำให้องค์ความรู้เป็น “ยาขม ” สำหรับผู้เรียนได้ ถ้าสามารถให้ความรู้และประสบการณ์ในทางอ้อมการวางแผนโครงการที่อาจสามารถนำผู้เรียนให้เกิดความรู้ไปพร้อมกับความรักความชอบ ความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าได้ในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติปราศจากการบีบบังคับซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดี

ในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมเป็นการปูพื้นฐานให้มีความเข้าใจลึกซึ้งจากที่นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างสรรค์ให้เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติในด้านต่างๆ เช่น ความรื่นรมย์ อันมีคุณค่าทางจิตใจ และเพิ่มความรู้ให้กว้างขวางออกไปอันจะนำไปสู่ความชื่นชมต่องานทางด้านศิลปกรรมเพื่อประโยชน์ในการ

อนุรักษ์ศิลปกรรมไว้ เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยและคุณภาพชีวิตของตนเอง โดยมีแนวทางในการจัดกิจกรรม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2528)

ก. การจัดนิทรรศการ

- 1) ผลงานศิลปกรรมยุคต่างๆ
- 2) การจัดทำนิทรรศการบนแผ่นป้าย เรื่องการอนุรักษ์ศิลปกรรม
- 3) การบรรยายประกอบการแสดงภาพ

ข. การทัศนศึกษาชมศิลปกรรม และ โบราณสถานตามทีต่างๆ

ค. การจัดฉายภาพยนตร์ และสไลด์ประกอบการบรรยาย

ง. การจัดอภิปราย ประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรม

จ. กิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจ และเสริมกำลังใจ กิจกรรมการประกวดแข่งขัน การยกย่อง การให้รางวัล เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กสนใจและพยายามทำงานให้ดีขึ้นเรื่อยๆเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีขึ้น

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยนี้สามารถจัดได้หลายๆกิจกรรม ครูศิลปศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา และผู้เรียนแต่ละระดับ ซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ในการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

จ. ประเภทและวิธีสอนศิลปศึกษา

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแต่ละวิชานั้น อาจมีทั้งความเหมือน และความแตกต่างกันไป ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับลักษณะและธรรมชาติของแต่ละวิชา รวมทั้งจุดมุ่งหมายของวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วย ในการสอนศิลปศึกษาก็เหมือนกับการสอนวิชาต่างๆไป แต่ศิลปศึกษาจะมีทั้งเนื้อหาวิชาการและฝึกปฏิบัติ ซึ่งผลงานที่ฝึกปฏิบัติก็จะครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ (พุทธิวิสัย) การใช้ทักษะมือ (ทักษะวิสัย) ในการทำงาน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนและกิจกรรมต่างๆให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนการสอนศิลปศึกษาแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆได้ 2 ประเภท (เกษร ธิตะจารี, 2542) คือ

0. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ซึ่งได้แก่การสอนแบบบรรยาย การสอนให้ทำตามผู้สอน สอนให้ท่องจำ เป็นต้น การสอนแบบนี้ ครูเป็นผู้ให้หรือเรียกว่าการสอนทางตรง (Direct Method)

2. วิธีสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการสอนแบบนี้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน คือ มีอิสระที่จะเลือกเรียน นั่นคือ ผู้สอนสอนตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด จัดเป็นการสอนทางอ้อม (Indirect Method)

จากแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ให้จัดกระบวนการเรียนรู้ (มาตรา24) ที่เน้นการจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถือว่าผู้เรียนนั้นสำคัญที่สุด ดังนั้น การสอน

แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางจึงเป็นการสอนที่สัมพันธ์กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด กรมวิชาการ (2539) ได้ให้ความหมายของการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางว่า หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนศิลปะศึกษาแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้มีวิธีสอนหลายวิธีซึ่ง เกษร ธิตะจारी (2542) ได้เสนอไว้ดังนี้

2.1 การสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) คือผู้สอนจะต้องสอนรู้หลักการแก้ปัญหา ซึ่งต้องใช้ความคิดค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง หรือแก้ปัญหาเป็นกลุ่มก็จะต้องระดมความคิด หากคำตอบให้ได้หลายวิธี และเลือกวิธีที่ดีที่สุด การแก้ปัญหาก็จะช่วยให้ผู้เรียนต้องระดมใช้ความคิดเพื่อหาหนทางแก้ปัญหา และเมื่อทำได้สำเร็จก็จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และถ้าทำอยู่เสมอก็คจะทำให้ พัฒนาความคิด พัฒนาสติปัญญาและมีความคิดสร้างสรรค์

2.2 วิธีสอนด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Direct Learning) เป็นการสอนที่ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสื่อที่เป็นตำรา ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือแผนภูมิ ซึ่งผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์จากสิ่ง ที่พบเห็นได้ด้วยตนเองโดยครูจะเป็นผู้ชี้แนะหรือสนับสนุนการทำงาน

2.3 การสอนแบบให้ความร่วมมือ (Co-operative Teaching) เป็นการสอนให้ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อผู้เรียนจะได้ช่วยกันทำงาน ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ปัญหา ซึ่งจะให้นักเรียน ได้รับความรู้การทำงานที่หลากหลาย มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และ พบความแตกต่าง ในทักษะการทำงานของเพื่อนในกลุ่ม ทำให้มีประสบการณ์ เกิดความกระตือรือร้น และเกิดสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อน

2.4 การสอนแบบวิจัย (Research Learning) คือ การตั้งประเด็น กระตุ้นขึ้นเพื่อให้ไปค้นหาคำตอบซึ่งผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติเองโดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะซึ่งคล้ายๆกับการสอนแบบค้นคว้าแต่การค้นคว้า จะไม่มีขอบเขตหรือขั้นตอนเหมือนการวิจัยซึ่งจะมีระเบียบและหลักการในการวิจัย

2.5 การสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Teaching) เป็นการสอนที่ครูจะต้องทำให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตัวเอง ซึ่งจุดมุ่งหมายของการสอนแบบสืบสอบโดยส่วนรวม ก็คือการช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้คำถาม คำตอบ หรือ ทาวิธีแก้ข้อสงสัย จนเป็นที่พอใจ และ สร้างทฤษฎีขึ้นด้วยความคิดของตัวเอง

2.6 การสอนให้เกิดทักษะการคิด เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้ใช้ความสามารถทางสมองคิดในระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการหนึ่งซึ่งสามารถพัฒนาการคิดของนักเรียนได้คือการใช้คำถามกับนักเรียน คำถามของครูจะเป็นตัวสนับสนุนให้นักเรียนได้คิดและพัฒนาความคิดเหมือนเครื่องช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนยิ่งเกิดความรู้มากขึ้น ครูควรใช้คำถามที่เหมาะสมกับนักเรียน อาจโดยการพูดอธิบายให้น้อยลงแต่ให้นักเรียนคิดมากขึ้นถามเพื่อให้นักเรียนรู้จักสังเกต เข้าใจความสัมพันธ์ ให้เกิดความคิดรวบยอด และ รู้จักหลักการอย่างกว้างๆได้ (Carmen and Nolan, 1977)

2.7 การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง วิชาที่มีเนื้อหาวิชาของ 2 วิชาหรือมากกว่านั้น โดยเนื้อหาของ 2 วิชานั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน การศึกษาแบบบูรณาการ จะทำให้นักศึกษาเข้าใจความคิดหลักของวิชาต่างๆ ได้ดีที่สุดในที่สุด และ ผู้สอน จะต้องสามารถชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของสาขาวิชาต่างๆได้ (Knowles, 1977) ทาง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวว่า ในการสอนแบบบูรณาการนั้น ครูมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการเรียนรู้ ครูจึงต้องเข้าใจแนวคิดและทักษะที่จะปลูกฝังให้นักเรียนอย่างหลากหลาย แต่ต้องจัดระบบใหม่ให้เป็นเรื่องเดียวกันให้ได้ ครูต้องเป็นนักวางแผนชั้นเยี่ยม เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ในการเรียนการสอนศิลปะ ได้มีแนวคิดในการจัดประสบการณ์ทางการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ 4 แขนง ได้แก่ ความละเอียดอ่อนทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic), กระบวนการสืบค้นด้านประวัติศาสตร์ (Art History), การค้นหาแนวทางเฉพาะตนทางด้านการปฏิบัติ (Art Studio), การกำหนดกติกาทางการวิจารณ์เพื่อการยอมรับ (Art Criticism) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) หรือเรียกว่า การสอนแบบ **Disciplinary Based Art Education (DBAE)** ซึ่งเป็นการสอน ที่มีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน อันหมายถึงความรู้ทั้ง 4 แขนง คือ สุนทรียภาพ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์, 2542)

2.8 แบบปฏิบัติการ เป็นวิธีการที่ครูให้นักเรียนปฏิบัติในห้องปฏิบัติการศิลปะ เพื่อศึกษาค้นคว้า ทดลองด้วยตนเอง โดยครูจะสังเกตการณ์ ให้คำแนะนำเป็นการเน้นทักษะให้เห็น ให้เข้าใจและปฏิบัติได้ มีประสบการณ์จากการปฏิบัติเหมาะสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.9 แบบทำโครงการ ให้นักเรียนนำปัญหาตามสภาพจริงในชีวิตประจำวันหรือจะมีโครงการแก้ปัญหา พัฒนาศิลปะ จัดมุมศิลปะขึ้น แล้วให้นักเรียนดำเนินโครงการนั้น เช่น จัดบอร์ดในห้องเรียนให้สวยงาม สร้างบรรยากาศในการเรียน จัดมุมนิทรรศการศิลปะในโรงเรียน จัดสวนหย่อม ทำให้นักเรียนได้รู้จักวางจุดมุ่งหมาย กำหนดแผนงาน ดำเนินงาน ประเมินผลงาน นักเรียนจะเป็นเด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

2.10 แบบการศึกษาออกสถานที่ เป็นการจัดให้นักเรียนได้ไปศึกษา สังเกต เรียนรู้ในแหล่งศึกษาศิลปะเช่น ศึกษาศิลปะไทย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดสำคัญ หอศิลปะ เป็นต้น นักเรียนสามารถเห็นตัวอย่างศิลปะที่ดี ได้รับประสบการณ์ตรง (จุฑารัตน์ วิทยา, 2536)

2.11 การสอนโดยให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นให้การจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่จำเป็นว่าการเรียนรู้จะต้องเกิดแต่ภายในห้องเรียนหรือภายในโรงเรียนเท่านั้น ทุกสถาบันในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สถานศึกษาและครูต้องประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครององค์กรต่างๆในห้องถิ่นร่วมมือกัน อมรวิรัช นาคธรรพ (2540) กล่าวว่า ชุมชน โรงเรียน และสถาบันต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ สร้างเสริมคุณธรรม ถวายทอดวัฒนธรรม และสุนทรียภาพอันเป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของสังคมไทยแก่เยาวชน

นอกจากนี้ ครูต้องปรับระบบการเรียนให้ผู้เรียนสัมผัสของจริง เปิดโอกาสให้ครูภูมิปัญญาไทยเข้ามาช่วย การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย จะทำได้ด้วยการนำภูมิปัญญาที่เป็นความภาคภูมิใจของชาติคืนสู่สังคมไทย ให้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยมากขึ้น ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาของชุมชนใช้การจักกิจกรรมของชุมชนในการจัดรูปการศึกษาชุมชนผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในวิถีชีวิตประจำวันและเทศกาลสำคัญ (พรณี เกษมงคล, 2543)

การสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งรวมถึงการสอนศิลปะศึกษาด้วยนั้น เมื่อวิเคราะห์จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ในมาตรา 24 แล้ว สามารถแบ่งลักษณะการสอนได้ 4 ลักษณะใหญ่ซึ่งมีวิธีสอนแบบต่างๆ ดังนี้

- 1) การสอนที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ วิธีสอนด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนแบบสืบสอบ แบบทำโครงการ สอนแบบให้ความร่วมมือ และสอนแบบวิจัย
- 2) การสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การแก้ปัญหา การจัดการ ฝึกประสบการณ์ ได้แก่ การสอนแบบแก้ปัญหา แบบโครงการ แบบวิจัย แบบปฏิบัติงาน แบบสอนให้เกิดทักษะการคิด แบบให้ความร่วมมือ
- 3) การสอนโดยผสมผสานความรู้ ได้แก่ การสอนแบบบูรณาการ หรือ แบบ DBAE
- 4) การสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกเวลาสถานที่ ได้แก่ แบบการศึกษาก่อนสถานที่ สอนโดยให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

จ. การใช้สื่อการสอน

สื่อการสอน เป็นเครื่องมือช่วยสื่อความหมายใดๆก็ตามที่จัดโดยครูและนักเรียน เพื่อเสริมการเรียนรู้ เครื่องมือการสอนทุกชนิดเป็นสื่อการสอน เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่างๆ ทรัพยากรจากชุมชน เป็นต้น (Shores, 1960) ซึ่งองค์การยูเนสโก (UNESCO, 1989) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอน ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (**printed materials**) ได้แก่ หนังสือ ตำรา แบบเรียน เอกสารประกอบการสอน ใบงาน ใบความรู้ แผนที่ แผนภูมิตาราง แผนภาพ คู่มือปฏิบัติงาน โปรแกรมบทเรียน เป็นต้น
2. สื่อวัสดุที่ไม่ต้องใช้เครื่องฉาย (**non-projected display materials**) ได้แก่ กระดานดำเคลื่อนที่ แผ่นป้ายนิเทศ แผ่นป้ายลาลี กระเป๋าหนัง แผ่นป้ายแม่เหล็ก ภาพพลิก บัตรคำ รูปภาพติดผนัง ภาพโปสเตอร์ รูปจำลอง ภาพสามมิติ ตัวอย่างของจริง เป็นต้น
3. สื่อวัสดุที่ต้องใช้เครื่องฉายภาพนิ่ง (**still projected display materials**) ได้แก่ แผ่นใส फिल्म สไลด์ फिल्मสตริป ไมโครฟิล์ม เป็นต้น
4. สื่อการฟัง (**audio materials**) ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
5. สื่อภาพนิ่งประกอบเสียง (**linked audio and still visual materials**) ได้แก่ สไลด์ประกอบเสียง फिल्मสตริปประกอบเสียง เป็นต้น
6. สื่อภาพยนตร์ และ วีดีโอ (**cine and video**) ได้แก่ फिल्मภาพยนตร์ เทปวีดีโอ แผ่นดิสก์บันทึกภาพ รายการโทรทัศน์การศึกษา เป็นต้น
7. สื่อคอมพิวเตอร์ (**computer-mediated materials**) ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วย

สอน (CAI) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยเรียน (CAL) โปรแกรมคอมพิวเตอร์จัดระบบการเรียน (CML) เป็นต้น รวมทั้งระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) เครือข่ายที่มีแม่ข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกมาต่อเชื่อมกันเป็นจำนวนมากผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตสามารถรับข่าวสารข้อมูลได้ถึงกันทั่วโลก

นอกจากนี้ยังมีสื่อประเภทกระบวนกร วิธีการ และ กิจกรรมร่วม เช่น การแสดงละคร นิทรรศการ การสาธิต การทดลอง การศึกษาสถานนอกสถานที่ เป็นต้น (กมล เวียสุวรรณ และ นิตยา เวียสุวรรณ, 2539)

สื่อการสอนนับเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนกรเรียนการสอนเป็นไปอย่างสมบูรณ์ สื่อการสอนแต่ละประเภทมีรูปแบบและวิธีการใช้แตกต่างกัน ซึ่งครูต้องเลือกสื่อที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการใช้ ซึ่ง อภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้เสนอหลักในการเลือกใช้อุปกรณ์การสอน สรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและตรงกับเป้าหมายกับเรื่องที่จะสอน
- 2) มีเนื้อหาถูกต้องทันสมัยน่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุดช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน
- 3) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
- 4) สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
- 5) ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพ เทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
- 6) มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน
- 7) พิจารณาเลือกสื่อในปริมาณที่พอเหมาะที่จะใช้ประกอบการสอนอย่างแท้จริงไม่มากจนเกินไป
- 8) เลือกสื่อการสอนที่ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้เรียน
- 9) เลือกสื่อการสอนที่มีสีสันดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ควรใช้สีที่เย็นตาและสีสดใส
- 10) เลือกใช้สื่อที่มีขนาดถูกต้องตามหลักเกณฑ์
- 11) เลือกใช้สื่อที่แปลกไปจากสิ่งที่ผู้เรียนเคยเห็นจำเแล้ว

ช. การวัดผลประเมินผล

เป็นการประเมินผลทางพฤติกรรมของผู้เรียนอันเกิดจากกระบวนกรปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ด้วยกันเอง ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับสื่อการสอน การประเมินผลการเรียนเป็นสิ่งสำคัญมากในการเรียนและเป็นกระบวนกรขั้นสุดท้ายของระบบการสอนที่ยึดเอาวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นหลักในการดำเนินงาน (กิตานนท์ มลิทองอ้างถึงใน อภรณ์ ใจเที่ยง, 2540) การวัดและประเมินผลการเรียนต้องให้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหา และจุดประสงค์ของวิชา การวัดและประเมินผลในวิชาความเข้าใจศิลปะในศิลปะ การอนุรักษ์ศิลปะนั้น ผู้สอนควรให้ความสำคัญต่อพัฒนาการในด้านประสบการณ์ที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับ การประเมินผลจึงต้องพยายามสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การพัฒนาการของแต่ละบุคคลในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความซาบซึ้งในงานศิลปะ ทักษะ และการนำไปใช้จึงสามารถประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (ประภัสสร นิยมธรรม อ้างถึงใน วรณี มณฑารักษ์, 2534)

การวัดและประเมินผลศิลปะผู้สอนควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายว่าการประเมินผลว่ามีจุดประสงค์ใดซึ่ง เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco, 1958) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลศิลปะมีจุดประสงค์ทั่วไป 6 ประการ คือ

0. เพื่อทำนายระดับความสำเร็จผลด้านศิลปะ
0. เพื่อวัดความก้าวหน้า หรือความเจริญงอกงาม ด้านทัศนคติการเปลี่ยนแปลง การควบคุมวัสดุ อุปกรณ์และความสามารถในการแสดงออก
3. เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของผู้เรียนและเป็นไปรับรองผู้เรียน
0. วินิจฉัยอุปสรรคในการเรียนรู้ด้านสมอง (mental) ร่างกาย (physical) อารมณ์ (emotional) ความคิดสร้างสรรค์ (creative) และสุนทรียภาพ (aesthetic)
0. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องในกระบวนการสอน
0. เพื่อกำหนดวิธีแก้ไขและจุดมุ่งหมายของสถานการณ์การเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนตามความจำเป็น

วิธีการวัดและประเมินผลในวิชาศิลปะที่ใช้กัน ซึ่ง ไมเคิล (Michael, 1983) ได้เสนอไว้พอสรุปได้ดังนี้

- 1) การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีวัดและประเมินผลที่ใช้กันมากในการวัดความสามารถทางปัญญา (Cognitive Domain) การทดสอบวิธีนี้ทำให้ผู้สอนทราบถึงสมรรถภาพทางสมองของนักเรียน
- 2) การสังเกต (Observation) ผู้สอนจะเป็นผู้สังเกตความตั้งใจของนักเรียน ตั้งแต่การเข้าเรียน ความตั้งใจสนใจในสอนของครู และสนใจในการปฏิบัติงานของตน
- 3) การสัมภาษณ์ (Interview) ครูและผู้เรียนสนทนากันอย่างมีจุดหมายจะทำให้ครูได้ทราบข้อเท็จจริงของนักเรียน เช่น บุคลิก ทัศนคติ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของนักเรียน
- 4) การวิจารณ์ (Critique) เป็นการอธิบายและวิจารณ์ แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน
- 5) การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2543) ได้สรุปไว้

ว่า แฟ้มสะสมงานของนักเรียนเป็นการเก็บรวบรวมผลงานของนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกด้วยตัวเอง (หรือภายใต้การแนะนำของครู) มาสะสมไว้ในภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีระบบและมีจุดมุ่งหมาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม ความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆของเด็กให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ โดยที่ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างประเมินแฟ้มสะสมงานด้วยกัน

การประเมินผลตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 26 กล่าวว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียนโดยพิจารณาพัฒนาการเรียนของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนัก

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ดังนั้น การประเมินผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดจึงเป็นการประเมินซึ่งมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสาระและจุดเน้น การประเมินเกี่ยวกับพัฒนาการเรียนของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และการทดสอบเพื่อพัฒนาและค้นหาศักยภาพ จุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน และตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

ดังนั้น การวัดและประเมินผลต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และทักษะการแสดงออก และประเมินตามสภาพจริง (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543)

ซ. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ การจัดสภาพแวดล้อมและกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียน จะพัฒนาการคิดวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพแต่ละคนอย่างเต็มที่ บรรยากาศในการเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสนใจ และเป็นแรงจูงใจภายนอกที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าว การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยเสริมสร้างคามมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน ซึ่ง บรรยากาศในชั้นเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บรรยากาศทางกายภาพ (Physical Atmosphere) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆภายในห้องเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย น่าดู มีความสะอาด มีเครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่จะส่งเสริมให้การเรียนของนักเรียนสะดวกขึ้น (สมุน อมรวิวัฒน์ อ้างถึงใน อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม จะมีผลช่วยทำให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีผลต่อพัฒนาการทุกด้าน ทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้นควรพิจารณาทั้งการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนและการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในบริเวณโรงเรียนด้วย เพราะจากข้อความที่ว่า “บริเวณโรงเรียนทั้งหมดคือห้องเรียนของเด็ก “ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่โรงเรียนทั้งหมดจะต้องถูกจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

0. บรรยากาศทางจิตวิทยา (Psychological Atmosphere) หมายถึง บรรยากาศทางจิตใจ ที่นัก

เรียนรู้ลึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและมีความรักศรัทธาต่อครูผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในการกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน นักเรียนจะเกิดความรู้สึกเช่นนี้ได้ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญในข้อเหล่านี้ (สมุน อมรวิวัฒน์ อ้างถึงใน อภรณ์ ใจเที่ยง, 2540)

- 0) บุคลิกภาพ
- 0) พฤติกรรมการสอน
- 0) เทคนิคการปกครองนักเรียน
- 0) ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

ฉ. บทบาทครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ครู คือบุคคลที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งการพัฒนาความเจริญในทุกๆด้าน ครูจึงมีบทบาทในการพัฒนาในโลกปัจจุบัน แต่ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้สอนโดยยึดเนื้อหาทฤษฎีและมุ่งให้ผู้เรียนท่องจำความรู้เพื่อการสอบอีกไม่ได้แล้ว เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เกิดการพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและการพัฒนาชาติได้เท่าที่ควร ซึ่งจากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางครูจึงต้องมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่ง สุวิทย์ คำมูล และ อรทัย คำมูล (2543) ได้พิจารณาถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไว้ดังนี้

0. การเตรียมการสอน

0.0 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ

0.0 ศึกษาหาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

0.0 วางแผนการสอน

0.0.0 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

0.0.0 วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด

0.0.0 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

0.0.0 กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

0.0 จัดเตรียม

0.0.0 สื่อ วัสดุ การเรียนการสอน ให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน

0.0.0 เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่างๆที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

0.0.0 ติดต่อแหล่งความรู้ต่างๆซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือสื่อทัศน วัสดุ

ต่างๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

0.0.0 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้

0.0.0 ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การสอน

0.0 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

0.0 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

0.0 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เตรียมไว้โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับผู้เรียน

และสถานการณ์ที่เป็นจริง

0.0.0 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

0.0.0 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

0.0.0 กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

0.0.0 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้ง

เหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

0.0.0 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่างๆแก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

0.0.0 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆในการดำเนินกิจกรรม เพื่อการปรับปรุง

กิจกรรมให้ดีขึ้น

0.0.0 ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม

0.0.0 ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน การเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูล

เนื้อหาความรู้ เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

0.0.0 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้

ของผู้เรียนและให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

0. การประเมินผล

0.0 เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน

0.0 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

จะเห็นว่าในการจัดการเรียนการสอนของครูนั้น ครูต้องมีการวางแผนเตรียมการสอนที่ดีเพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในแผนการสอนของครู ด้านต่างๆ ซึ่งแผนการเรียนการสอนที่ครูกำหนดจะต้องมีองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น บทบาทของครูผู้สอนทั้งในขั้นเตรียมการและขั้นสอนจึงจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญเหล่านี้ จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักของการสอนและสอดคล้องตามหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ 2542 ซึ่งบัญญัติใน มาตรา 25(3) เสนอไว้ดังนี้

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูควรเขียนในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยครอบคลุมพฤติกรรมด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เช่น ความรู้ความ

เข้าใจ ฯลฯ จิตพิสัย (Affective Domain) เช่น คุณธรรม เจตคติ และ ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

2. ด้านเนื้อหา ระบุเนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนในครั้งนั้น หรือ คาบเรียนนั้น เนื้อหาต้องมีความยากง่ายพอเหมาะกับระดับความสามารถของผู้เรียน

3. ด้านการดำเนินการสอน ระบุให้ชัดเจนว่าในการสอนครั้งนั้นหรือคาบนั้นจะดำเนินการสอนเช่นไร ใช้วิธีสอน และรูปแบบการสอน หรือกิจกรรมใด ระบุถึงวิธีสร้างความพร้อมในการเรียน วิธีสอนหรือรูปแบบการสอน การใช้กิจกรรม และควรเลือกให้เหมาะสมที่สุดกับการเรียนการสอนเรื่องนั้น

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ระบุถึงสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนครั้งนั้น หรือคาบนั้นซึ่งอาจเป็นหนังสือเรียน (เฉพาะเนื้อหาที่จะสอน) เอกสารที่ให้ศึกษา รูปภาพ แผ่นใส เทปบันทึกเสียง วัสดุทัศน สไลด์ ของจริง ฯลฯ ทั้งนี้ต้องเตรียมสื่อเหล่านี้ไว้ล่วงหน้า มีการตรวจสอบความพร้อมก่อนนำไปใช้จริงทุกครั้ง

5. ด้านการประเมินผล ระบุถึงวิธีการที่ใช้ประเมินผลการเรียนการสอนในครั้งนั้นหรือคาบนั้น ควรเลือกใช้หลายวิธีที่ไม่เป็นทางการ (Informal) เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม เพื่อตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ และวิธีที่เป็นทางการ (Formal) เช่น การสอบย่อย (Formative)

6. นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ครูนั้นมิบทบาทในการสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนให้นักเรียนเกิดความรู้สึกสนใจในการเรียน และมีความสุขในการเรียนรวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ ทั้งภายในและบริเวณโดยรอบชั้นเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. งานวิจัยในประเทศ

สมชาย สุวรรณจักร (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้และความคิดเห็นในการอนุรักษ์โบราณสถานของครูในจังหวัดสุโขทัย เพื่อศึกษาความรู้และความคิดเห็นของครูในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 360 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานในระดับปานกลาง ครูชายและครูหญิงมีความรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูที่แตกต่างกันทางวุฒิการศึกษาและเขตที่ตั้งของโรงเรียนมีความรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี มีความรู้มากกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ครูที่สอนในเขตที่มีโบราณสถานมีความรู้มากกว่าครูที่สอนในเขตที่ไม่มีโบราณสถาน และครูที่สอนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานในระดับเห็นด้วย ครูที่สอนในเขตที่ตั้งของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยครูที่สอนในเขตที่มีโบราณสถานมีความคิดเห็นในทางสนับสนุนมากกว่าครูที่สอนในเขตที่ไม่มีโบราณสถาน ครูที่แตกต่างกันในเรื่องเพศ วุฒิการศึกษา และระดับการศึกษาที่สอน มี

ความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูมีความคิดเห็นว่าควรจัดให้มีการสอนนิทานนุรักษ์โบราณสถานในทุกระดับชั้นเป็นวิชาบังคับ สำหรับความรู้และความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการนุรักษ์โบราณสถานมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

วชิราภรณ์ อมฤตพันธ์ (2530) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบค่าความนิยมเกี่ยวกับการนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกับนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรม ในการนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 50 คน และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ 5 จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับค่านิยมและพฤติกรรมเกี่ยวกับการนุรักษ์นุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีค่านิยมเชิงนิมาน โดยมีค่าคะแนนร้อยละ 77 นักศึกษาผู้ใหญ่มีค่าคะแนนร้อยละ 75 ส่วนระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษา มีพฤติกรรมพึงประสงค์ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 74 นักศึกษาผู้ใหญ่มีค่าคะแนนร้อยละ 75 และผลการเปรียบเทียบเกี่ยวกับการนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กับนักศึกษาผู้ใหญ่ ผลปรากฏว่า มีค่านิยมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรรณิ มณฑารักษ์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของนักศึกษา คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในด้านบทบาทของประชาชนกับการนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ด้านรูปแบบ และวิธีการนุรักษ์ศิลปกรรมไทยและด้านส่งเสริม และเผยแพร่การนุรักษ์ศิลปกรรมไทย กลุ่มประชากรที่ใช้เป็นนักศึกษาคณะศิลปกรรม 4ภาควิชา ได้แก่ภาควิชาศิลปกรรม ภาควิชาศิลปะประจำชาติ ภาควิชาออกแบบศิลปะประยุกต์ และภาควิชาหัตถกรรม 258 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยกับบทบาทของประชาชนกับการนุรักษ์ศิลปกรรมไทย โดยไม่แน่ใจด้านรูปแบบและวิธีการนุรักษ์ และเห็นด้วยกับการส่งเสริม และเผยแพร่การนุรักษ์ศิลปกรรมไทย นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับปัญหาต่างๆในด้าน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการนุรักษ์ ขาดงบประมาณในการดูแลรักษาศิลปกรรมไทย อีกทั้งกฎหมายพระราชบัญญัติโบราณสถาน ศิลปวัตถุยังไม่รัดกุม และเพื่อเป็นการส่งเสริมในการดำเนินการนุรักษ์ศิลปกรรมไทยให้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดให้มีการอบรมครูอาจารย์ และนักศึกษาศิลปะในเรื่องการนุรักษ์ศิลปกรรมไทยให้มากขึ้น

เพียว ไวโรจน์ (2530) วิจัยเรื่อง ปัญหาของครูสังคมในการพัฒนาเจตคติต่อการนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 เพื่อศึกษาปัญหาในการพัฒนาเจตคติในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษา 350 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 48 แห่งในเขตการศึกษา 6 มีปัญหาในการพัฒนาเจตคติต่อการนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน พบว่ามีปัญหา มาก ได้แก่ 1.แหล่งวิทยาการส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ ครูในต่างจังหวัดไม่สะดวกในการยืมสื่อการสอนไปใช้ 2. โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการสอนเพื่อพัฒนาเจตคติต่อการนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ 3.

นักเรียนขาดทักษะในการวิเคราะห์วิจารณ์และไม่สนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถานและศิลปโบราณวัตถุ4. เนื้อหาในหลักสูตรสังคมศึกษามีมาก แต่เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุน้อยเกินไป ทำให้การพัฒนาเจตคติทำได้ยาก 5. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรไม่ได้เน้นการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ 6. เวลาเรียนมีจำกัดการสอนเน้นเนื้อหาวิชาในหลักสูตรทำให้การสอดแทรกการพัฒนาเจตคติทำได้ยาก 7. การประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงเจตคติต่อการอนุรักษ์ทำได้ยาก และปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรพบว่า 1. โรงเรียนขาดครูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเจตคติ และขาดความร่วมมือของครูและนักเรียนในการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ 2. นักเรียนจำนวนมากไม่มีโอกาสเข้าร่วมชมรมอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ดังนั้น จึงขาดกำลังนักเรียนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3. นักเรียนส่วนใหญ่ขาดกำลังเงินที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทัศนศึกษาและการทัศนศึกษาส่วนใหญ่เน้นการเที่ยวชมสถานที่มากกว่าการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

สมชาย สนนก (2539) ทำการวิจัยเรื่อง คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทยในด้านคุณค่าทางเรื่องราวและคุณค่าทางศิลปะตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาปลาย ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 135 คน ผลการวิจัยพบว่า นิสิตศิลปศึกษา 5 สถาบัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทยในด้านคุณค่าทางเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งที่ไม่มีตัวตนโดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับคุณค่าทางศิลปะได้แก่ ความงาม ความรู้สึกทราบดี ความรู้ การรับรู้ และกระบวนการเชิงวิจารณ์โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ส่วนข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า ควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญในคุณค่าจิตรกรรมฝาผนังไทย และให้การศึกษาตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อสร้างทัศนคติให้เกิดความรักความหวงแหน

ข. งานวิจัยในต่างประเทศ

เคลน (Klein,1997) ได้ทำโครงการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปกรรม : กรณีศึกษาในออซากา,เม็กซิโก (Oaxaca,Mexico) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรมมานุษยวิทยา รวมถึงหลักเกณฑ์ วิธีการอนุรักษ์ศิลปกรรมที่ไม่ใช่ตะวันตก โดยข้อมูลพื้นฐานได้จากการศึกษาศาสตร์หลายสาขารวมกัน (Interdisciplinary) เกี่ยวกับประเพณีสิ่งทอโบราณจนถึงปัจจุบันของออซากา ประเทศเม็กซิโก(Oaxaca,Mexico) การศึกษาในโครงการนี้มีได้มุ่งศึกษาแต่เพียงการอนุรักษ์มรดกที่ตกทอดมาเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการด้านศิลปะและวัฒนธรรมด้วย โดยโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันอนุรักษ์เก็ตตี้ (Getty Conservation Institute) ซึ่งมีการจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่ โดยมีชื่อว่า “Unbroken Tread” การอนุรักษ์ประเพณีสิ่งทอของออซากา ประเทศเม็กซิโก ผู้วิจัยเป็นหนึ่งในผู้จัดทำหนังสือ ซึ่งได้สรุปผลจากการศึกษาโดยได้แบ่งเนื้อหาสาระตามผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆซึ่งได้จากเอกสารต่างๆที่บันทึกเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ไว้ และหนังสือที่มีเนื้อหา ด้านวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาการวิจัยอนุรักษ์ในภายหน้าต่อไป จากการวิจัยพบว่าการอนุรักษ์และสืบ

ทอวีสวีตและประเพณีดั้งเดิมให้อยู่คู่กับการอนุรักษ์ศิลปวัตถุของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ได้นั้น ต้องมีการศึกษา วิจัยและสร้างกลไกในการประสานความร่วมมือและการสนับสนุน โดยให้พิพิธภัณฑ์เป็นตัวแทนในการเก็บรักษา และผู้ที่จะร่วมมือนั้นควรทำงานในหน่วยงานทางด้านพิพิธภัณฑ์ด้วย

พอยเรียเออ (Poirier, 1984) ได้ทำการศึกษาการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในเรื่องแง่มุมจากแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีในรัฐคอนเนคติกัต (Connecticut) โดยได้ศึกษากฎหมายว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางของการศึกษาค้นคว้าโบราณคดีของชาวอเมริกัน นับจากได้มีการสงวนรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ในปี ค.ศ. 1966 เป็นต้นมาจึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการสำรวจแหล่งโบราณคดีในรัฐคอนเนคติกัตขึ้นในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา แหล่งโบราณคดีแหล่งใหม่ๆของชาติได้รับการส่งเสริมให้อนุรักษ์อย่างถูกต้องโดยให้อยู่ในการดูแลรักษาโดยมืออาชีพและเป็นการป้องกัน รักษา มรดกทางโบราณคดีของชาติไว้ นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงในการอนุรักษ์ทำให้เกิดวิธีการสงวนรักษาทางโบราณคดีที่เหมาะสมมากกว่าเดิม ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นเพียงประเพณีชุดค้นโบราณวัตถุเท่านั้น การอนุรักษ์ในปัจจุบัน ทั้งอนุรักษ์อย่างมีแบบแผนและนอกเหนือแบบแผนล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายการสงวนรักษามรดกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งได้ให้ความสำคัญในการปกป้องแหล่งโบราณคดี ซึ่งในรัฐคอนเนคติกัตนี้มีการศึกษาค้นคว้าการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีกว่า 175 แห่งตั้งแต่ปี 1975 ซึ่งถือเป็นนิมิตหมายอันดีในการสำรวจตรวจค้นโบราณวัตถุต่างๆที่ค้นพบในบริเวณที่ได้ทำการเก็บข้อมูลไว้ และเป็นแนวทางในการออกกฎหมายคุ้มครองในเขตพื้นที่นั้นให้เสร็จสมบูรณ์ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รวบรวมผลการศึกษางานวิจัยด้านประวัติศาสตร์ของรัฐคอนเนคติกัต ได้แก่ ลำดับเหตุการณ์ในการก่อตั้งรัฐฯ และเจตจำนงของกฎหมายสงวนรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ของรัฐฯ รวมถึงการบ่งชี้ให้เห็นสภาพผลงานศิลปะที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นโบราณคดีระดับชาติ จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีแล้วนำผลมาวิเคราะห์ได้แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานอย่างมืออาชีพ และได้มีการปรับปรุงแก้ไขสาระสำคัญมากมาย อีกทางหนึ่ง ก็เพื่อสร้างที่ทำการงานสำรวจเพื่อสงวนและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีของรัฐฯ อีกทั้งกำหนดแบบแผนเพื่อสร้างแนวทฤษฎีและวิธีการศึกษาขึ้นมา ซึ่งการแนะนำแนวทางในการดำเนินงานนี้ได้จัดเป็นหนังสือสรุปเบื้องต้นด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งโบราณคดีรัฐคอนเนคติกัต ซึ่งจะเป็นผู้ประเมินผลถึงความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณคดีในอนาคตด้วย

โจคิลเฮโต (Jokilehto, 1986) ทำการวิจัยเรื่องประวัติการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม : การมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นของอังกฤษ เยอรมันและอิตาลีเกี่ยวกับการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมนานาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจประวัติศาสตร์และพัฒนาการหลักปรัชญาแห่งชาติ เช่น ปรัชญาของชาวอิตาลี อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ที่เกี่ยวกับอาคารเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และ สถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นการปลูกฝังเกี่ยวกับแนวความคิดและหลักในการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ระหว่างชาติ โดยศึกษาเป็นรายกรณีจากสถานที่ 5 แห่งเพื่อเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ คอลอสเซียมแห่งกรุงโรม (Colosseum) , โบสถ์ไนกีแห่งกรุงเอเธนส์ (The Temple of Athena Nike), วิหารดูแรมในอังกฤษ (Durham Cathedral), วิหารแมคดิเบิร์กในรัสเซีย (Magdeburg) และอาคารมาเดอเลินแห่งเวสเลย์ในฝรั่งเศส (The Medelein in Vezlay) โดยศึกษาตั้งแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในอิตาลี จนถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีวิธีการอนุรักษ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งการอนุรักษ์อนุสาวรีย์ทาง

ประวัติศาสตร์ในยุคโรแมนติก (Romantic Restoration) และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการที่พัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 19 รวมทั้งทฤษฎีการอนุรักษ์ดูแลสมัยใหม่ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผลเปรียบเทียบคุณค่าศิลปะในเชิงสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และประโยชน์ใช้สอยที่กระทำต่อเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์โดยอยู่ในปฏิญญาแห่งนครเวนิส (1964) ซึ่งเป็นนโยบายของ ICCROM และ ICOMOS

จากการศึกษาวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าได้มีการศึกษาด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งการอนุรักษ์ศิลปกรรมนั้นมีความสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติ และการศึกษาของคนในชาติ ทั้งบุคลากรและหน่วยงานด้านการศึกษาไม่ว่าจะเป็น ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน องค์กรอนุรักษ์ต่างๆ ล้วนมีบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมทั้งสิ้น ครูนั้นก็เป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติเป็นอย่างสูง โดยทำหน้าที่สอน ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและสร้างเจตคติที่ดีต่อเยาวชนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมให้คงอยู่คู่ชาติสืบต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีและขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

0. ศึกษาข้อมูลจากบทความ เอกสาร ตำรา หลักสูตรการเรียนการสอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศนำมารวบรวมและเรียบเรียง
0. สรุปและวิเคราะห์เป็นหลักการเบื้องต้น
0. กำหนดเป็นกรอบทฤษฎีในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 120 คน ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่

0. กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม คือ กลุ่มตัวอย่างของครู / อาจารย์ที่สอนวิชาศิลปศึกษา โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างครูศิลปศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 113 โรงเรียน เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม โรงเรียนละ 1 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 113 คน
2. กลุ่มตัวแทนในการสัมภาษณ์ เป็นอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา จากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 3,000 คนขึ้นไป เลือกโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มาจำนวน 1 ใน 4 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมด 27 โรงเรียน ได้มา 7 โรงเรียน เป็นตัวแทนในการสัมภาษณ์ เนื่องจากในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดใหญ่จะมีบุคลากรหลายท่าน และ มีความพร้อมในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ และการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนเพื่อรองรับจำนวนนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ ได้แก่

1. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามสำหรับครู /อาจารย์ศิลปศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบ ตรวจสอบคำตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยที่สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งแบ่งเป็นบทบาทในด้านกำหนควัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ของครูศิลปศึกษา เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นคำถามแบบปลายเปิด(Open ended)

2. แบบสัมภาษณ์ อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

0. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสรุปหลักการ และกำหนดกรอบทฤษฎี แล้ว สร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 แบบ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

0. นำเครื่องมือที่ได้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข

3. นำเครื่องมือที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งเพื่อความสมบูรณ์ถูกต้อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีคุณสมบัติดังนี้ (รายนามของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก)

3.1 เป็นนักวิชาการด้านศิลปศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

0.1 เป็นนักวิชาการด้านศิลปกรรมไทยหรือมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปกรรมไทย และการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ไม่น้อยกว่า 10 ปี

3.3 เป็นนักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา หรือมีผลงานวิชาการด้านศิลปศึกษาการสอนศิลปศึกษา

4. นำแบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา ไปทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มตัวอย่างประชากรทดลองที่มีใช้กลุ่มประชากรจริง คือ ครูศิลปศึกษา ที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน จาก 20 โรงเรียน (รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยอยู่ในภาคผนวก ค.) แล้วศึกษาหาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ซึ่งเป็นการวัดความสอดคล้องภายใน โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94 ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร , 2528)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[\frac{1 - \sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

α = สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

k = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum S_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด หรือ กำลังสองของ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด

5. นำแบบสัมภาษณ์ทดลองใช้กับอาจารย์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาในโรงเรียนที่ได้ส่งแบบสอบถามซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 ท่าน เพื่อดูแนวทางในการตอบคำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้ทำการทดลองเครื่องมือวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างประชากรทดลองแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างประชากรจริงโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ ให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยไปยังผู้บริหาร และผู้บังคับบัญชาของครูศิลปศึกษาของทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพร้อมด้วยหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้วิจัย ไปยังอาจารย์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา และ อาจารย์ในหมวดวิชาศิลปศึกษาของทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เอกสารทั้งหมดผู้วิจัยจัดส่งทางไปรษณีย์ และขอความอนุเคราะห์ให้ครูศิลปศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ โดยได้สอดซองเปล่าซึ่งจำหน้าซองถึงผู้วิจัยพร้อมผนึกดวงตราไปรษณียากรแนบไปด้วย ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามแล้วส่งคืนกลับมาถึงผู้วิจัยจำนวน 91 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.53

2. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาต และ ขอความร่วมมือเพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็น อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาจำนวน 7 คน จาก 7 โรงเรียน อย่างเป็นทางการ และได้ทำการติดต่อประสานงานเพื่อนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ แล้วเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ตามวันเวลาที่นัดหมายด้วยตนเอง โดยจัดบันทึกและทำการบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ (รายนามอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาที่สัมภาษณ์อยู่ในภาคผนวก ง)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้สูตรดังนี้

1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละด้วยสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

1.2 ตอนที่ 2 วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย เป็นแบบแจกแจงความถี่ของการปฏิบัติว่าเคยปฏิบัติหรือไม่ และปฏิบัติในระดับใด โดยเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ก. กำหนดค่าของคะแนนซึ่งมีความหมาย ดังนี้

ปฏิบัติทุกครั้ง (ปฏิบัติระดับมากที่สุด)	มีค่าเท่ากับ	5
ปฏิบัติบ่อยครั้ง (ปฏิบัติระดับมาก)	“	4
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง (ปฏิบัติระดับปานกลาง)	“	3
ปฏิบัตินานๆครั้ง (ปฏิบัติระดับน้อย)	“	2
ไม่เคยปฏิบัติเลย	“	1

ข. การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ถือเกณฑ์ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายความว่า	มีบทบาทในการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	“	มีบทบาทในการปฏิบัติในระดับมาก
2.50 – 3.49	“	มีบทบาทในการปฏิบัติในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	“	มีบทบาทในการปฏิบัติในระดับน้อย
1.00 – 1.49	“	ไม่มีบทบาทในการปฏิบัติ

ค. การหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) โดยใช้สูตร (ประคอง กรรณสูตร, 2528)

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

\bar{X}	=	คะแนนเฉลี่ย
N	=	จำนวนผู้ตอบทั้งหมด
f	=	ความถี่ของคะแนน
x	=	ระดับคะแนนของคำตอบเป็น 5,4,3,2,1

ง. การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation.) โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N} \right]^2}$$

N	=	จำนวนตัวอย่างประชากร
$\sum fx^2$	=	ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนยกกำลังสองกับความถี่
$\sum f x$	=	ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่

1.3 ตอนที่ 3 วิเคราะห์แบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended questionnaire) มาหา

ความถี่ของคำตอบและหาค่าร้อยละ (Percentage) สรุบนำเสนอในรูปแบบตาราง และความเรียงจากความถี่มากไปหาน้อย

2. การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง และความเรียงจากความถี่มากไปหาน้อย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

0. การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย โดยแบบสอบถามครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบด้วยความเรียง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

0.0ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

0.0ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ในด้าน

- .บทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทย
- .บทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย
- .บทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย
- .บทบาทในการใช้สื่อการเรียนการสอน
- .บทบาทในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย
- .บทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในคำถามแบบปลายเปิด

2. การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่ ประกอบด้วยความเรียงโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษา ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ความสำคัญของศิลปกรรมไทย การจัดการเรียนการสอน ประโยชน์ของการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย และการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ผลกระทบจากภาวะเจริญและวัฒนธรรมต่างชาติ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่และร้อยละของสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน (N = 91)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	51	56.04
หญิง	40	43.96
2. อายุ		
21 - 30 ปี	4	4.40
31 - 40 ปี	12	13.19
41 - 50 ปี	52	57.14
51 - 60 ปี	23	25.27
3. วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	5	5.49
ปริญญาตรี	80	87.91
ปริญญาโท	7	7.69
4. ประสบการณ์ในการสอน		
น้อยกว่า 5 ปี	1	1.10
5 - 10 ปี	6	6.59
11 - 15 ปี	10	10.99
มากกว่า 15 ปี	74	81.32
5. วิชาที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน *		
ศิลปะนิยม	25	27.47
การเขียนภาพ	39	42.86
การปั้น	8	8.79
ศิลปะพื้นบ้าน	4	4.40
ศิลปะประจำชาติ	15	16.48
ประวัติศิลปะ	6	6.59

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (N = 91)	ร้อยละ
การออกแบบ	38	41.76
การพิมพ์ภาพ	11	12.09
ศิลปะไทย	37	40.66
ศิลปะประดิษฐ์	13	14.29
องค์ประกอบศิลป์	22	24.18
ศิลปะการตกแต่ง	22	24.18
จิตรกรรม	8	8.79
อื่นๆ	9	9.89
6. แหล่งที่ศึกษาหาความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย *		
จากสถาบันการศึกษา	73	80.22
จากการเข้าฝึกอบรม	26	28.57
จากการเข้าร่วมกิจกรรม (ชมรม)	11	12.09
จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น	26	28.57
ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง	75	82.42
จากการศึกษาดูงาน	42	46.15
จากแหล่งอื่นๆ	7	7.69
7. เรื่อง หรือเนื้อหาที่เคยศึกษา *		
ประเภทของศิลปกรรมไทย	75	82.42
รูปแบบและลักษณะของศิลปกรรมไทย	72	79.12
การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย	51	56.04
ศิลปกรรมไทยประยุกต์	47	51.65
กระบวนการสร้างงานศิลปกรรมไทย	56	61.54
ประวัติของศิลปกรรมไทย	67	73.63
แหล่งของศิลปกรรมไทยตามโบราณ -	63	69.23
สถานโบราณวัตถุต่างๆ		
อื่นๆ	8	8.79

* ผู้ตอบเลือกคำตอบได้หลายข้อ

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏว่าเป็นเพศชาย ร้อยละ 56.04 เพศหญิง ร้อยละ 43.96 มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี ร้อยละ 57.14 อายุระหว่าง 50 ถึง 60 ปี ร้อยละ 25.27 อายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี ร้อยละ 13.19 และอายุระหว่าง 21 ถึง 30 ปี ร้อยละ 4.40

วุฒิการศึกษาสูงสุดของครูศิลปศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม เป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 87.91 ระดับปริญญาโท ร้อยละ 6.59 และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 5.49 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน มากกว่า 15 ปี ร้อยละ 81.32 ประสบการณ์ 11 ถึง 15 ปี ร้อยละ 10.99 ประสบการณ์ 5 ถึง 10 ปี ร้อยละ 6.59 และ มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 1.10

วิชาที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน ได้แก่ วิชาการเขียนภาพ ร้อยละ 42.86 การออกแบบ ร้อยละ 41.76 ศิลปะไทย ร้อยละ 40.66 ศิลปะนิยม ร้อยละ 27.47 องค์ประกอบศิลป์ และ ศิลปะตกแต่ง จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 24.18 ศิลปะชาติ ร้อยละ 16.48 ศิลปะประดิษฐ์ ร้อยละ 14.29 วิชาการปั้น และจิตรกรรม มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 8.79 ประวัติศิลปะ ร้อยละ 6.59 ศิลปะพื้นบ้าน ร้อยละ 3.30 ที่เหลือคือสอนวิชาอื่นๆ ร้อยละ 9.89

แหล่งที่ครูศิลปศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ด้านศิลปกรรมไทย ได้แก่ จากการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ร้อยละ 82.42 จากสถาบันการศึกษา ร้อยละ 80.22 จากการศึกษาดูงาน ร้อยละ 46.15 จากการศึกษาจากสื่อ และจากผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 28.57 จากการศึกษาจากกิจกรรม (ชมรม) ร้อยละ 12.09 และจากแหล่งอื่นๆ ร้อยละ 7.69

เรื่องหรือเนื้อหาที่ครูศิลปศึกษาได้ศึกษา คือ เรื่องประเภทของศิลปกรรมไทย ร้อยละ 82.42 รูปแบบและลักษณะของศิลปกรรมไทย ร้อยละ 79.12 ประวัติของศิลปกรรมไทย ร้อยละ 73.63 แหล่งศิลปกรรมไทย ตามโบราณสถานโบราณวัตถุต่างๆ ร้อยละ 69.23 กระบวนการสร้างงานศิลปกรรมไทย ร้อยละ 61.54 การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ร้อยละ 51.65 ศิลปกรรมไทยประยุกต์ ร้อยละ 51.65 และ เนื้อหาอื่นๆ ร้อยละ 7.69

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงค่าความถี่และร้อยละของสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย*

การปฏิบัติ	จำนวน (N = 91)	ร้อยละ
0. อบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปกรรมไทยควบคู่ไปกับการสอน	80	87.91
0. ร่วมมือกับครูศิลปะหรือครูสอนวิชาอื่นจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย	44	48.35
0. จัดนิทรรศการให้ความรู้ เรื่องศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน	46	50.55
0. มีส่วนร่วมในสังคม ในชุมชนหรือท้องถิ่นรณรงค์อนุรักษ์ศิลปกรรมไทย	37	40.66
0. สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย หรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะ	63	69.23
0. ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไทยอยู่เสมอ	47	51.65
0. ศึกษาความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยเพิ่มเติม	52	57.14
0. จัดทำหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือ สื่อความรู้ต่างๆ เรื่องศิลปกรรมไทย เพื่อเผยแพร่แก่นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง	28	30.77
0. แสดงค่านิยมด้วยการใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่มีลักษณะไทยๆ เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทย, เครื่องประดับงานหัตถศิลป์ไทย	53	58.24
0. จัดประกวดผลงานศิลปะไทยของนักเรียน	30	32.97
0. สนับสนุน ส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถด้านศิลปกรรมไทย ได้แสดงความรู้ความสามารถในโอกาสต่างๆ	63	69.23
12. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านศิลปกรรมไทย	74	81.32
0. ให้ความสำคัญกับศิลปกรรมไทยโดยจัดให้มีการเรียนการสอน หรือให้สาระความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยไว้ทุกระดับชั้นเรียน	44	48.35
0. พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนเรื่องศิลปกรรมไทยให้ทันสมัยและสอดคล้องตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา	57	62.64
15. อื่นๆ		2
2.20		

* ผู้ตอบปฏิบัติได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 2 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ซึ่งครูศิลปศึกษาแต่ละคน มีการปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในหลายๆด้าน โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้

ครูศิลปศึกษาได้อบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปกรรมไทยควบคู่ไปกับการสอนมากที่สุด ร้อยละ 87.91 รองลงมา คือ ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ที่มีสนใจด้านศิลปกรรมไทย ร้อยละ 81.32 เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย หรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะและ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถด้านศิลปกรรมไทยได้แสดงความรู้ความสามารถในโอกาสต่างๆ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 69.23 พัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอนเรื่องศิลปกรรมไทยให้ทันสมัยและสอดคล้องตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ร้อยละ 62.64 แสดงค่านิยมด้วยการใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่มีลักษณะไทยๆ เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทย, เครื่องประดับงานหัตถศิลป์ไทย ร้อยละ 58.24 ศึกษาความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยเพิ่มเติม ร้อยละ 57.14 ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไทยอยู่เสมอ ร้อยละ 51.65 จัดนิทรรศการให้ความรู้ เรื่องศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน ร้อยละ 50.55 ร่วมมือกับครูศิลปะหรือครูสอนวิชาอื่นจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และให้ความสำคัญกับศิลปกรรมไทยโดยจัดให้มีการเรียนการสอน หรือให้สาระความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยไว้ทุกระดับชั้นเรียน มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 48.35 มีส่วนร่วมในสังคม ในชุมชนหรือท้องถิ่นรณรงค์อนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ร้อยละ 40.66 จัดประกวดผลงานศิลปะไทยของนักเรียน ร้อยละ 32.97 และสิ่งที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือ สื่อความรู้ต่างๆเรื่องศิลปกรรมไทยเพื่อเผยแพร่แก่นักเรียน และผู้ที่มีสนใจ ร้อยละ 30.77 ส่วนที่เหลือเป็นการปฏิบัติในด้านอื่นๆ ร้อยละ 2.20

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ก. วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่ได้ กำหนดไว้ในแต่ละครั้ง / คาบ			
1. นักเรียนสามารถตอบคำถาม หรือ อธิบายหลักการ และสาระสำคัญของศิลปกรรมไทย ในชั้นเรียนได้	3.52	0.86	มีบทบาทมาก
2. นักเรียนเกิดความรู้สึกสนใจ ชื่นชมเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในศิลปกรรมไทย	3.69	0.79	มีบทบาทมาก
3. นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้	3.77	0.93	มีบทบาทมาก
4. นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์สามารถนำไปปฏิบัติและสืบทอดศิลปกรรมไทยได้อย่างถูกต้อง	3.21	0.88	มีบทบาทปานกลาง
5. นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย กับความรู้เรื่องอื่นๆได้	3.20	0.85	มีบทบาทปานกลาง
6. นักเรียนสามารถแก้ปัญหา และ นำศิลปะไทยมาพัฒนา หรือประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้	3.24	0.93	มีบทบาทปานกลาง
7. นักเรียนรู้จักฝึกปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งในและนอกชั้นเรียน	3.02	0.95	มีบทบาทปานกลาง
รวม	3.38	0.88	มีบทบาทปานกลาง

จากตารางที่ 3 บทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ซึ่งผลโดยรวมปรากฏว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$)

โดยวัตถุประสงค์ที่ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการกำหนดไว้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก คือ ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้ ($\bar{X} = 3.77$) รองลงมา ได้แก่ นักเรียนเกิดความรู้สึก

สนใจ ซึ่งชมเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในศิลปกรรมไทย ($\bar{X} = 3.69$) และ นักเรียนสามารถตอบคำถาม หรือ อธิบายหลักการ และสาระสำคัญของเรื่องศิลปกรรมไทยในชั้นเรียนได้ ($\bar{x} = 3.52$)

ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ นักเรียนสามสาระถกปัญหา และ นำศิลปะไทยมาพัฒนา หรือ ประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้ ($\bar{x} = 3.24$) นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ สามารถนำไปปฏิบัติ และสืบทอดศิลปกรรมไทยได้อย่างถูกต้อง ($\bar{x} = 3.21$) นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย กับความรู้เรื่องอื่นๆได้ ($\bar{x} = 3.20$) และ นักเรียนรู้จักฝึกปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ทั้งในและนอกชั้นเรียน ($\bar{x} = 3.02$)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ข. เนื้อหาเรื่องศิลปกรรมไทยที่นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้			
1. จิตรกรรมไทย	3.99	0.90	มีบทบาทมาก
2. ประติมากรรมไทย	3.24	1.13	มีบทบาทปานกลาง
3. สถาปัตยกรรมไทย	2.68	2.00	มีบทบาทปานกลาง
4. หัตถศิลป์ไทย	3.15	1.05	มีบทบาทปานกลาง
5. การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย	3.38	1.05	มีบทบาทปานกลาง
6. เนื้อหาสาระตามความสนใจของผู้เรียน	3.27	0.95	มีบทบาทปานกลาง
7. เนื้อหาสาระได้มีการพัฒนา และปรับปรุงให้เข้ากับ ยุคสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน	3.48	0.93	มีบทบาทปานกลาง
รวม	3.31	1.14	มีบทบาทปานกลาง

จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อศิลปกรรมไทย ปรากฏว่า ครู ศิลปศึกษา มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อศิลปกรรมไทย โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$)

หากพิจารณาแต่ละข้อจะพบว่า ครูศิลปศึกษามีการนำเนื้อหาเรื่องจิตรกรรมไทยมาจัดกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าเนื้อหาเรื่องอื่นๆ เพราะมีบทบาทการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) ส่วนเนื้อหาเรื่องอื่นๆจะอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเรียงตามลำดับดังนี้ เนื้อหาสาระได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย และเหตุการณ์ปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.48$) การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 3.38$) เนื้อหาสาระตามความสนใจของผู้เรียน ($\bar{x} =$

3.27) ประติมากรรมไทย ($\bar{x} = 3.24$) หัตถศิลป์ไทย ($\bar{x} = 3.15$) และ สถาปัตยกรรมไทย ($\bar{x} = 2.68$)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ค. การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ปฏิบัติ			
1. ตั้งคำถามหรือประเด็นปัญหาต่างๆให้นักเรียนตอบหรือแก้ปัญหา	3.51	0.89	มีบทบาทมาก
2. ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามความสนใจ	3.35	0.84	มีบทบาทปานกลาง
3. ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกันอภิปรายเรื่องศิลปกรรมไทยและการอนุรักษ์	3.19	0.95	มีบทบาทปานกลาง
4. ให้นักเรียนฝึกทักษะฝีมือ ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย	4.05	0.91	มีบทบาทมาก
5. บูรณาการความรู้จากแกนความรู้ศิลปศึกษาทั้ง 4วิชา คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ	3.31	0.92	มีบทบาทปานกลาง
6. แบ่งกลุ่มให้นักเรียนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกัน	3.62	0.96	มีบทบาทมาก
7. ให้ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่นักเรียน	2.22	1.85	มีบทบาทน้อย
8. เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้	1.87	0.94	มีบทบาทน้อย
9. นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถาน-วัตถุหรือพิพิธภัณฑ์ที่แสดงผลงานศิลปกรรมไทย	2.36	0.94	มีบทบาทน้อย
10. นำนักเรียนไปเขียนภาพตามแหล่งศิลปกรรมไทย เช่นแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ	2.15	1.00	มีบทบาทน้อย
รวม	2.96	1.00	มีบทบาทปานกลาง

จากตารางที่ 5 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย ซึ่งพบว่า ครูศิลปศึกษา มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อัตลักษณ์ไทย โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.96$)

หากพิจารณาแต่ละข้อจะพบว่า บทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษาที่ปฏิบัตินั้น มีความแตกต่างกันอยู่ 3 ระดับ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติมากที่สุดได้แก่ การให้นักเรียนฝึกทักษะฝีมือ ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 4.05$) แบ่งกลุ่มให้นักเรียนร่วมเรียนรู้ และปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{x} = 62$) ตั้งคำถามหรือประเด็นปัญหาต่างๆให้นักเรียนตอบหรือแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.51$) ตามลำดับ

บทบาทที่ปฏิบัติในระดับปานกลางได้แก่ ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามความสนใจ ($\bar{x} = 3.35$) บูรณาการความรู้จากแกนความรู้ศิลปศึกษาทั้ง 4 วิชา คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ($\bar{x} = 3.31$) ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกัน อภิปรายเรื่องศิลปกรรมไทยและการอนุรักษ์ ($\bar{x} = 3.19$)

ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติในระดับน้อย ได้แก่ นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุหรือพิพิธภัณฑ์ที่แสดงผลงานศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 2.36$) . ใ้ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่นักเรียน ($\bar{x} = 2.22$) นำนักเรียนไปเขียนภาพตามแหล่งศิลปกรรมไทย เช่นแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ ($\bar{x} = 2.15$) และเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ($\bar{x} = 1.85$)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการใช้สื่อการเรียนการสอน

การปฏิบัติ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ง. สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ประกอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้			
0. รูปภาพศิลปกรรมไทย	4.08	0.86	มีบทบาทมาก
0. เครื่องฉายสไลด์	2.54	1.17	มีบทบาทปานกลาง
0. หนังสือ ตำรา เอกสาร	3.99	0.98	มีบทบาทมาก
0. ภาพยนตร์ หรือ วีดิทัศน์	2.40	1.12	มีบทบาทน้อย
0. สื่อจากของจริง	3.53	1.11	มีบทบาทมาก
0. หุ่นจำลอง หรือ แบบจำลอง	2.81	1.14	มีบทบาทปานกลาง
0. การชมนิทรรศการ หรืองานแสดงเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย	2.49	0.86	มีบทบาทน้อย
0. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	1.59	0.86	มีบทบาทน้อย

0. สืบค้นข้อมูลโดยใช้อินเทอร์เน็ต (Internet)	1.79	0.82	มีบทบาทน้อย
รวม	2.80	0.99	มีบทบาทปานกลาง

จากตารางที่ 6 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยรวมแล้วครูศิลปศึกษา มีบทบาทในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$)

โดยสื่อการเรียนการสอนที่ครูศิลปศึกษาใช้ในระดั้มากคือ รูปภาพศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 4.08$) หนังสือ ตำรา เอกสาร ($\bar{x} = 3.99$) และสื่อจากของจริง ($\bar{x} = 3.53$) ส่วนสื่อที่ใช้ในระดับปานกลาง ได้แก่ หุ่นจำลอง หรือ แบบจำลอง ($\bar{x} = 2.81$) เครื่องฉายสไลด์ ($\bar{x} = 2.54$) และสื่อที่ใช้ในระดับน้อยได้แก่การชมนิทรรศการ หรืองานแสดงเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 2.49$) ภาพยนตร์ หรือวีดิทัศน์ ($\bar{x} = 2.40$)

การสืบค้นข้อมูลโดยใช้อินเทอร์เน็ต (Internet) ($\bar{x} = 1.79$) และ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ($\bar{x} = 1.59$)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
จ. วิธีประเมินผลการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย			
0. ใช้ข้อสอบวัดความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย	3.23	1.12	มีบทบาทปานกลาง
0. การแสดงเจตคติที่มีต่อศิลปกรรมไทย	3.23	1.03	มีบทบาทปานกลาง
0. ทักษะ กระบวนการทำงานของนักเรียน	3.89	0.88	มีบทบาทมาก
0. ผลงานของนักเรียน	4.15	0.80	มีบทบาทมาก
0. เพิ่มสะสมงานของนักเรียน (Portfolio)	2.65	1.24	มีบทบาทปานกลาง
0. การสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน	3.88	0.90	มีบทบาทมาก
0. การวิจารณ์ ดิชม และเสนอแนะ	4.00	0.82	มีบทบาทมาก
0. การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (Presentation)	3.52	0.93	มีบทบาทมาก
รวม	3.57	0.97	มีบทบาทมาก

จากตารางที่ 7 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย ซึ่งโดยรวมแล้วครูศิลปศึกษา มีบทบาทในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$)

เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า การวัดและประเมินผลที่ปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การวัดและประเมินผลจากผลงานของนักเรียน ($\bar{x} = 4.15$) การวิจารณ์ ดิชม และเสนอแนะ ($\bar{x} = 4.00$) ทักษะ กระบวนการทำงานของนักเรียน ($\bar{x} = 3.89$) การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน ($\bar{x} = 3.88$) การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (Presentation) ($\bar{x} = 3.52$) ส่วนการวัดและประเมินผลที่ปฏิบัติระดับปานกลาง คือ ใช้ข้อสอบวัดความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 3.23$) การแสดงเจตคติที่มีต่อศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 3.23$) และ การใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียน (Portfolio) ($\bar{x} = 2.65$)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
จ. บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่จัดในการเรียนรู้			
1. นำภาพ หรือผลงานศิลปกรรมไทยมาตกแต่งชั้นเรียน หรือ อาคารเรียนให้สวยงาม	3.32	1.14	มีบทบาทปานกลาง
2. จัดมุมหนังสือ ตำราเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยเพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน	3.18	1.16	มีบทบาทปานกลาง
3. นำผลงานศิลปกรรมไทยของนักเรียนมาติดแสดงที่บอร์ด หรือห้องแสดงผลงาน	3.76	0.95	มีบทบาทมาก
4. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน และสถานที่ให้พร้อมในการเรียนการสอน	4.03	0.83	มีบทบาทมาก
5. ให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องศิลปกรรมไทยทั้งในและนอกชั้นเรียน	3.92	0.81	มีบทบาทมาก
6. คอยช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติงาน	4.24	0.76	มีบทบาทมาก
7. ให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างอิสระ	4.30	0.64	มีบทบาทมาก
รวม	3.88	0.90	มีบทบาทมาก

จากตารางที่ 8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$)

เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า บทบาทที่ปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างอิสระ ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาคือ คอยช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.24$) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน และสถานที่ให้พร้อมในการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.03$) ให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องศิลปกรรมไทยทั้งในและนอกชั้นเรียน ($\bar{x} = 3.92$) และนำผลงานศิลปกรรมไทยของนักเรียนมาติดแสดงที่บอร์ด หรือห้องแสดงผลงาน ($\bar{x} = 3.76$) ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติระดับปานกลาง คือ นำภาพ หรือผลงานศิลปกรรมไทยมาตกแต่งชั้นเรียนหรืออาคารเรียนให้สวยงาม ($\bar{x} = 3.32$) และจัดมุมหนังสือ ตำราเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยเพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน ($\bar{x} = 3.18$)

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษา

ตารางที่ 9 ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ครูศิลปศึกษาที่ดี ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอย่างไร ?		
0. อบรม ปลูกฝังจิตสำนึกนักเรียน ให้เห็นคุณค่าความสำคัญ รู้จักหวงแหนและอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยไว้	33	36.26
0. สอนและถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน	32	35.16
0. ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและความรู้ความสามารถด้านศิลปกรรมไทย	6	6.59
0. สอดแทรกสาระความรู้ใหม่บทเรียน หรือในเนื้อหาเรื่องอื่นๆ	8	8.79
0. ให้คำแนะนำปรึกษา ชี้แนะ และแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์	5	5.49
0. นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถานวัตถุ หรือแหล่งศิลปกรรมไทย	12	13.19
0. สร้างสรรค์ผลงานหรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ หรือพัฒนาในงานศิลปะ	7	7.69
8. เป็นแบบอย่างที่ดี เช่นนิยมไทย หรือแต่งกายด้วยผ้าไทย	8	8.79
0. ศึกษาดูงาน และค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ	5	5.49

0. ผลិតลือ เพยแพร่ควมมารู้ให้นักเรียนและสังคม	6	6.59
0. เสนอไว้ในหลักสูตร หรือจัดโปรแกรมสอน	3	3.30
0. ร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทั้งในโรงเรียนและสังคมภายนอก	4	4.40

จากตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งส่วนใหญ่ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่าครูต้องอบรม ปลุกฝังจิตสำนึกนักเรียน ให้เห็นคุณค่าความสำคัญรู้จัก หวงแหน และอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยไว้ คิดเป็นร้อยละ 36.25 ซึ่งใกล้เคียงกับความคิดเห็นที่ว่าครูต้องสอน และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน ร้อยละ 35.16 นอกจากนี้ คือนำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถานวัตถุหรือแหล่งศิลปกรรมไทย ร้อยละ 13.19 สอดแทรกสาระ ความรู้ในบทเรียน หรือในเนื้อหาเรื่องอื่นๆและ เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น นิยมไทย หรือแต่งกายด้วยผ้าไทย จำนวน เท่ากันคือ ร้อยละ 8.79 สร้างสรรค์ผลงานหรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ หรือพัฒนาในงานศิลปะ ร้อยละ 7.69 ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้ความสามารถด้านศิลปกรรมไทยและ ผลิตลือ เพื่อเผยแพร่ควมมารู้ให้นักเรียนและสังคม จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 6.59 ให้คำแนะนำปรึกษา ชี้แนะ และ แสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ กับ ศึกษาดูงาน และค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ จำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 5.49 ร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทั้งในโรงเรียนและสังคมภายนอก ร้อยละ 4.40 และเสนอไว้ในหลักสูตร หรือจัด โปรแกรมสอน ร้อยละ 3.30

ตารางที่ 10 ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
<u>การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไร ?</u>		
1. เกิดความชื่นชม ภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในศิลปกรรมไทย	37	40.66
2. เป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ	13	14.29
3. เป็นการสืบทอดและรักษาศิลปกรรมไทยให้คงอยู่ต่อไป	26	28.57
4. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม	11	12.09
5. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชาติและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ	16	17.58
6. เป็นประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว	4	4.40
7. ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจและร่วมกันอนุรักษ์	7	7.69
8. ทำให้มีอาชีพ มีรายได้ เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	4	4.40
0. ทำให้มีจิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวล	5	5.49
0. เป็นสิ่งที่เอาไว้อวดชาวต่างชาติ	3	3.30

0. เป็นการรักษาด้านสภาพแวดล้อม

2

2.20

จากตารางที่ 10 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายด้าน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยจะทำให้คนไทยเกิดความชื่นชม ภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในศิลปกรรมไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.66 รองลงมาคือ เป็นการสืบทอดและรักษาศิลปกรรมไทยให้คงอยู่ต่อไป ร้อยละ 28.57 ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชาติและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ร้อยละ 17.58 เป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ร้อยละ 14.29 เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 12.09 ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจและร่วมกันอนุรักษ์ ร้อยละ 7.69 ทำให้มีจิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวล ร้อยละ 5.49 เป็นประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและทำให้มีอาชีพ มีรายได้และเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 4.40 นอกจากนี้มีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่เอาไว้วอดชาวต่างชาติ ร้อยละ 3.30 และ เป็นการรักษาสภาพแวดล้อม ร้อยละ 2.20

ตารางที่ 11 ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (ตาม พ.ร.บ.การศึกษา) มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร?		
0. มีความเหมาะสม	50	54.95
0.0นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง	8	8.79
0.0มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนอกเหนือจากห้องเรียน	7	7.69
0.0นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานได้	2	13.18
0.0นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน	3	3.30
1.5นักเรียนได้รู้ความเข้าใจเกิดเจตคติที่ดี ทำให้รักและต้องการสืบทอดศิลปกรรมไทย	10	10.99
0.0เป็นวิธีสอนที่ปฏิบัติกันมานานแล้ว	3	3.30
0.0นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นในกลุ่ม	4	4.40
0.0สามารถบูรณาการกับวิชาอื่นๆได้	3	3.30
0. ไม่เหมาะสม		29
31.87		
0.0เป็นวิชาที่มีแบบแผน มีรายละเอียดมาก ต้องใช้ทักษะ เด็กไม่สามารถเรียนรู้เองได้ทั้งหมด ต้องให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดให้อย่างถูกต้อง	15	16.48

0.0 การหาแหล่งความรู้นอกสถานที่ทำได้ยากเพราะมีระเบียบการขั้นตอนยุ่งยาก	5	5.49
0.0 นักเรียนสนใจน้อยและยังไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอ	3	3.30
0.0 จำนวนนักเรียนมีมาก ครูไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง	2	2.20
0.0 เวลาและแหล่งเรียนรู้มีจำกัดทำให้การศึกษาค้นคว้าทำไม่ได้เต็มที่	4	4.40

จากตารางที่ 11 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีความเหมาะสมในการจัด คิดเป็นร้อยละ 54.95 โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงได้ฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 13.18 รองลงมาคือ นักเรียนได้รับความเข้าใจเกิดเจตคติที่ดี ทำให้รักและต้องการสืบทอดศิลปกรรมไทย ร้อยละ 10.99 นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองร้อยละ 8.79 มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนอกเหนือจากห้องเรียน ร้อยละ 7.69 นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นในกลุ่ม ร้อยละ 4.40 นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นวิธีสอนที่ปฏิบัติกันมานานแล้ว รวมถึง สามารถบูรณาการกับวิชาอื่นๆได้ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 3.30 อีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 31.87 โดยให้เหตุผลว่า เป็นวิชาที่มีแบบแผนมีรายละเอียดมากต้องใช้ทักษะเด็กไม่สามารถเรียนรู้เองได้ทั้งหมด ต้องให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดให้ถูกต้อง ร้อยละ 16.48 การหาแหล่งความรู้นอกสถานที่ทำได้ยากเพราะมีระเบียบการและขั้นตอนยุ่งยาก ร้อยละ 5.49 เวลาและแหล่งเรียนรู้มีจำกัดทำให้การศึกษาค้นคว้าทำไม่ได้เต็มที่ ร้อยละ 4.40 นักเรียนสนใจน้อยและยังไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอ ร้อยละ 3.30 และจำนวนนักเรียนมีมากครูไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ร้อยละ 2.20

ตารางที่ 12 ค่าความถี่และค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
<u>อะไรคือปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ?</u>		
1. ครูไม่เอาใจใส่และเอาจริงเอาจังต่อการอนุรักษ์	14	15.38
0. นักเรียนไม่สนใจและเห็นความสำคัญ	17	18.68
0. ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญและสนับสนุน	13	14.29
0. ขาดแคลนงบประมาณ	10	10.99
0. หลักสูตรและนโยบายการศึกษาไม่เอื้ออำนวย	14	15.38
0. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนไม่ส่งเสริมเท่าที่ควร	3	3.30
0. เวลาจำกัด	7	7.69

0. สภาพสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยีและอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ	16	17.58
0. ขาดแคลนผู้มีความรู้ความสามารถมาถ่ายทอด	10	10.99
0. ขาดแคลนสื่อ ตำรา อุปกรณ์และแหล่งศึกษาเรียนรู้	11	12.09
0. ไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม มีระเบียบการยุ่งยาก	10	10.99
0. คนในสังคมไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ	7	7.69
0. ผู้ปกครองไม่สนับสนุน	2	2.20

จากตารางที่ 12 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ซึ่ง มีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการด้วยกัน สิ่งที่ครูศิลปศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาอุปสรรคมากที่สุดคือ ปัญหาจากนักเรียนไม่สนใจและเห็นความสำคัญ มากที่สุด ร้อยละ 18.68 รองลงมาได้แก่ สภาพสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยีและอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ ร้อยละ 17.58 ครูไม่เอาใจใส่และเอาจริงเอาจังต่อการอนุรักษ์ และ หลักสูตรและนโยบายการศึกษาไม่เอื้ออำนวย จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 15.38 ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญและสนับสนุน ร้อยละ 14.29 ขาดแคลนสื่อ ตำรา อุปกรณ์และแหล่งศึกษาเรียนรู้ ร้อยละ 12.09 ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนผู้มีความรู้ความสามารถมาถ่ายทอด และ ความไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม มีระเบียบการยุ่งยาก เท่ากัน คือ ร้อยละ 10.99 มีเวลาจำกัด และ คนในสังคมไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ เท่ากันคือ ร้อยละ 7.69 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนไม่ส่งเสริมเท่าที่ควร ร้อยละ 3.30 และ ผู้ปกครองไม่สนับสนุน ร้อยละ 2.20

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 13 ค่าความถี่ของสถานภาพทั่วไปของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน
เพศ	
ชาย	4
หญิง	3
ประสบการณ์การทำงาน	
20 ปี	1

24 ปี	1
27 ปี	2
28 ปี	2
31 ปี	1
การศึกษา	
ปริญญาตรี	6
ปริญญาโท	1
จำนวนรวม	7

จากตารางที่ 13 แสดงสถานภาพทั่วไปของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาที่สัมภาษณ์ โดยเป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 3 คน มีประสบการณ์ในการทำงานมากที่สุด 31 ปี 1 คน 27 ปี และ 28 ปี อย่างละ 2 คน 21 ปี และ 25 ปี อย่างละ 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 6 คน และ ปริญญาโท 1 คน

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษากับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ตารางที่ 14 ค่าความถี่ของความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษากับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ความคิดเห็น	จำนวน
1. ศิลปกรรมไทยมีความสำคัญอย่างไร ?	
0.0 เป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวความเป็นมาของชาติไทย ทั้งประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเจริญรุ่งเรือง	2
0.0 เป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่ไม่เหมือนชาติใด	5
0.0 เป็นมรดก และสมบัติที่คนไทยต้องรักษาและสืบทอดให้คงอยู่	3
2. ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยมากน้อยแค่ไหน อย่างไร ?	
2.1 มีบทบาทมากโดยการสอน ถ่ายทอดความรู้และแสวงหาความรู้	5
2.2 มีบทบาทมาก โดยนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะแขนงอื่นๆ	2
2.3 มีบทบาทมาก โดย จัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยด้านการอนุรักษ์	2
2.4 มีบทบาทมากโดย ปลูกฝัง ชักจูง และสอดแทรกลงในเนื้อหาวิชาต่างๆที่สอน	2
2.5 มีบทบาทน้อย เพราะปัจจุบันศิลปะแบบตะวันตกมีอิทธิพลต่อวงการศิลปะของไทย	1

3. ครูศิลปศึกษาควรประพฤติและปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ ?
- 3.1 ปฏิบัติหน้าที่สอนและถ่ายทอดความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยให้ดีที่สุด 3
- 3.2 คอยปลุกฝัง ให้คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน 2
- 3.3 มีความละเอียดอ่อน สะอาด ปราณีตเรียบร้อย 1
- 3.4 ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทย นิยมไทย เช่น แต่งกายด้วยผ้าไทย 4
- 3.5 ร่วมมือกับทุกองค์กรในการอนุรักษ์ 1
- 3.6 นำศิลปะไทยมาใช้ในงานศิลปะ หรืองานที่ได้รับมอบหมาย 2
4. กิจกรรมที่หมวดวิชาหรือโรงเรียนเคยจัดเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ?
- 4.1 จัดนิทรรศการ 3
- 4.2 จัดประกวด หรือส่งนักเรียนที่มีความสามารถด้านศิลปกรรมไทยแข่งขัน 2
- 4.3 เปิดสอนวิชาศิลปะไทย และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวน
4.4 พานักเรียนไปทัศนศึกษา ชมแหล่งศิลปกรรมไทยตามสถานที่สำคัญต่างๆ	4
4.5 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้หรือสาธิตงานหัตถศิลป์ หรือศิลปกรรมไทย	1
4.6 จัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยร่วมกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยด้านอื่นๆ	3
5. <u>นักเรียนจะได้รับประโยชน์อย่างบ้างในการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย ?</u>	
5.1 ทำให้มีสมาธิ จิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวล อ่อนโยน	3
5.2 สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพได้	2
5.3 ได้รับความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยแต่ละประเภท และทราบความเป็นมาของไทย	2
5.4 มีจิตสำนึกรักความเป็นไทย เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์	2
5.5 ภาคภูมิใจในตัวเองที่สามารถสร้างผลงานได้	1
6. <u>ความเจริญทางเทคโนโลยีและกระแสวัฒนธรรมต่างชาติจะส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนไทย ?</u>	
6.1 มีผลกระทบต่อชีวิต จิตใจ ความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงไป เช่น การแต่งกาย	2
6.2 เด็กรุ่นใหม่นิยมศิลปะตะวันตกมากกว่าศิลปะไทย	2
6.3 เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างชาติ	3

- 5.3 ไม่ส่งผลกระทบมาก เพราะปัจจุบันมีหลายหน่วยงานส่งเสริมด้านศิลปะแก่เยาวชน 1
- 5.3 ผลกระทบมีน้อย เพราะวัฒนธรรมไทยได้ปลูกฝังอยู่ในตัวเด็กไทยอยู่แล้ว 1
7. ครูศิลปศึกษาจะมีวิธีการปลูกฝัง หรืออบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างไรให้นักเรียนร่วมกันอนุรักษ์ ?
- 7.1 เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน 1
- 7.2 ค่อยๆปลูกฝัง โน้มน้าวจิตใจ และพยายามสอดแทรกอยู่เสมอๆ 4
- 6.2 พยายามจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะไทยและการอนุรักษ์ให้เด็กมีส่วนร่วมเสมอๆ 1
- 6.2 ไม่บังคับ หรือตีกรอบมากเกินไป สอนให้สนุก ให้อิสระในการคิดหรือปฏิบัติงาน 2
- 7.5 ครูต้องร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งรัฐบาล สื่อ และประชาชนในการกระตุ้นจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ 2
8. ครูศิลปศึกษาควรจัดการเรียนการสอนอย่างไรให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ?
- 8.1 เปิดกว้างทางความคิด ให้โอกาสเด็กเลือกเรียนอย่างเสรี ไม่บังคับ 2

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวน
8.2 สอดแทรกเนื้อหาไว้ทุกระดับชั้นเรียน	2
8.3 ครูต้องแสวงหาความรู้และคอยแนะนำวิธีการและแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน	1
8.4 ให้เด็กได้เรียนรู้จากของจริงทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ	1
8.5 บูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ เช่น วิชาประวัติศาสตร์	1
8.6 สร้างสรรค์สื่อความรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา หรือภาพยนตร์ที่เน้นความเป็นไทย	1
8.7 เน้นกิจกรรมเป็นกลุ่ม เรียนรู้และทำงานร่วมกัน	1
8.8 ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบและมีความเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียนรู้	1
9. <u>ตาม พ.ร.บ.การศึกษาที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยอย่างไร ?</u>	
9.1 เด็กได้รับความรู้จากผู้รู้โดยตรง และมีประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้จริง	3
9.2 ทำให้ภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นไม่สูญหาย เพราะคนรุ่นใหม่มาสาธิตสืบทอดต่อไป	1
9.3 เป็นการส่งเสริมความรู้ ความสามารถของผู้รู้ในท้องถิ่นได้ถ่ายทอดแก่เยาวชนรุ่นใหม่	3
10. <u>อะไรคือปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ?</u>	

10.1	ครูไม่เอาจริงเอาจัง ถนัดสอนศิลปะตะวันตก มากกว่าศิลปะไทย	5
10.2	นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียน เพราะคิดว่ายากและนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย จึงเน้นเรียนวิชาการมากกว่า	2
10.3	ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีอำนาจในการวางนโยบายการศึกษาไม่สนับสนุนเท่าที่ควร	2
10.4	ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือ มุ่งให้เด็กเรียนวิชาการ เพื่อสอบเอ็นทรานซ์	3
9.4	วัฒนธรรมตะวันตก และเทคโนโลยีการสื่อสารมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน	2
9.4	หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนไม่เน้นวิชาด้านศิลปกรรมไทย จัดคาบเรียนน้อยเกินไป และไม่เปิดโอกาสให้เด็กเลือกเรียนอย่างเสรีทำให้ เด็กที่ชอบมีเวลาเรียนน้อย แต่เด็กที่ไม่ชอบต้องถูกบังคับเรียน	3
10.7	ความไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม เช่นการไปทัศนศึกษามีระเบียบการมาก และกระทบกับเวลาเรียนวิชาอื่นๆ	2

จากตารางที่ 14 ความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษากับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งหัวหน้าหมวดศิลปศึกษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ศิลปกรรมไทยมีความสำคัญมาก เพราะเป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่ไม่เหมือนชาติใด (5) เป็นมรดก และสมบัติที่คนไทยต้องรักษา และสืบทอดให้คงอยู่ (3) และเป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวความเป็นมาของชาติไทย ทั้งประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเจริญรุ่งเรืองของชาติในอดีต (2)

บทบาทของครูศิลปศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยนั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีบทบาทมาก โดยการสอน ถ่ายทอดความรู้และแสวงหาความรู้ (5) โดยให้นำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะแขนงอื่นๆ (2) โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยด้านการอนุรักษ์ (2) และโดยการปลูกฝัง ชักจูงและสอดแทรกลงในเนื้อหาวิชาต่างๆที่สอน (2)

การประพฤติและปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา หัวหน้าหมวดศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ครูศิลปศึกษาควรประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทย เช่น นิยมไทย แต่งกายด้วยผ้าไทย (4) ปฏิบัติหน้าที่สอนและถ่ายทอดความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยให้ดีที่สุด (3) คอยปลูกฝัง ให้คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน (2) และนำศิลปะไทยมาใช้ในงานศิลปะ หรืองานที่ได้รับมอบหมาย (2)

กิจกรรมที่หมวดวิชา หรือโรงเรียนเคยจัดเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาคิดว่า ครูได้มีการพานักเรียนไปทัศนศึกษา ชมแหล่งศิลปกรรมไทยตามสถานที่สำคัญต่างๆ (4) การจัดนิทรรศการ (3) เปิดสอนวิชาศิลปะไทย และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (3) จัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยร่วมกับการอนุรักษ์

ศิลปวัฒนธรรมไทยด้านอื่นๆ (3) และการจัดประกวดหรือส่งนักเรียนที่มีความสามารถด้านศิลปกรรมไทยร่วมแข่งขัน (2)

ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับในการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยนั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงประสงค์ จิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวล อ่อนโยน (3) สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพได้ (2) ได้รับความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยแต่ละประเภทและทราบความเป็นมาของไทย (2) มีจิตสำนึกรักความเป็นไทย เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ (2)

ผลกระทบ จากความเจริญทางเทคโนโลยี และ กระแสวัฒนธรรมต่างชาติ ที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนไทย หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงประสงค์ จะเกิดผลกระทบทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างชาติ (3) มีผลกระทบต่อชีวิต จิตใจ ความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงไป เช่น การแต่งกาย (2) และเด็กรุ่นใหม่นิยมศิลปะตะวันตกมากกว่าศิลปะไทย (2)

วิธีการที่ครูศิลปศึกษาจะปลูกฝังหรืออบรมสั่งสอนให้นักเรียนร่วมกับอนุรักษ์ หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงประสงค์ ครูต้องค่อยๆ ปลูกฝัง โน้มน้าวจิตใจ และพยายามสอดแทรกอยู่เสมอๆ (4) ไม่บังคับ หรือตีกรอบมากเกินไป สอนให้สนุก ให้อิสระในการคิดหรือปฏิบัติงาน (2) และครูต้องร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งรัฐบาล สื่อ และประชาชน ในการกระตุ้นจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ (2)

การจัดการเรียนการสอนครูศิลปศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันนั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา มีความคิดเห็นที่หลากหลายดังนี้ ควรเปิดกว้างทางความคิด ให้โอกาสเด็กเลือกเรียนอย่างเสรี ไม่บังคับ (2) สอดแทรกเนื้อหาไว้ทุกระดับชั้นเรียน (2) ครูต้องแสวงหาความรู้และคอยแนะนำวิธีการและแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน, ครูให้เด็กได้เรียนรู้จากของจริงทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ, บูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ เช่น วิชาประวัติศาสตร์, สร้างสรรค์สื่อความรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา หรือภาพยนตร์ที่เน้นความเป็นไทย, เน้นกิจกรรมเป็นกลุ่มเรียนรู้ และทำงานร่วมกัน และฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบและมีความเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียนรู้ (1)

ประโยชน์จากการที่ในพระราชบัญญัติ.การศึกษาแห่งชาติ (พ.ร.บ.) เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงประสงค์ เด็กจะได้รับความรู้จากผู้รู้โดยตรง และมีประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้จริง (3) เป็นการส่งเสริมความรู้ ความสามารถของผู้รู้ในท้องถิ่นได้มีโอกาสถ่ายทอดแก่เยาวชนรุ่นใหม่ (3) และ ทำให้ภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นไม่สูญหาย เพราะคนรุ่นใหม่มาสาธิตสืบทอดต่อไป (1)

ส่วนปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษานั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงประสงค์ ครูไม่เอาจริงจัง ถนัดสอนศิลปะตะวันตก มากกว่าศิลปะไทย (5) ผู้ปกครองมีทัศนคติไม่ดีต่อศิลปะจึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ มุ่งให้เด็กเรียนวิชาการ เพื่อสอบเอ็นทรานซ์ (3) หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนไม่เน้นวิชาด้านศิลปกรรมไทยซึ่งจัดคาบเรียนน้อยเกินไป และไม่เปิดโอกาสให้เด็กเลือกเรียนอย่างเสรีทำให้เด็กที่ชอบมีเวลาเรียนน้อย แต่เด็กที่ไม่ชอบต้องถูกบังคับเรียน (3) นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียน เพราะคิดว่ายาก

และนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย จึงเน้น เรียนวิชาการมากกว่า (2) ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีอำนาจในการวางนโยบายการศึกษาไม่สนับสนุนเท่าที่ควร (2) วัฒนธรรมตะวันตก และเทคโนโลยีการสื่อสารมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน (2) ความไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม เช่นการไปทัศนศึกษามีระเบียบการมาก และ กระทบกับเวลาเรียนวิชาอื่นๆ (2)

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ตารางที่ 15 แสดงค่าความถี่ของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ความคิดเห็น	จำนวน
<u>ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม</u>	
0. นโยบายการศึกษาควรชัดเจน โดยเน้นให้ความสำคัญของวิชาศิลปกรรมไทยให้มีการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ชั้นพื้นฐาน ถึงอุดมศึกษา	4
0. ผู้บริหารระดับสูงควรให้ความสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง ทั้งงบประมาณ บุคลากรผู้มีความรู้ในท้องถิ่น	1
3. ศิลปกรรมไทยมีความสำคัญต่อชีวิตและ ต่อประเทศชาติ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันอนุรักษ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน	3
4. ครูศิลปศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง ต้องหาวิธีการที่จะทำให้ศิลปกรรมไทยคงอยู่ แม้จะมีปัญหาและอุปสรรคก็ตาม	1

จากตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะว่า นโยบายการศึกษาควรชัดเจนโดยเน้นให้ความสำคัญของวิชาศิลปกรรมไทยให้มีการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นพื้นฐาน ถึงอุดมศึกษา (4) และศิลปกรรมไทยมีความสำคัญต่อชีวิตและ ต่อประเทศชาติ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันอนุรักษ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน (3) นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารระดับสูงควรให้ความสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง ทั้งงบประมาณ บุคลากรผู้มีความรู้ในท้องถิ่น (1) และครูศิลปศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง ต้องหาวิธีการที่จะทำให้ศิลปกรรมไทยคงอยู่ แม้จะมีปัญหาและอุปสรรคก็ตาม (1)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และบทบาทครูเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

0. เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดไว้จำนวนทั้งสิ้น 120 คน ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่

0.0 กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม คือ กลุ่มตัวอย่างของครู หรือ อาจารย์ที่สอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มหาตัวแทนโรงเรียน ละ 1 คน จาก 113 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 113 คน

0.0 กลุ่มตัวแทนในการสัมภาษณ์ความคิดเห็น เป็นอาจารย์ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา จากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งเลือก โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 7 คน จาก 7 โรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้องเหมาะสม และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร

จริงแล้วพิจารณาหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือจากนั้นจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง เป็นเครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรจริง โดยเครื่องมือวิจัยแบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

3.1 แบบสอบถาม สำหรับกลุ่มตัวอย่างครู / อาจารย์ศิลปศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

3.1.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบ ตรวจสอบคำตอบ (Check list)

3.1.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งแบ่งเป็น บทบาทในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ บทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ บทบาทในการใช้สื่อการสอน บทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ บทบาทในการวัดประเมินผล และบทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ของครูศิลปศึกษา เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3.1.3 ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended)

3.2 แบบสัมภาษณ์ อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โดยนำหนังสือขอความร่วมมือ ซึ่งออกโดยผู้อำนวยการสามัญศึกษากรุงเทพมหานครไปยังผู้บริหาร และผู้บังคับบัญชาของครูศิลปศึกษาของทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมด้วยหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้วิจัย ไปยังอาจารย์หัวหน้าหมวด และอาจารย์ในหมวดวิชาศิลปศึกษาของทุกโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมด้วยแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 113 ฉบับ โดยจัดส่งทางไปรษณีย์ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม แล้วส่งคืนกลับมาถึงผู้วิจัยจำนวน 91 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.53 แล้วทำการสัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนที่เลือกเป็นตัวแทนในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

5.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็น โดยแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบ ตารางและความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขต กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้

0. แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตารางที่ 1 - 2) จากครูศิลปศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 91 คน เป็นครูชาย มากกว่า ครูหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี วุฒิการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 15 ปี วิชาที่ครูศิลปศึกษา สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน ส่วนใหญ่สอนวิชาการเขียนภาพมากที่สุด (ร้อยละ 42.86) รองลงมาซึ่งมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ วิชาการออกแบบ (ร้อยละ 41.76) และ วิชาศิลปะไทย (ร้อยละ 40.66) ตามลำดับ

ส่วนแหล่งความรู้ที่ครูศิลปศึกษาใช้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมไทยมากที่สุด คือ การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (ร้อยละ 82.42) และ ศึกษาจากสถาบันการศึกษา (ร้อยละ 80.22) ตามลำดับ โดยเนื้อหาที่เคยศึกษาเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยนั้น ส่วนใหญ่ จะศึกษาเรื่องประเภทของศิลปกรรมไทยมากที่สุด (ร้อยละ 82.42) รองลงมา คือ เรื่องรูปแบบ และลักษณะของศิลปกรรมไทย (ร้อยละ 79.12) ส่วนเนื้อหาในเรื่อง ประวัติศิลปกรรมไทย, แหล่งศิลปกรรมไทย, การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยและศิลปกรรมไทยประยุกต์นั้น ครูศิลปศึกษาก็ได้ศึกษาควบคู่กันไปโดยมีจำนวนใกล้เคียงกันตามลำดับ

ในเรื่องการปฏิบัติตนของครูศิลปศึกษาที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยนั้นครูศิลปศึกษาแต่ละคน มีการปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในหลายๆด้าน ซึ่งส่วนใหญ่ครูศิลปศึกษาจะอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่า และความสำคัญของศิลปกรรมไทยควบคู่ไปกับการสอนมากที่สุด (ร้อยละ 87.91) รองลงมา ได้แก่ ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน และ ผู้ที่สนใจในด้านศิลปกรรมไทย (ร้อยละ 81.32) และการปฏิบัติตนด้านอื่นๆที่มีจำนวนใกล้เคียงกันก็คือ เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย หรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะ และ สนับสนุน ส่งเสริมนักเรียน ที่มีความสามารถ ด้านศิลปกรรมไทยได้แสดงความรู้ความสามารถในโอกาสต่างๆ (ร้อยละ 69.23) และพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนเรื่องศิลปกรรมไทยให้ทันสมัย และ สอดคล้องตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา (ร้อยละ 62.64) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในด้านต่างๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ก. บทบาทด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 3)

บทบาทของครูศิลปศึกษาในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย พบว่าโดยรวมแล้วอยู่ในปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า บทบาทที่ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติในระดับมาก คือ บทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้ ($\bar{x} = 3.77$) รองลงมาคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 3.69$) ส่วนบทบาทที่ครูศิลปศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ การกำหนดให้นักเรียนรู้จักฝึกปฏิบัติ และศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งใน และนอกชั้นเรียน ($\bar{x} = 3.02$)

ข. บทบาทด้านการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 4)

บทบาทของครูศิลปศึกษาในด้านการกำหนดเนื้อหา การเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย โดยรวมแล้วพบว่า มีบทบาทปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า เนื้อหาที่ครูนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด คือ เนื้อหาเรื่องจิตรกรรมไทย เพราะมีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{x} = 3.99$) รองลงมาคือเนื้อหาสาระต่างๆที่นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยและเหตุการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งครูปฏิบัติในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.48$) ส่วนเนื้อหาที่ครูนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้น้อยที่สุดจากเนื้อหาทั้งหมด คือ เนื้อหาเรื่องสถาปัตยกรรมไทย ($\bar{x} = 2.68$)

ค. บทบาทด้านการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 5)

บทบาทของครูศิลปศึกษาในด้านการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย โดยรวมพบว่า มีบทบาทปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า วิธีการดำเนินกิจกรรมและการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือการให้นักเรียนฝึกทักษะฝีมือปฏิบัติงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 4.05$) รองลงมาคือ การแบ่งกลุ่มให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{x} = 3.62$) ซึ่งปฏิบัติในระดับมาก ส่วนบทบาทที่ครูศิลปศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านนี้ คือการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ($\bar{x} = 1.87$)

ง. บทบาทด้านการใช้สื่อการสอน (ตารางที่ 6)

บทบาทครูศิลปศึกษาในการใช้สื่อการสอนศิลปกรรมไทย โดยรวม พบว่า มีบทบาทปานกลาง เช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า สื่อการสอนศิลปกรรมไทยที่ครูใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เป็น

รูปภาพศิลปกรรมไทย ($\bar{x} = 4.08$) และ หนังสือ ตำรา เอกสาร ($\bar{x} = 3.99$) ตามลำดับ โดยปฏิบัติในระดับมาก ส่วนสื่อการสอนที่ใช้บ่อยที่สุด คือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งครูปฏิบัติในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.59$)

จ. บทบาทด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 7)

บทบาทของครูศิลปศึกษาด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย พบว่าโดยรวมแล้ว มีบทบาทมาก เมื่อพิจารณาแต่ละข้อแล้ว ปรากฏว่า ครูจะวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยของนักเรียนโดยวัดจากผลงานของนักเรียนมากที่สุด ($\bar{x} = 4.15$) รองลงมาคือ การวิจารณ์ ดิชม และ เสนอแนะ ($\bar{x} = 4.00$) ซึ่งปฏิบัติในระดับมาก ส่วนวิธีวัดประเมินผลที่ใช้กันน้อยที่สุด คือ การใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียนนั้น (Portfolio) ($\bar{x} = 2.65$)

ฉ. บทบาทด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 8)

บทบาทของครูศิลปศึกษาด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย โดยรวมแล้ว พบว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละข้อแล้วปรากฏว่า ครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างอิสระมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมา คือ คอยช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.24$) ส่วนบทบาทที่ครูศิลปศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ การจัดมุมหนังสือ ตำราที่เกี่ยวกับศิลปกรรมไทย เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน ($\bar{x} = 3.18$)

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูศิลปศึกษา ในประเด็นต่างๆซึ่งสรุปได้ดังนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา (ตารางที่ 9) พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ครูต้องอบรม ปลูกฝังจิตสำนึกนักเรียน ให้เห็นคุณค่าความสำคัญรู้จักหวงแหนและอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยไว้มากที่สุด รองลงมาเห็นว่า ครูต้องสอน และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน และการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถานวัตถุหรือแหล่งศิลปกรรมไทย ตามลำดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 10) พบว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยจะทำให้คนไทยเกิดความชื่นชม ภาคภูมิใจ รัก และหวงแหนในศิลปกรรมไทยมากที่สุด รองลงมาเห็นว่า เป็นการสืบทอดและรักษาศิลปกรรมไทยให้คงอยู่ต่อไป และ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชาติและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ตามลำดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (ตารางที่ 11) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีความเหมาะสมในการจัด โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติ และสร้างสรรค์ผลงานได้ มากที่สุด รองลงมาเห็นว่า

นักเรียนได้รู้ความเข้าใจเกิดเจตคติที่ดี ทำให้รัก และต้องการสืบทอดศิลปกรรมไทย และครูอีกส่วนเห็นว่าไม่เหมาะสม โดยให้เหตุผลว่า เป็นวิชาที่มีแบบแผนเฉพาะตัว และมีรายละเอียดมาก ต้องใช้ทักษะฝีมือ เด็กไม่สามารถเรียนรู้เองได้ทั้งหมด ต้องให้ครูผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดให้ได้อย่างถูกต้อง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา (ตารางที่ 12) พบว่า มีหลายปัญหาด้วยกัน ซึ่งสิ่งที่ครูศิลปศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาอุปสรรคมากที่สุดคือ ปัญหาจากนักเรียนไม่สนใจและเห็นความสำคัญ รองลงมา เป็นปัญหาจากสภาพสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยี และอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ รวมทั้งปัญหาจากครูไม่เอาใจใส่และเอาใจจริงเอจ้งต่อการอนุรักษ์ และปัญหาจากหลักสูตรและนโยบายการศึกษาไม่เอื้ออำนวย

2. การสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของอาจารย์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ 13)
 อาจารย์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่ทำการสัมภาษณ์ เป็นเพศชาย 4 คน และ เพศหญิง 3 คน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่ต่ำกว่า 20 ปี และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษากับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย (ตารางที่ 14) โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ศิลปกรรมไทยมีความสำคัญมาก เพราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของไทยที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก อีกทั้ง เป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวความเป็นมาของชาติ ทั้งประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และความเจริญรุ่งเรืองของชาติในอดีต จึงเป็นมรดก และสมบัติอันมีค่าที่คนไทยต้องช่วยกันรักษา และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

บทบาทของครูศิลปศึกษาด้านการอนุรักษ์ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทเป็นอย่างมากเพราะ ครูศิลปศึกษาต้องเป็นผู้สอน ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนและขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่เสมอ อีกทั้งต้องคอยปลุกฝัง ชักจูง โน้มน้ำจิตใจ พร้อมกับ คอยสอดแทรกความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยในเนื้อหาวิชาต่างๆที่สอนอยู่เสมอ นอกจากนี้ครูต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมและร่วมทำกิจกรรมต่างๆอันเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย พร้อมทั้งเป็นผู้พัฒนาศิลปะไทยให้เป็นประโยชน์โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะแขนงต่างๆเมื่อมีโอกาสสร้างสรรค์

การประพฤติและปฏิบัติตนอันจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์นั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความเห็นว่า ครูจะต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทย นั่นคือต้องรักศิลปะไทย นิยมใช้ของไทย การประพฤติและปฏิบัติตนที่เห็นได้ง่ายและชัดเจนที่สุดคือ การแต่งกายด้วยผ้าไทย และต้องทำหน้าที่ของครู คือการสอน ถ่ายทอดความรู้ และปลุกฝัง เกี่ยวกับศิลปกรรมไทยแก่นักเรียนให้ดีที่สุด

กิจกรรมที่แต่ละโรงเรียนเคยจัดเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ส่วนใหญ่จะเป็นการพานักเรียนไปทัศนศึกษา ชมแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือแหล่งศิลปกรรมสำคัญๆต่างๆ การจัดนิทรรศการให้ความรู้ด้านศิลปกรรมไทย หรือร่วมจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยกับหมวดวิชาอื่นที่จัดกิจกรรมด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย อีกส่วนหนึ่ง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาศิลปะไทย ที่โรงเรียนเปิดสอน

ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนหลายประการ สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ทำให้นักเรียนมีสมาธิเวลาปฏิบัติงาน ส่งผลทำให้เป็นคนมีจิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวลอ่อนโยนขึ้น เมื่อนักเรียนได้รับความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยก็จะทำให้ทราบความเป็นมาของไทย เกิดจิตสำนึกที่ติดต่อกับความเป็นไทย เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการประกอบอาชีพต่อไปได้

การจัดการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความเห็นว่า การเรียนการสอนต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนได้อย่างเสรี เปิดกว้างทางความคิด พยายามสอดแทรกเนื้อหาศิลปกรรมไทยไว้ทุกระดับชั้นเรียน มีการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ เน้นกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีสื่อความรู้ที่เน้นความเป็นไทย ให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งเรียนรู้จริงทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติโดยนักเรียนต้องเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียนรู้และรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ในขณะที่ครูต้องมีการพัฒนาตนเองด้วยการหมั่นแสวงหาความรู้ และคอยแนะนำวิธีการ และแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน

ประโยชน์ที่จะได้รับจาก การที่คนในท้องถิ่นมีส่วนในการร่วมจัดการศึกษา ตาม พ.ร.บ.การศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความเห็นว่า เด็กจะได้รับความรู้จากผู้รู้โดยตรง มีประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการส่งเสริมความรู้ความสามารถของผู้รู้ในท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนรุ่นหลังทำให้ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมไทยในท้องถิ่นไม่สูญหายไป

ผลกระทบ จากความเจริญทางเทคโนโลยี และ กระแสวัฒนธรรมต่างชาติ ที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนไทย หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาที่มีความเห็นว่า จะส่งผลให้เด็ก และ เยาวชนไทยมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากตะวันตก ส่งผลให้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิดจิตใจเปลี่ยนแปลงไป ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ การแต่งกายของวัยรุ่น อีกทั้งในปัจจุบันความนิยมศิลปะแบบตะวันตกมีมากกว่าศิลปะไทย ดังนั้นวิธีการที่จะอบรม สั่งสอน ควรจะค่อยๆปลูกฝัง โน้มน้าวจิตใจ และพยายามสอดแทรกให้เด็กเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ไม่บังคับ เข้มงวด หรือ ตีกรอบมากเกินไป ควรให้อิสระให้เด็กได้คิด หรือทำอย่างสร้างสรรค์ และครูต้องร่วมมือกับทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาล สื่อมวลชน และ ประชาชนในการอนุรักษ์

ส่วนปัญหา และอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของครูศิลปศึกษานั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ส่วนใหญ่เกิดจากตัวครูไม่เอาใจใส่จริงจังในการสอนศิลปะไทย มุ่งสอนศิลปะแบบตะวันตกมากกว่าศิลปะไทย ประกอบกับหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนไม่ค่อยเน้นวิชาศิลปะไทย จัดคาบเรียนน้อยเกินไป อีกทั้ง

ผู้ปกครองนักเรียนมีทัศนคติไม่ดี จึงไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มุ่งให้เด็กเรียนสายวิชาการมากกว่า เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย

นอกจากนี้หัวหน้าหมวดศิลปศึกษายังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม(ตารางที่15) ว่าการจัดกระบวนการเรียนศิลปกรรมไทยให้มีประสิทธิภาพนั้น นโยบายการศึกษาควรชัดเจน หลักสูตรควรเน้นความสำคัญของวิชาด้านศิลปกรรมไทยให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาเพราะศิลปกรรมไทยมีความสำคัญต่อคนไทยและประเทศชาติจึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายและคนไทยทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา

พบว่า เป็นครูศิลปศึกษาชาย มากกว่า ครูศิลปศึกษาหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี วุฒิกศษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 15 ปี เป็นส่วนใหญ่ วิชาที่ครูสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบันส่วนใหญ่จะสอนวิชาการเขียนภาพ วิชาการออกแบบและวิชาศิลปะไทย มากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่ครู 1 คนจะสอนมากกว่า 1 วิชา ครูศิลปศึกษามีความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมไทยทุกคน ซึ่งครูส่วนใหญ่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และได้เรียนมาจากสถาบันการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเกือบทุกสถาบันที่เปิดสอนวิชาการด้านศิลปะหรือศิลปศึกษา จะมีวิชาเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยบรรจุไว้ในหลักสูตร ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่จะต้องผ่านวิชาเหล่านี้จึงจะจบการศึกษา กอปรกับต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในและนอกชั้นเรียนอยู่แล้ว และการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองนั้นก็เป็วิธีที่ง่าย มีอิสระที่จะค้นคว้า ไม่จำกัดเรื่องเวลา วิธีการและแหล่งความรู้มีหลากหลาย เช่น การอ่านจากหนังสือหรือตำราด้านศิลปกรรมไทย การดูโทรทัศน์ ถามผู้รู้ หรือ การสังเกต เป็นต้น อีกทั้งสามารถทำได้ตลอดเวลา แม้กระทั่งเมื่อเป็นครูแล้ว ก็ยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองได้ก่อนที่จะนำไปสอนนักเรียน ส่วนเนื้อหาที่ครูได้ศึกษานั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเภทของศิลปกรรมไทย และเรื่องรูปแบบและลักษณะของศิลปกรรมไทย ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนเรื่องศิลปกรรมไทยต้องเรียนรู้ ก่อนที่จะศึกษาลงลึกในเรื่องอื่นต่อไป ดังที่ ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) ได้แยกประเภทของศิลปกรรมไทยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย และหัตถศิลป์ไทย ซึ่งศิลปกรรมไทยแต่ละประเภทจะมีรูปแบบลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย โดยมีปรากฏให้เห็นตามแหล่งศิลปกรรม โบราณวัตถุสถานทั่วไปในประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งศิลปศึกษาต้องศึกษาเรียนรู้มาก่อนทุกคน ในส่วนของการปฏิบัติตนเพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา พบว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่จะอบรมปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปกรรมไทยควบคู่ไปกับการสอน พร้อมกับให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียน และผู้ที่สนใจในด้านศิลปกรรมไทย ซึ่งครูได้ให้ความสำคัญกับ

บทบาทเหล่านี้เป็นอย่างมาก เพราะแค่การสอนหรือให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว นั้น ไม่สามารถที่จะเหนี่ยวนำให้เด็กไทย เห็นคุณค่าของศิลปะ และวัฒนธรรมของตนได้ จึงจำเป็นต้องปลูกฝังให้เข้าถึงจิตใจของทุกคน ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ได้เสนอว่า การปลูกฝังเรื่องคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ครูควรจัดประสบการณ์อันจะนำไปสู่การรับรู้คุณค่าความดีความงามและซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องหรือสอดแทรกในรายวิชาต่างๆในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งการให้ความรู้ควรมีลักษณะปลูกฝังความรู้ ความคิด ทักษะคิดและทักษะการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ พยากรณ์ ไวยโรจน์ (2530) ที่ได้เสนอแนวคิดในกาพัฒนาเจตคติในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยว่า ครูควรจัดกิจกรรมที่เป็นการกระตุ้นเตือนนักเรียนและสอดแทรกให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถานโบราณวัตถุในการเรียนการสอนด้านอนุรักษ์โดยตรงและการสอนด้านอื่นๆด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ครูทุกคน ที่ควรยึดถือปฏิบัติอันจะประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติต่อไป และจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ปรากฏว่า ประสบการณ์การทำงานของครูไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปี ได้ปฏิบัติตนด้วยการเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย และ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถ ด้านศิลปกรรมไทยได้แสดงความรู้ความสามารถในโอกาสต่างๆ ไม่แตกต่างจากครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานไม่เกิน 15 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่าการปฏิบัติตนเพื่อการอนุรักษ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของครู แต่ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของครูและโอกาสที่ครูแต่ละคนจะได้รับในการแสดงบทบาทของตนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ซึ่งครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานมานาน อาจเคยปฏิบัติได้มากกว่าครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะครูที่ทำงานมานานเท่าใด ย่อมจะมีโอกาสและมีประสบการณ์ได้ทำกิจกรรมต่างๆมากไปด้วย

2 บทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ก. บทบาทด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย

ในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย ครูศิลปศึกษามีบทบาทโดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูศิลปศึกษามีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทยเช่นเดียวกับวิชาศิลปศึกษาอื่นๆทั่วไป ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยเป็นหลัก และครูยังได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับ เนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีการเรียนรู้และการประเมินผลเป็นสำคัญ ส่วนวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ สามารถนำไปปฏิบัติและสืบทอดศิลปกรรมไทยได้อย่างถูกต้อง หรือ นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยกับความรู้เรื่องอื่นๆได้ ครูจะให้ความสำคัญน้อยกว่า และไม่เน้นมากเท่ากับวัตถุประสงค์ ทั้ง 3 ด้านดังที่กล่าวมา ซึ่งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ครูศิลปศึกษาได้กำหนดไว้ในระดับมาก คือ ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้ นั่นคือ ครูมุ่งหวังให้นักเรียนปฏิบัติงานได้ เนื่องจากการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยมิใช่เพียงการเรียนรู้แต่หลักการหรือทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องรู้จักกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทยด้วย จึงจะทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ และเข้าใจถึงสุนทรียภาพของศิลปกรรมไทยได้ดีขึ้น ดังที่ สุกษณณ์ ศรีบุรี (2534) ได้กล่าวว่า

กระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ เมื่อผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่หาความรู้ ผ่านกระบวนการความรู้ที่เป็นหลักการทฤษฎีและเนื้อหาแล้วเกิดความเข้าใจในความรู้นั้นจึงนำความรู้ความเข้าใจไปตรวจสอบด้วยการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะต่างๆ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เห็นให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายหลายประการดังที่ ไพฑูรย์ ลินลา รัตน์ (2524) เสนอไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องมือและอุปกรณ์ที่สำคัญ และเพื่อให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับการวางแผน การปฏิบัติต่างๆ อีกทั้ง เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการรวบรวมและสัมพันธ์แนวคิดหลักการ และความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกันด้วย จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ครูให้ความสำคัญมากที่สุด เป็นวัตถุประสงค์ด้านทักษะความสามารถด้านศิลปะของนักเรียน อันเป็นธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษา นอกจากนี้ครูยังกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเรียนเกิดความรู้สึกสนใจ ชื่นชมเห็นคุณค่า และ ภาคภูมิใจในศิลปกรรมไทย และนักเรียนสามารถตอบคำถามหรืออธิบายสาระสำคัญของศิลปกรรมไทยได้รองลงมาในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งมีข้อสังเกตว่า เป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดประเมินผลผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ที่สอดคล้องหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของกรมวิชาการ (2544) คือ ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ส่วนวัตถุประสงค์ที่ที่ครูกำหนดน้อยที่สุดคือ ให้นักเรียนรู้จักฝึกปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งใน และนอกชั้นเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูไม่สามารถควบคุมดูแลนักเรียนได้ทั่วถึง อีกทั้งเวลาไม่เอื้ออำนวยต่อการค้นคว้าเพิ่มเติมในชั้นเรียน ส่วนการฝึกฝนหรือค้นคว้าเพิ่มเติมภายนอกชั้นเรียนก็ติดตามได้ยาก เพราะต้องขึ้นอยู่กับความสนใจและความรับผิดชอบของนักเรียนแต่ละคนที่มีมากน้อยไม่เท่ากันครูจึงกำหนดวัตถุประสงค์ในข้อนี้น้อยกว่าข้ออื่นๆ

จะเห็นว่าการที่ครู เน้นกำหนดวัตถุประสงค์ด้านความสามารถด้านการปฏิบัติงานของนักเรียนนั้นเป็นการมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น พัฒนาความเข้าใจ ความสามารถในการทำงาน ความสนใจของผู้เรียน โดยได้จะแสดงออกมาในรูปผลงานและทักษะการทำงาน ซึ่งถือเป็นประสบการณ์สำคัญของผู้เรียนศิลปะไทย อันจะมีส่วนต่อการสร้างบุคลากรด้านศิลปกรรมไทยในอนาคต ซึ่งอาจมีนักเรียนบางคนที่มีความถนัดหรือเกิดความสนใจเป็นพิเศษด้านศิลปกรรมไทยในแต่ละแขนง ได้นำความสามารถไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมอันจะเป็นผลดีต่อการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปกรรมไทยด้านต่างๆ ในภายหน้าไม่ว่าจะเป็น ศิลปินหรือช่างเขียนภาพจิตรกรรมไทย ประติมากรผู้สร้างสรรค์ประติมากรรมไทย หรือ เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมไทย อาคารบ้านเรือนแบบไทยประยุกต์ หรือเป็นผู้สร้างสรรค์งานหัตถศิลป์ไทย ที่มีความสามารถในอนาคตได้

ข. บทบาทด้านการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย

การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยส่วนใหญ่พบว่า มีบทบาทในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณา จะเห็นได้ว่า ครูศิลปศึกษาได้กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ตามคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ตามหลักสูตร ซึ่งมีเนื้อหา เรื่อง จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย การช่างไทย หัตถศิลป์ไทย รวมถึงศิลปะพื้นบ้านไทย เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาแต่ละเรื่องนั้นมีรายละเอียดมาก หากเรียนกันอย่างลึกซึ้งต้องใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว วิชาด้านศิลปกรรมไทย มีเวลาเรียนค่อนข้างจำกัด ดังนั้นครูจึงไม่สามารถนำเนื้อหาทั้งหมดมาสอนได้ ส่วน

ใหญ่จึงเป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยอย่างกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งเนื้อหาที่ครูส่วนใหญ่นำมาสอนมากที่สุดคือ เรื่องจิตรกรรมไทย ทั้งนี้เนื่องจากว่า จิตรกรรมไทยถือเป็นแม่บทของศิลปกรรมไทยทุกแขนง ผู้เรียนต้องฝึกพื้นฐานด้านจิตรกรรมไทยให้เป็นอย่างดีจึงจะเรียนเรื่องอื่นต่อไปได้ โดยเริ่มจากพื้นฐานจิตรกรรมไทยจากง่าย ๆ ที่ไม่ซับซ้อนเหมือนศิลปกรรมไทยอื่นๆ ดังที่ ชะลูด นิ่มเสมอ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์จิตรกรรม เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการขีดเขียนด้วยสีต่างๆ มีลักษณะเป็น 2 มิติ คือความกว้างและความยาวที่สามารถสร้างให้เกิดความรู้ลึกแบบ 3 มิติได้ เป็นลักษณะของการทำงานที่ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์และไม่มีความซับซ้อนด้านเทคนิควิธีการทำงาน เหมือนด้านประติมากรรม หรืออื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ เกษร ธิตะจารี (2542) ที่กล่าวไว้ว่า การเขียนลายไทยสามารถฝึกหัดได้ง่าย เพราะมีรูปแบบตายตัวที่สืบทอดกันต่อมา จิตรกรรมที่เป็นลายไทยมักนิยมเขียน “ลายรดน้ำ” เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องจิตรกรรมไทยเป็นเนื้อหาที่ไม่ยากจนเกินไปสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีพื้นฐานการเรียนศิลปะไทยไม่มากนัก ดังนั้นครูส่วนใหญ่จึงเน้นที่จะสอนเนื้อหาเรื่องจิตรกรรมไทยได้มากกว่าเรื่องอื่น นอกจากนี้ครูยังได้พัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาสาระเรื่องศิลปกรรมไทยให้เข้ากับยุคสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบันด้วย ถึงแม้ว่าการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะโบราณและเก่าแก่ ของไทย แต่ครูส่วนใหญ่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาให้เข้ากับสมัยและสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนได้ ดังที่ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2529) ได้เสนอแนะว่า เนื้อหาสาระที่จะให้เด็กได้เรียนจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและชุมชน และเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา พบว่าครูผู้สอนได้ให้นักเรียนนำศิลปะลายไทยมาประยุกต์ใช้กับงานศิลปะอื่นๆ เช่น การเพนท์เสื้อ การแกะกระฉก การเขียนลายเบญจรงค์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย ส่วนเนื้อหาที่ครูนำมาสอนน้อยที่สุดคือเรื่องสถาปัตยกรรมไทย ทั้งนี้เนื่องจากสถาปัตยกรรมไทยมีความยาก และมีความละเอียดซับซ้อนมากกว่าศิลปกรรมด้านอื่นๆ ดังที่ ประเสริฐ ศีลรัตน์ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า สถาปัตยกรรมเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นด้วยการออกแบบโครงสร้าง คำนึงถึงความมั่นคงแข็งแรงทนทาน ต้องใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วยในการออกแบบสร้างสรรค์ สถาปัตยกรรมถือเป็นวิทยาศาสตร์ของการก่อสร้าง ซึ่งต้องเรียนรู้ในระดับสูงจึงสามารถจะนำไปปฏิบัติจริงได้ จึงเป็นการยากที่จะสอนให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าใจอย่างลึกซึ้งในระยะเวลาอันสั้น และยากต่อการปฏิบัติงานของนักเรียนด้วย ดังนั้นเนื้อหาเรื่องสถาปัตยกรรมไทยจึงนำมาสอนได้น้อยกว่าเรื่องอื่นๆ และสอนได้เพียงระดับพื้นฐานเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นว่าครูศิลปศึกษานั้นเป็นผู้มีบทบาทในการนำเนื้อหาของศิลปกรรมไทยทุกเรื่องมาจัดกระบวนการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าเนื้อหาหลักของเนื้อหาแต่ละเรื่องอาจมีน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความถนัด ประสบการณ์และความสามารถของครูแต่ละคนที่ต่างกัน ซึ่งจะเห็นว่าครูส่วนใหญ่จะมีความถนัดเรื่องจิตรกรรมไทยก็จะเน้นสอนเรื่องจิตรกรรมไทย ซึ่งก็จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้เรื่องจิตรกรรมไทยมากขึ้น ทำให้เกิดการซึมซับและเห็นความสำคัญของจิตรกรรมไทย ซึ่งก็จะส่งผลต่อความสนใจในศิลปกรรมไทยเรื่องอื่นๆตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย หัตถศิลป์ไทย ซึ่งทุกเรื่องล้วนมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น อันจะทำให้เกิดทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อการอนุรักษ์ของนักเรียนต่อไปได้

ค. บทบาทด้านการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย พบว่า โดยรวมแล้ว ครูศิลปศึกษามีบทบาทในระดับปานกลาง ซึ่งพิจารณาได้ว่า วิธีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของครูศิลปศึกษา ส่วนใหญ่จะเลือกใช้กิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ที่สะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครู นั่นคือเป็นวิธีการที่ครูสามารถปฏิบัติได้บ่อยครั้งที่สอน ไม่ยุ่งยากเกินไป ส่วนกิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ใดที่ปฏิบัติได้ยาก หรือไม่สามารถทำได้ทุกครั้งอาจเนื่องมาจากการเตรียมการสอนยุ่งยาก เวลามีจำกัด การดำเนินการไม่สะดวก หรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ครูกำหนดไว้ ก็จะไม่ค่อยนำมาใช้จัด ดังนั้น ระดับที่ปฏิบัติโดยเฉลี่ยจึงอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่ง การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ที่ครูนำมาใช้มากที่สุดคือ การให้นักเรียนฝึกทักษะฝีมือ ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยซึ่งมีบทบาทในระดับมาก จะเห็นได้ว่า วิธีดำเนินกิจกรรมของครูมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (ข้อ ก) ซึ่งวิชาเกี่ยวกับศิลปะไทยก็เหมือนกับวิชาศิลปะอื่นๆที่เน้นฝึกทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียนง่ายต่อการประเมินผลการเรียนรู้อันเป็นธรรมชาติของวิชาศิลปะ ซึ่งวุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนแบบปฏิบัติ (Practicum) เป็นวิธีการที่ครูศิลปะนิยมใช้ในการสอนศิลปะศึกษาจนถือว่าเป็นหัวใจของการสอนศิลปะศึกษา และเกษร ธิตะจारी (2542) กล่าวว่า เช่นกันว่าการสอนศิลปะจะเรียนควบคู่กันเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติไปพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถทำงานศิลปะได้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ การเรียนการสอนก็จะเน้นการปฏิบัติ เพื่อฝึกความเข้าใจและเป็นพื้นฐานของการเรียนในระดับสูงขึ้นไปจะเห็นได้เกือบทุกวิชาศิลปะศึกษาที่เปิดสอนอยู่ในโรงเรียนจะเน้นการปฏิบัติ อาจเป็นเพราะการวัดว่าผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนมากน้อยเพียงใดนั้นจะแสดงออกมาในรูปแบบผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลของ สลักษณ์ ศรีบุรี (2534) ที่ว่า ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติด้วยกิจกรรมศิลปะแขนงต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางศิลปะด้วยตนเองอย่างแท้จริง อันนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจในเชิงประจักษ์ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติเป็นและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เกิดเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการเรียนศิลปะ ดังที่ แมเซีย (Maccia, 1973) กล่าวว่า ศิลปะปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของการไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งในกระบวนการสู่ความคิดสร้างสรรค์นี้มีความรู้คุณค่าผสมผสานอยู่ด้วยหากขาดการเรียนรู้ศิลปะปฏิบัติก็ย่อมขาดประสบการณ์สู่สุนทรีย์ภาพไปด้วย ซึ่งการปฏิบัติงานศิลปะไทยจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ฝึกใช้ความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานอันประณีตสวยงามตามแบบศิลปะไทย อันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองและเห็นคุณค่าของงานศิลปะไทยอีกด้วย ส่วนวิธีการเรียนรู้ที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เรื่องศิลปกรรมไทย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเชิญวิทยากร หรือผู้รู้ด้านศิลปกรรมไทยไม่สามารถทำได้บ่อยครั้ง เพราะการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ได้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา ต้องมีการติดต่อประสานงานล่วงหน้า ต้องทำหนังสือเชิญ ต้องมีค่าใช้จ่ายและต้องคำนึงถึงเวลาและความคุ้มค่ากับประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ อีกทั้งบุคลากรที่มีความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยมีเพียงพอ หรือพร้อมที่จะมาให้ความรู้ได้หรือไม่ จึงเป็นสิ่งที่ครูสามารถปฏิบัติได้น้อยครั้ง

จะเห็นว่า การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่เน้นการฝึกฝนและปฏิบัติงานของนักเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่จะมีความชำนาญในการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติสร้างผลงานศิลปกรรมไทย ทั้ง จิตรกรรมไทย ประติมากรรม

ไทย หัตถศิลป์งาน ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยต่อศิลปกรรมไทย จนเกิดทักษะปฏิบัติเป็นพื้นฐานติดตัวไป และสามารถฝึกฝนให้ความชำนาญมากขึ้นต่อไปในระดับสูงได้ ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในความสามารถของตน และภูมิใจในศิลปกรรมไทย อันมีส่วนที่ทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกในบทบาทของตนในการเป็นผู้สืบสานและร่วมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในรุ่นต่อไป

ง. บทบาทด้านการใช้สื่อการสอน

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ มีบทบาทในการใช้สื่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง ซึ่งพิจารณาได้ว่า สื่อการสอนที่ครูส่วนใหญ่ใช้นั้น ส่วนมากเป็นสื่อการสอนที่มีอยู่ในหมวดวิชาและใช้กันเป็นประจำอยู่แล้ว ซึ่งเป็นสื่อที่หาและใช้ได้ง่าย อีกประการหนึ่งก็คือ วิชาด้านศิลปกรรมไทยส่วนใหญ่เป็นวิชาที่ต้องปฏิบัติงาน และมีเวลาเรียนจำกัด ครูส่วนใหญ่จึงเน้นที่การมอบหมายงานให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเกือบตลอดคาบเรียน บางครั้งสื่อการเรียนการสอนอาจไม่ได้ใช้ หรือใช้น้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าครูมีการใช้สื่อที่เป็นรูปภาพศิลปกรรมไทยมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ ลักษณะของศิลปกรรมไทยไม่ว่าจะเป็น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ นั้น มีรูปแบบเฉพาะตายตัว ซึ่งนักเรียนไม่สามารถจะจินตนาการเองได้ทั้งหมด ดังนั้นครูจะต้องนำเสนอและถ่ายทอดเนื้อหารายละเอียดที่ถูกต้องให้นักเรียน การใช้สื่อที่เป็นรูปภาพจึงเป็นสื่อที่มีความชัดเจนในรายละเอียด ทั้งรูปแบบ สี สัน สัดส่วน มิติและองค์ประกอบอื่นๆ ดังที่ วิททิช และชูลเลอร์ (**Wittich and Schuller, 1967**) ได้กล่าวว่า ภาพถ่ายหรือภาพโปสเตอร์ แม้จะเป็นวัสดุ 2 มิติ แต่ก็สามารถทำให้ผู้ดูเข้าใจในลักษณะ 3 มิติได้ ซึ่งใช้เทคนิคทางทัศนมิติ (**Perspective**) แสงเงา และสี ทำให้ภาพมองดูลึกตื้นใกล้ไกลได้ และสามารถประกอบการสอนได้หลายวิชาและใช้ได้กับเด็กทุกระดับชั้น และสื่อการสอนที่ครูส่วนใหญ่ใช้ระดับใกล้เคียงกัน คือ สื่อที่เป็นหนังสือ ตำรา หรือ เอกสาร ทั้งนี้ เพราะหนังสือ ตำรานั้นเป็นสื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าสื่อทั้ง 2 อย่างเป็นสื่อที่หาได้ง่าย สะดวกในการเตรียมการสอนและการใช้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ อาทิ สื่อของจริง แบบจำลอง หรือสื่อประเภทเครื่องฉายต่างๆที่มีขั้นตอนการใช้ยุ่งยากมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ อภรณ์ ใจเที่ยง (**2540**) ที่ได้เสนอเกี่ยวกับการเลือกใช้สื่อการสอนว่า สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไปและมีราคาไม่แพง โดยทั่วไปรูปภาพตัวอย่างของศิลปกรรมไทยมักจะมีอยู่ในหนังสือและมีคำอธิบายอยู่แล้ว จึงสะดวกในการนำมาใช้ โดยครูไม่ต้องเตรียมสื่อหลายอย่าง ส่วนสื่อการสอนที่ครูใช้น้อยที่สุด คือ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ทั้งนี้เนื่องจากสื่อประเภทนี้มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ดังรายงานวิจัยของ ดุจแข นาคใหญ่ (**2539**) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ไม่ชัดเจน ไม่ได้รับงบประมาณจากกรมสามัญศึกษา เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์มีจำนวนน้อย โรงเรียนจัดหาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไม่ได้ ครูไม่มีเวลาใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และไม่มีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ฯลฯ เป็นต้น อีกทั้งโปรแกรมช่วยสอนเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยอาจยังไม่มีใช้อย่างแพร่หลายเท่าใดนัก จึงทำให้บทบาทในการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษาจึงมีน้อย หากมีการพัฒนาการใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยมากขึ้น ก็จะเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะไทยให้มีประสิทธิภาพและยกระดับการเรียนศิลปกรรมไทยให้สูงขึ้นอีกด้วย

สื่อการสอนนั้นมีความสำคัญมากในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย การใช้สื่อรูปภาพของครูจะช่วยทดแทนสื่อจากของจริงบางอย่าง เช่น ประติมากรรมไทย หรือสถาปัตยกรรมไทย ที่ไม่สามารถนำมาให้นักเรียนชมได้จริง การดูผลงานศิลปกรรมไทยจากภาพถ่ายจะช่วยทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการมอง เช่น การคิดวิเคราะห์พิจารณา ถึงสัดส่วน รายละเอียด เหตุผลของช่างไทย และคุณลักษณะพิเศษของศิลปะไทย เป็นต้น ซึ่งจะช่วยบ่มเพาะสุนทรียภาพและรสนิยมที่ดีต่อศิลปะไทย ทำให้นักเรียนหวงแหน ไม่กล้าทำลาย และอยากอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

จ. บทบาทด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

การวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย พบว่า โดยภาพรวมแล้ว ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการวัดประเมินผล คือองค์ประกอบที่สำคัญในการกระบวนการเรียนการสอน ผลจากการวัดประเมินผลจะทำให้ครูได้ทราบถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียน และประสิทธิผลของการสอนและการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ในวิชาศิลปศึกษารวมถึงการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยก็เป็นวิชาหนึ่งที่ต้องมีการวัดประเมินผลผู้เรียนเช่นเดียวกัน จึงเป็นหน้าที่ที่ครูศิลปศึกษาจะต้องปฏิบัติเพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ซึ่งวิธีวัดประเมินผลที่ครูส่วนใหญ่ใช้มากที่สุดคือ การประเมินผลจากผลงานของนักเรียน ทั้งนี้เพราะวิชาศิลปศึกษา และวิชาศิลปะส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติ ผลงานของนักเรียนจึงเป็นตัวชี้วัดความสามารถของแต่ละคน ดังที่ บันลือ ขอร่วมเดช (2533) ได้กล่าวไว้ว่า ผลงานปฏิบัตินั้นนับได้ว่าเป็นหัวใจของการเรียนรู้ด้านศิลปะ วิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับการปฏิบัติดังกล่าวก็คือ การตรวจผลงานและดูผลสำเร็จของงาน ดังนั้นครูส่วนใหญ่จึงประเมินที่ผลงานมากกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ กรูเบอร์ (Gruber, 1998) ที่สำรวจวิธีประเมินผลการเรียนของครูศิลปะระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา พบว่าครูศิลปะประเมินผลโดยวัดผลงานของนักเรียน (finished products) มากที่สุด ถึงร้อยละ 96 โดยครูส่วนใหญ่คิดว่าการวัดจากผลงานนักเรียนนั้นเป็นการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบข้อสังเกตว่า บทบาทการวัดประเมินผลงานศิลปกรรมไทยของนักเรียนจะมีความสอดคล้องกับบทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้ (ข้อ ก และ ค) ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานของนักเรียนมากที่สุด นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ยังมีการประเมินผลโดยการวิจารณ์ ดิชมและเสนอแนะ ซึ่งสามารถทำควบคู่ไปกับการดูผลงานของนักเรียน เพราะผลงานศิลปกรรมไทย ต้องดูที่รายละเอียดความถูกต้องตามลักษณะของศิลปะไทย ดังนั้นการวิจารณ์ ดิชมจะทำให้ให้นักเรียนได้รู้จักจุดดีจุดด้อยของผลงานตนเอง ดังที่ ไอส์เนอร์ (Eisner,1972) ได้กล่าวว่า การวิจารณ์ผลงานศิลปะ เป็นการประเมินผลแบบหนึ่งซึ่งช่วยให้ทราบเกี่ยวกับการรับรู้ของนักเรียนที่มีต่อผลงานศิลปะของตนและผู้อื่น ส่วนการใช้แฟ้มสะสมงาน (portfolio) นั้นครูมีการใช้น้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะทั้งครูและนักเรียนยังมีข้อจำกัดในการใช้ ดังรายงานการวิจัยของ พรธณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา (2542) ที่กล่าวว่า ในการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ผู้เรียนต้องใช้เวลาสำหรับทำกิจกรรมและการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง แต่เวลาในการเรียนตามหลักสูตรค่อนข้างจำกัด ทำให้ไม่สามารถเอื้อให้นักเรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร และครูเองอาจไม่สะดวกในการเตรียมตัวจัดทำแฟ้มสะสมงานที่มีหลายชั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยข้างต้นของ กรูเบอร์ ที่พบว่า ครูศิลปะในรัฐอิลลินอยส์ใช้แฟ้มสะสมงานประเมินผลการเรียนศิลปะของนักเรียนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 38 ซึ่งน้อยกว่าการประเมินผลโดย การดูผลงาน การสังเกต และการทดสอบ

จะเห็นว่า ผลงานนักเรียนนั้น เป็นสิ่งที่วัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เห็นเป็นรูปธรรม เปรียบเสมือนหลักฐานที่ชี้ว่าเด็กมีความสามารถด้านศิลปกรรมไทยมากน้อยเพียงใด ดูได้จากผลงานที่เด็กทำ เหนือเช่นเดียวกันกับการวัดความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปกรรมของชาติตั้งแต่อดีต ซึ่งเราจะไม่สามารถทราบได้เลยว่าบ้านเมืองของเรานั้นมีความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปกรรมมากน้อยเพียงใด หากไม่ปรากฏหลักฐานผลงานศิลปกรรมของบรรพบุรุษในอดีตให้เห็น เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง พระพุทธรูป วัตถุอาราม ปราสาทราชวัง หรืองานช่างศิลป์สำคัญต่าง ๆ อันทรงคุณค่าที่มีอยู่ทั่วประเทศ ดังนั้น หากผลงานนักเรียนคนใดออกมาดี ครูต้องคอยให้กำลังใจและสนับสนุนให้นักเรียนเหล่านั้นได้มีโอกาสสร้างสรรค์และพัฒนาฝีมือต่อไป ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยได้อีกทางหนึ่งด้วย

จ. บทบาทด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า โดยภาพรวมแล้วครูศิลปศึกษามีบทบาทมากในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย เพราะครูมีส่วนสำคัญมากในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละข้อแล้วปรากฏว่าบทบาทที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ ครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างอิสระ นั่นเป็นเพราะว่า ในการปฏิบัติงานในวิชาศิลปะศึกษา รวมถึงวิชาศิลปะไทยนั้นผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะความสามารถของตนเอง ซึ่งต้องใช้ความตั้งใจและสมาธิในการปฏิบัติงานค่อนข้างมาก ซึ่งครูต้องมีความเข้าใจและต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ อุบล ตูจินดา (2532) ที่กล่าวว่า ในการเรียนการสอน (ศิลปะ) ครูควรปล่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเอง โดยที่ครูไม่ควรเป็นผู้ลงมือทำเอง และ วินัย โสมดี (อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ เพชรคง, 2543) ได้เสนอแนะว่า ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ และมีเสรีภาพภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไขที่เหมาะสม โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดสิ่งเร้าให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หากนักเรียนมีปัญหาหรือพบอุปสรรคในการปฏิบัติงานจนไม่สามารถแก้ปัญหาเองได้ครูจึงคอยช่วยเหลือหรือช่วยแก้ปัญหาให้ตามความเหมาะสม ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิจัยอีกข้อหนึ่งที่มีการปฏิบัติในระดับมากรองลงมา คือ ครูคอยช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการช่วยเหลือนักเรียนนั้น ถือเป็น การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนได้อีกทางหนึ่ง และเป็นส่วนสำคัญที่ครูควรปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน ดังที่ เฮลล์มุต, อาเธอร์ และโจ (Hellmut, Arthur and Jo, 1995) ได้กล่าวว่า ในการเรียนรู้นั้น ต้องประกอบด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของนักเรียนแต่ละคน พร้อมกับการช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากครู การค้นหาวิธีการที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ อีกทั้งการเชื่อมโยงเนื้อหาทั้งเก่าและใหม่ให้เหมาะสมในการเรียนรู้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ คิลโก (Kilgo, 1970) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ครูศิลปะควรมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของนักเรียน เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานผู้สอนต้องพยายามทำความเข้าใจ และต้องร่วมวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับนักเรียน จะเห็นได้ว่า บรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีนั้น ตัวครูมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพที่ดี ถึงแม้เรื่องศิลปกรรมไทยจะมีความยากสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาก็ตาม ส่วนบทบาทที่ครูศิลปศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ การจัดมุมหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวกับศิลปกรรมไทย ทั้งนี้เนื่องจากว่า อาจมีข้อจำกัดเรื่องของหนังสือ ตำราด้านศิลปกรรมไทย มีน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน และมีราคาสูง งบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเหล่านี้มีไม่เพียงพอ หนังสืออาจชำรุดหรือสูญหายได้ง่าย หากนักเรียนใช้โดยขาดความระมัดระวัง เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบ อีกประการหนึ่ง อาจเกิดจาก

สภาพของห้องเรียนศิลปะในแต่ละโรงเรียนที่ไม่มีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดมุมหนังสือจึงทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมและไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่า บรรยากาศการเรียนรู้อุทิศศิลปกรรมไทยที่ดีควรมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานอย่างอิสระ เช่น การเขียนลายไทยที่ให้นักเรียนออกแบบการผูกกล้วยไทยเองตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ก็จะทำให้บรรยากาศของการเรียนรู้อ่อนคลาย ไม่ถูกตีกรอบ นักเรียนปฏิบัติงานอย่างเพลิดเพลิน ไม่ตึงเครียด หรือจริงจังจนเกินไป และไม่เกิดช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาศิลปะไทย สนใจและอยากเรียนรู้อีกมากขึ้น เป็นการง่ายที่ครูจะปลูกฝังกล่อมเกลาจิตใจให้เด็กรักและ เห็นคุณค่าของศิลปะไทยทั้ง จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทยและอื่นๆตามมา อันเป็นบ่อเกิดเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา และ หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา

3.1 ความสำคัญของศิลปกรรมไทยและประโยชน์ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ศิลปกรรมไทยมีความสำคัญมากเพราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของไทยที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก อีกทั้ง เป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวความเป็นมาของชาติ ทั้งประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และความเจริญรุ่งเรืองของชาติในอดีต เป็นมรดก และสมบัติอันมีค่าที่คนไทยต้องช่วยกันรักษา และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ที่กล่าวว่า ศิลปะไทย เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งคนไทยทั้งชาติต่างภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ความงามที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่อดีต บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นโดยมีพัฒนาการบนพื้นฐานของความเป็นไทยมานาน ทำให้ศิลปะไทยมีความประณีตอ่อนหวาน เป็นความงามอย่างวิจิตรอลังการ ลักษณะความงามนี้จึงได้กลายเป็นความรู้สึกทางสุนทรียภาพโดยเฉพาะคนไทย ที่มีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้

ประโยชน์จากการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยนั้นครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ เห็นว่าการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยจะทำให้คนไทยเกิดความชื่นชม ภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในศิลปกรรมไทย และเป็นการสืบทอดและรักษาศิลปกรรมไทยให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วรณี มณฑารักษ์ (2533) ที่กล่าวว่า ศิลปกรรมไทยทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความชื่นชมยินดีที่ประเทศของเรามีอารยธรรมเป็นของตนเอง มีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและน่าจดจำไม่แพ้ชาติอื่น อีกทั้งทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชาติและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยดังที่ สงวน รอดบุญ (2529) ได้กล่าวไว้ว่าการอนุรักษ์ การศึกษาเรื่องราวของศิลปกรรมไทยจะช่วยให้เรารู้จักตัวเอง คือรู้จักบรรพบุรุษของเราดียิ่งขึ้น ว่ามีความสามารถทางปัญญาความคิด และมีมือช่างสูงส่งเพียงใด มีความคิดสร้างสรรค์และมีความรู้สึกทางสุนทรียภาพอย่างไร จึงสามารถสร้างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติมาชั่วลูกชั่วหลาน ส่วนประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเรียนรู้อุทิศศิลปกรรมไทยนั้น หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาเห็นว่า ทำให้นักเรียนมีสมาธิ ในการทำงาน ส่งผลให้มีจิตใจละเอียดอ่อน นุ่มนวลอ่อนโยนขึ้น และทำให้ทราบความเป็นมาของไทยและเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อความเป็นไทย ทั้งนี้

เนื่องจากรูปแบบของศิลปะมีความงดงาม ละเอียดอ่อน ต้องใช้ความประณีตบรรจงจึงจะสร้างผลงานได้สำเร็จ ทำให้นักเรียนต้องใช้สมาธิและความตั้งใจในการทำงานสูง ในขณะที่เดียวกันเด็กจะเกิดการซึมซับความนุ่มนวลอ่อนหวานของศิลปะไปในตัว ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์การเรียนรู้ในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่ว่า การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจ ความเป็นมาของรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นและรากฐานทางวัฒนธรรม ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ ทัศนียมส่วนตัว ศิลปะจะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ฯลฯ (กรมวิชาการ, 2544)

3.2 บทบาทครูศิลปศึกษาในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ และการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

บทบาทครูในการมีส่วนอนุรักษ์นั้น ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ครูต้องอบรม ปลูกฝังจิตสำนึกนักเรียน ให้เห็นคุณค่าความสำคัญรู้จักทวงแหนด และอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยไว้ อีกทั้ง ครูต้องสอน และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดศิลปศึกษา จากการสัมภาษณ์ว่า ครูศิลปศึกษามีบทบาทในการอนุรักษ์เป็นอย่างมากเพราะ ครูศิลปศึกษาต้องเป็นผู้สอนถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนและขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่เสมอ อีกทั้งต้องคอยปลูกฝัง ซักจูงโน้มน้าวจิตใจ พร้อมกับคอยสอดแทรกความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยในเนื้อหาวิชาต่างๆที่สอนอยู่เสมอ โดยจะเห็นได้ว่าครูนั้นมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ควบคู่กันไป เพราะเป็นสิ่งครุั้นพึงปฏิบัติ ดังที่ ธีรศักดิ์ อัครบวร (2543) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติทางวัฒนธรรมของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในด้านศิลปกรรมไทยไว้ว่า ครูต้องสั่งสอนให้ตระหนักว่าศิลปกรรมเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความซาบซึ้งที่เป็นรูปธรรม ครูต้องส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และให้มีความเข้าใจในคุณค่าหรือซาบซึ้งในศิลปกรรมไทย

ด้านการประพฤติปฏิบัติตน หัวหน้าหมวดเห็นว่าครูศิลปศึกษาต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นคนไทย เช่น นิยมไทย แต่งกายด้วยผ้าไทย และทำหน้าที่สอนและปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) ได้เสนอแนวทางไว้ประการหนึ่งว่า การแต่งกายแบบไทย การมีค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมอันดี ใช้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประชาชนพึงนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จะเห็นได้ว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ทั้งนี้เป็นเพราะครูทุกคนก็เคยได้รับการอบรมปลูกฝังมาจากครูอาจารย์ของตนมาก่อนเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้ครูศิลปศึกษาทุกคนตระหนักในบทบาทหน้าที่นี้ของตนเป็นอย่างดี

3.3 กิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือหมวดวิชาเคยจัดที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

กิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยที่โรงเรียนเคยจัด หัวหน้าหมวดเห็นว่า ส่วนใหญ่โรงเรียน ได้นำนักเรียนไปทัศนศึกษา ชมแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือแหล่งศิลปกรรมสำคัญต่างๆ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในศิลปกรรมไทยเป็นอย่างดีทางหนึ่ง ดังที่ ไชแสง ศุขวัฒน์ (2530) กล่าวไว้ว่า การนำนักเรียน ทัศนศึกษาไปทัศนศึกษา จะทำให้มีประสบการณ์ตรง กับโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปะโบราณวัตถุที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ เมื่อได้เข้าชมได้สัมผัสอีกทั้งได้ฟังเรื่องราวต่างๆที่มีคุณค่า วิทยากรบรรยาย ก็จะเกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าความสำคัญและเกิดความห่วงใย ช่วยกันรักษาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป ซึ่งการทัศนศึกษาตามแหล่งศิลปกรรมนั้นมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่งซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียน ซึ่งในต่างประเทศก็ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการศึกษาตามแหล่งศิลปกรรมเช่นเดียวกัน ดังที่ รัสเสก (Rusak, 1996) ได้กล่าวว่า ครูศิลปะในรัฐเวอร์จิเนีย มีการนำนักเรียนไปศึกษาศิลปะโบราณ ที่พิพิธภัณฑสถานศิลปะรัฐเวอร์จิเนีย ซึ่งได้รวบรวมผลงานศิลปะของชาวอัฟริกัน (African) อายุกว่า 5,000 ปี มาแสดงไว้ ซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการสอนของครูที่จะทำให้นักเรียนได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมต่างๆของชาวอัฟริกันโดยที่ครูสามารถนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะได้ เช่น การจัดเตรียมชุดการสอน กิจกรรมศิลปะ อุปกรณ์ของชาวอัฟริกันพร้อมด้วยภาพผลงานศิลปะแบบอัฟริกัน อีกทั้งการไปทัศนศึกษานี้ยังถือเป็นการท่องเที่ยวพักผ่อน แต่ได้รับสาระความรู้ภายในตัวอีกด้วย นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังได้จัดนิทรรศการเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วุฒิ วัฒนสิน (2541) ที่กล่าวว่า การจัดนิทรรศการ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนและครูมีความตื่นตัวในการเรียนอยู่เสมอ และยังช่วยให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน จึงเป็นการฝึกทำงานกับบุคคลอื่น และยังเป็นการส่งเสริมการแสดงความรู้ความสามารถด้านศิลปกรรมไทย และผลงานของนักเรียนให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลอื่นอีกด้วย

3.4 ประโยชน์ในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่จะได้รับ จากการศึกษาในท้องถิ่นมีส่วนในการร่วมจัดการศึกษา ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หัวหน้าหมวดศิลปะศึกษาเห็นว่า เด็กจะได้รับความรู้จากผู้รู้โดยตรง มีประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ เบอร์รี่ และ ชุก (Berry and Chug, 1984) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการศึกษาในชุมชนท้องถิ่นเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติในสภาพแวดล้อมจริง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง อันได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น และ การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และในขณะเดียวกันก็เป็นส่งเสริมความรู้ความสามารถของผู้รู้ในท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนหลังทำให้ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมไทยในท้องถิ่นไม่สูญหายไป ซึ่งสอดคล้องกับ พรรณี เกษกมล (2543) ที่กล่าวว่า การฝึกทักษะจากภูมิปัญญาไทยต้องให้ผู้เรียนสัมผัสของจริง ซึ่งการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยจะทำได้โดย เปิดโอกาสให้ครูภูมิปัญญาไทยเข้ามาช่วยนำภูมิปัญญาที่เป็นความภาคภูมิใจของชาติคืนสู่สังคมไทย นอกจากนี้เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วย ดังที่กรมวิชาการ (2539) กล่าวไว้ว่า การที่นักเรียนได้สัมภาษณ์คนในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจใน เรื่องศิลปวัฒนธรรม จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วย จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนในชาติเพราะท้องถิ่นคือรากฐานของสังคม ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเข้าไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ในกลุ่มศิลปะ (มัธยมศึกษา ปีที่ 4 -6) ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ประการหนึ่งว่า นักเรียนเห็นคุณค่าศิลปะ รัก หวงแหน มีความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งในต่างประเทศก็ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เช่นกัน จากงานวิจัยของ แมนิโฟลด์ (Manifold, 1999) ที่ได้ศึกษาถึงภูมิปัญญาของ ศิลปินและช่างหัตถกรรมท้องถิ่นของเมืองออลีนส์ รัฐอินเดียน่า ด้านกระบวนการทำงาน องค์ประกอบและรูปแบบของงาน ศิลปะแบบดั้งเดิม และคุณค่าที่มีต่อชุมชน รวมถึงการประยุกต์ผลงานให้ร่วมสมัย แล้วมาสร้างเป็นหลักสูตรสอนในระดับชั้น ม. 6 โดยผสมผสานความรู้ความเข้าใจระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับความเป็นสากลและใช้หลักการสอนศิลปะแบบ DBAE มาประยุกต์ ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมจัดในระบบการศึกษานั้นถือผลประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งเด็ก ผู้สอน คนในท้องถิ่นนั้นๆ การศึกษาและการดำรงไว้ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมอันมีค่าของท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป

3.5 การจัดการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน

หัวหน้าหมวดศิลปศึกษามีความเห็นว่า การเรียนการสอนต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนได้อย่างเสรี เปิดกว้างทางความคิดและการแสดงออก ซึ่งจะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนศิลปะนั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ศิลปกรรมไทยก็เช่นกัน ครูจึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ได้เช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่นพร้อมกับเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนอย่างเสรีและส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความถนัดหรือสนใจด้านศิลปกรรมไทยได้เรียนรู้และแสดงออกอย่างเต็มที่ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางจัดการศึกษามาตรา 24 ข้อหนึ่งว่า ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) และหัวหน้าหมวดยังเห็นว่าครูควรพยายามสอดแทรกเนื้อหาศิลปกรรมไทยไว้ทุกระดับชั้นเรียน เนื่องจากศิลปกรรมไทยมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่แล้ว แต่บางครั้งเด็กอาจมองข้ามสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเกินไป ดังนั้นครูจึงต้องสอดแทรกสาระสำคัญต่างๆของศิลปกรรมไทยไว้เสมอ ซึ่ง มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2537) ได้เสนอแนะไว้ว่า ครูศิลปะไม่ว่าจะในระดับใดควรมีไม้เท้าเพียงหน้าที่ในการพยายามสอดแทรกคุณค่าของศิลปะไทยเท่านั้นครูน่าจะใช้อีกโอกาสสอดแทรกค่านิยม แนวคิดวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและคตินิยมพื้นบ้านไทยไว้ด้วย อีกทั้งการพัฒนาคุณค่า 4 ด้าน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติและสุนทรียภาพทางศิลปศึกษาก็จะเป็นหนทางนำไปสู่การสอดแทรกความรู้และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรสอนโดยมีการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ เน้นกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีสื่อความรู้ที่เน้นความเป็นไทย ให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งเรียนรู้จริงทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติโดยนักเรียนเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียนรู้และครูต้องหมั่นแสวงหาความรู้ และคอยแนะนำวิธีการ และแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน จะเห็นได้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูให้ความสำคัญกับผู้เรียนทั้งสิ้น ซึ่งจากความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลางมีความเหมาะสม เพราะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานได้ ทั้งนี้ เพราะศิลปะไทยเป็นวิชาที่เน้นในเรื่องทักษะฝีมือและกระบวนการทำงานของผู้เรียน ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องลงมือปฏิบัติเองจึงจะเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ส่วนที่เห็นว่าไม่เหมาะสมนั้น เพราะเป็นวิชาที่มีแบบแผนเฉพาะตัว และมีรายละเอียดมาก ต้องใช้

ทักษะฝีมือ เด็กไม่สามารถเรียนรู้เองได้ทั้งหมด ต้องให้ครูผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดให้ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากศิลปกรรมไทยมีรูปแบบที่เป็นจารีต มีลักษณะเฉพาะตัวที่ต้องรักษาไว้ ดังนั้นจึงต้องเรียนและฝึกอย่างถูกต้องโดยการควบคุมของครู ซึ่งโดยสรุปแล้วเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยควรเป็นการผสมผสานวิธีสอนที่ให้ครูและนักเรียนมีบทบาทร่วมกัน โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาอย่างถูกต้องและนักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยมีครูเป็นผู้ดูแลและคอยสนับสนุนไปพร้อมกันจึงจะทำให้การเรียนรู้สัมฤทธิ์ผล

3.6 ผลกระทบจากความเจริญทางเทคโนโลยี และกระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของเยาวชนไทย และวิธีการอบรมสั่งสอน

หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาเห็นว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีและกระแสวัฒนธรรมต่างชาติมีผลกระทบมาก เพราะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างชาติ ทำให้วิถีชีวิต ความคิด จิตใจ ความเป็นอยู่ เปลี่ยนไปหลงลืมวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมทุกประเทศ แม้แต่สังคมทางตะวันตกก็เช่นเดียว ดังที่ สมิธ (Smith, 2000) ก็ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า ในยุคทองของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ การติดต่อสื่อสาร และความเข้าใจในโลกสากลมากขึ้นนั้น ไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรม เพราะแนวความคิดสมัยใหม่นั้นไปหยุดยั้งรูปแบบของประเพณีที่สืบทอดกันมา เริ่มจากศตวรรษที่ 19 จนถึงยุคต้นศตวรรษที่ 20 โดยเรียกกันว่าเป็นยุคแห่งแนวความคิดร่วมสมัย ผลที่เกิดในด้านลบกลับเรียกว่าเป็นผลสำเร็จทางวัฒนธรรมซึ่งไปไกลเกินกว่าจะเปลี่ยนแปลงหรือคัดค้านได้ แต่กระนั้นศิลปกรรมร่วมสมัยก็ยังมีแสดงออกด้านประเพณีเพิ่มขึ้นและผู้มีความรู้สมัยใหม่ก็มากขึ้นด้วย ซึ่งอย่างน้อยก็ยังไม่ถูกลืมนำสิ่งใดควรค่าต่อการสงวนรักษาซึ่งเรียกได้ว่า วัฒนธรรมในยุคเสื่อมถอยก็ได้ ในส่วนของสังคมไทยนั้น รัชดา ชัยเศรษฐศิริ (2542) ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยที่ทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก การเผยแพร่ของสื่อมีบทบาทนำเสนอในรูปแบบต่างๆ และสภาพแวดล้อมของสังคม ตลอดจนค่านิยมของเยาวชนไทยที่หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งสอดคล้องกับ ดุลิต ทองสลวย (2531) ที่กล่าวว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางต่อเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นวัยที่ยอมรับ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามอย่างได้โดยง่าย โดยไม่รู้ว่สิ่งใดดี สิ่งใดควรจะทำ หรือเป็นแบบอย่าง และวิธีการที่จะอบรมสั่งสอนนั้นหัวหน้าหมวดศิลปศึกษาเห็นว่า ควรค่อยๆปลูกฝัง โน้มน้าวจิตใจ ไม่บังคับ หรือ ตีกรอบมากเกินไป พยายามสอดแทรกให้เด็กเห็นคุณค่าศิลปะและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการปลูกฝัง ให้เด็กซึมซับสิ่งดีงามของไทยอย่างไม่รู้ตัว ดังที่ ชลอ พงษ์สามารถ (2519) เคยเสนอแนะว่า การสอนศิลปะครูควรโน้มน้าวจิตใจ กระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป แทรกซึมเข้าไปในเด็กทีละเล็กละน้อยโดยไม่รู้ตัว จะทำได้สักซึ่งได้ ดีกว่าการสอนในบทเรียน การไปนอกสถานที่ หรือการทำศานจร ควรมีการพูดคุย ใช้เวลาช่วงหนึ่งบรรยาย หรือตั้งข้อสังเกตให้ได้รับรู้ ก็จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของสถานที่และสิ่งอันควรแก่การอนุรักษ์ได้

3.7 ปัญหา และอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา

ปัญหา และอุปสรรคต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา ที่ครูส่วนใหญ่เห็นพ้องกันก็คือ ปัญหาจากนักเรียนไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของศิลปกรรมไทยและการอนุรักษ์ รวมถึงปัญหาจากสภาพสังคม ความเจริญทางเทคโนโลยี และอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกี่ยวข้องกัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นใน ข้อ 3.6 ซึ่งเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่วิกฤตทางสังคม ทำให้เยาวชนหลงใหลในพฤติกรรมของต่างชาติมากเกินไป (สำนักนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม, 2541) ไม่สนใจศิลปะดั้งเดิมของชาติ เห็นศิลปะไทยเป็นเรื่องที่ล้าสมัย ไม่เข้ากับความสำเร็จในปัจจุบัน เด็กจึงมุ่งเน้นการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่า รวมทั้งปัญหาจากครูไม่เอาใจใส่และเอาจริงเอาจังต่อการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ หัวหน้าหมวดศิลปศึกษา ที่เห็นว่าปัญหาเกิดจากครู ทั้งนี้เนื่องจาก ครูเองต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันและต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กรุ่นใหม่ที่สนใจศิลปะตะวันตกมากกว่าศิลปะไทย ดังนั้นจึงอาจจะเลยในเรื่องศิลปะไทยไป รวมทั้งปัญหาความไม่พร้อมในด้านต่างๆ ดังที่ วรณิ มณฑารักษ์ (2533) ได้กล่าวว่า ตัวครู อาจารย์ ขาดความรู้ ประสบการณ์ แหล่งค้นคว้าศึกษา ตำรา ทำให้ครูไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และปัญหาจากหลักสูตรการศึกษาไม่เอื้ออำนวย จะเห็นได้ว่า วิชาศิลปะไทยเปิดสอนน้อย บางโรงเรียนไม่เปิดสอน จำนวนคาบเรียนจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย สนั่นก (2539) ที่พบว่า แม้แต่ในระดับอุดมศึกษา ความสนใจในการเปิดสอนวิชาศิลปะสาขานั้นมีมากกว่าศิลปะประจำชาติ จึงยังเป็นอุปสรรคที่ทำให้การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยยังไม่เห็นผลเท่าที่ควร ดังนั้น การอนุรักษ์ ควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน ครูอาจารย์ รวมถึงเด็กฯ และเยาวชน ต้องมีบทบาทร่วมด้วยช่วยกัน การรักษาศิลปะและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติจึงจะสัมฤทธิ์ผลด้วยดี

3.8 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเน้นหัวหน้าหมวดศิลปศึกษา

หัวหน้าหมวดศิลปศึกษาได้เสนอแนะว่า การจัดกระบวนการเรียนศิลปกรรมไทยให้มีประสิทธิภาพนั้น นโยบายการศึกษาควรชัดเจน หลักสูตรควรเน้นความสำคัญของวิชาด้านศิลปกรรมไทยให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา เพราะศิลปกรรมไทยมีความสำคัญต่อคนไทยและประเทศชาติ จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายและคนไทยทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมไทยดำรงคงอยู่ต่อไป เพราะการให้การศึกษาเป็นการปลูกฝัง และบ่มเพาะจิตสำนึก ค่านิยมที่ดีในศิลปะและวัฒนธรรมไทยตั้งแต่เยาว์วัย จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังที่ ชลอ พงษ์สามารถ (2519) ได้กล่าวว่า การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ควรให้แก่เด็กตั้งแต่อยู่ในระดับประถมศึกษาติดต่อกันไปจนถึงชั้นอุดมศึกษาซึ่งจะเป็นการเสริมคุณค่าให้แก่ตัวบุคคลในแนวที่ดีและเหมาะสมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ คอสติน (Costin, 1993) ที่กล่าวว่า การให้ความรู้ให้ การศึกษากับประชาชนจะช่วยปกป้องไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาติสูญหายไป เพราะระบบการศึกษาสามารถให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนให้รู้ถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมได้ ดังนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษา ทั้งรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ นักวิชาการ ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา ตลอดจนประชาชนต้องร่วมมือกันส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทยตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครู ผู้บริหาร และโรงเรียน

1.1 ควรเปิดสอนวิชาศิลปะไทย วิชาศิลปะประจำชาติทุกระดับชั้นในทุกโรงเรียน

1.2 ครูควรมีการพัฒนาวิธีการสอนศิลปะไทย และสื่อการเรียนรู้ใหม่ๆ มาสอนนักเรียนเพื่อเป็นการยกระดับวิชาศิลปะไทยให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

1.3 ควรมีการจัดสัมมนา หรือประชุมหารือร่วมกันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม และ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศิลปะและวัฒนธรรมไทยระหว่าง ครู อาจารย์ทุกโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียง

1.4 ครูควรให้นักเรียนทำโครงการที่สนใจโดยนำศิลปะไทยมาประยุกต์ใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครู / อาจารย์ศิลปศึกษา ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของผู้เรียนในระดับต่างๆ เพื่อประเมินบทบาทการทำงานของผู้สอนและความคาดหวังของผู้เรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปกรรมไทย

2.2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครู / อาจารย์ศิลปศึกษา ต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ และหาข้อสรุปในการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

2.3. ควรมีการทำวิจัย เกี่ยวกับ บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย เพื่อเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมไทย

2.4 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการนำเนื้อหาเรื่องศิลปกรรมไทยมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ เช่น วิชาประวัติศาสตร์ , วิชาศิลปะนิยม ฯลฯ เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิชา

2.5 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาศิลปะไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ตอนปลาย เพื่อเป็นการพัฒนาเทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้แก่นักเรียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก จันทร์ชจร. เครื่องมือครูเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู. กรุงเทพฯ : บุญช่วยการพิมพ์ (ม.ป.ป.).
- กมล เวียสุวรรณ และ นิตยา เวียสุวรรณ. ศิลปะนิยม. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรสจำกัด, 2540.
- กมล เวียสุวรรณ และ นิตยา เวียสุวรรณ . แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแนวทางในการจัดตั้งศูนย์วิทยุบริการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, 2539.
- กระมล ทองธรรมชาติ และ คณະ. หนังสือเรียนสังคมศึกษา ประเทศไทยของเรา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2531.
- กลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา. แผนการปฏิบัติการกลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ประจำปีการศึกษา 2542. เอกสารลำดับที่ 2 / 2542. นครราชสีมา : กลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา, 2542.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. ศิลปะศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่องศิลปะศึกษาในทศวรรษหน้า. หลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวันที่ 23 กันยายน 2537(เอกสารหมายเลข 2), 2537.
- การประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. จุดประกายการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. เอกสารปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ลำดับที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- เกษร ชิตะจาร์. การสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา. ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- เกษร ชิตะจาร์. ศิลปะศึกษาขั้นต้น. เอกสารคำสอนภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- โกสินทร์ รังสยพันธ์. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยงานนิเทศกรรมการฝึกหัดครู, 2530.
- ไขแสง ศุขวัฒน์. การอนุรักษ์โบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการบรรยายสัมมนาการอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานทางวิชาการ. วันที่ 6-7 สิงหาคม 2530 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, 2530.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานโครงการพิเศษ. ก้าวสู่มาตรฐาน การเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิคการพิมพ์, 2542 .
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: ศิลปะดนตรี กีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอน์เดียสแควร์, 2540.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะดนตรี กีฬา. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544). กรุงเทพฯ, 2540.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2541.
- จารึก อยะวงค์. ความหมายและขอบข่ายของกิจกรรมนักเรียน. สารพัฒนาหลักสูตร (กันยายน 2525) : 29 - 30.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ศิลปะประจำชาติ ศป. 231. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.
- จิรวรรณ พิระสนต์. ลมหายใจของศิลปะไทยประเพณี ใน พิระพล ณะพานิช (บรรณาธิการ), ศิลปะร่วมสมัย, หน้า 1-7. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรสจำกัด, 2540.
- จุฬารัตน์ วิทยา. เอกสารประกอบการสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพ (410 481) สาขาวิชาเฉพาะ การสอนศิลปศึกษา. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526 .
- จุไรรัตน์ นิพัทธ์ศักดิ์. ประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ. (ม.ป.ท. : ม.ป.ป)
- จำรูญ เรืองขจร. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการ ปีที่3 ฉบับที่2 (กุมภาพันธ์ 2543) : 35 - 47.
- จำเนียร ศิลพานิช. หลักและวิธีการสอน. นนทบุรี : เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์, 2538.
- ชลอ พงษ์สามารถ. ศิลปะสำหรับครูมัธยม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, 2526.
- ชลอ พงษ์สามารถ. สุนทรียะเพื่อการอนุรักษ์เราจะเริ่มต้นเมื่อไร. เอกสารนิเทศก์การศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2519.
- ชุต นิ่มเสมอ. องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2533.
- ชาติ ศิลปรัตน์. "การศึกษาศาสนาและศิลปวัฒนธรรมกับผู้บริหาร". สารพัฒนาหลักสูตร 92 (พฤศจิกายน 2532) : 19- 23
- ชัยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีการสอนการออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2533.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. การเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ประจวบคีรีขันธ์, 2541. (ม.ป.ท.)
- โชค เก่งเขตรกิจ. ความรู้ทั่วไปทางศิลป์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งพัฒนา, 2533.
- เฉลียว มณีเลิศ. บทความทางการศึกษาในการพัฒนาวัฒนธรรม. วารสารวัฒนธรรมไทย 6 (มิถุนายน 2532) : 35-38.
- ดุจเช นาคใหญ่. สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสัตตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ดุสิต ทองสลาย. ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 ในโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. สุนทรียทางทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2538.

- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพรีนติ้งเฮาส์, 2537.
- รัชชชัย ชัยจิราฉายากุล. จุดหมายสำหรับการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรแนวคิดและแนวปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2527.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์ (1996), 2543.
- นคร พจนวพงษ์ และสุชีพ อารีประชาภิรมย์ รวบรวม. พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, 2538.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีที่เกี่ยวกับประเทศไทย. พิษณุโลก : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2525.
- นิภาพรรณ กุลดิลก. ลักษณะครุศิลปะที่พึงประสงค์ ตามการรับรู้ของครุศิลปะ และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- บังอร จันคำ. การเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของครุศิลปศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครุศิลปศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2533.
- บันลือ ขอร่วมเดช. สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2537.
- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ประคอง กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ (ฉบับแก้ไขปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 3. ปทุมธานี : บริษัทศูนย์หนังสือ ดร. ศรีสง่า, 2528.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2542.
- ปรีชา นุ่นสุข. ความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานในท้องถิ่น. โปรแกรมวัฒนธรรมศึกษาและศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2532 .
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530.
- พงษ์พันธ์ พงษ์ไสภา. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา, 2542.
- พรรณิ เกษกมล. ครุมืออาชีพตามมาตรา 24. วารสารวิชาการ. ปีที่3 ฉบับที่6 (มิถุนายน 2543) : 35-36.
- พระเทวาทินิมิต. ประวัติลายไทย. เครื่องถมและเครื่องเงินไทย. หน้า 5-11. กรุงเทพมหานคร : ธีระการพิมพ์, 2525
- พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยมและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเชน, 2526
- เพียว ไวโรจน์. ปัญหาของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พิทักษ์ สายันท์. ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515.

พิสิฐ เจริญวงศ์. การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ. เอกสารประกอบการอบรมสัมมนาวิชาการเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

ปิฎก สาธ. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภา, 2526.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. บทบาทของศิลปศึกษาในแนวปฏิรูปหลักสูตร นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้. ใน พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (บรรณาธิการ), ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา, หน้า 201-205. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปศึกษา. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปะกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ 2 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2537) : 16-18.

รัชวดี สังขดุรงค์. แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง กำแพงเพชร สุโขทัยและพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2526 .

รัตนา ชัยเศรษฐศิริ. บทบาทครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

เลิศ อานันท์นะ. ศิลปะในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : กราฟิการ์ต, 2523.

วรรณิ มนทาร์ักษ์. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

วชิราภรณ์ อมฤตนันท์. การเปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกับนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน บุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธ์ (บรรณาธิการ), รายงานผลการวิจัยทางประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อมการศึกษา รวมบทความเล่ม 1, หน้า 47-71. ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

วารินทร์ รัตมีพรหม. สื่อการสอนเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์, 2531.

วาสนา บุญสม. ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายแสง, 2541.

วิจิตร ภัคศิริรัตน์. สื่อประเภทภาพฉาย กับการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา. หน่วยที่ 7 สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช. กรุงเทพมหานคร : สามเจริญพานิช, 2525.

วิชาการ, กรม. คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง. เอกสารทางวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539 .

วิชาการ, กรม . คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ศ.0119,ศ.0120ศิลปะไทย 1, 2. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, 2527.

วิชาการ, กรม. คู่มือพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาสุนทรีย์ภาพทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.

วิชาการ, กรม. สาระและมาตรฐานในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. เอกสารอัดสำเนา

- กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.
- วิทย์ พิณคันเงิน. ภูมิปัญญาไทยในศิลปกรรม. วารสารราชบัณฑิตยสถาน 3 (มิถุนายน-กันยายน 2543) : 218 - 220.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปกรรมตามวัด. กรุงเทพมหานคร : พีพรีนติ้งกรุ๊ป, 2539.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พายัพ ออฟเซ็ทพรินท์, 2526.
- วุฒิ วัฒนสิน. ศิลปะระดับมัธยมศึกษา. แผนกวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2541.
- วัชรินทร์ ลือตือต้อย. บทบาทของครูศิลปศึกษาในการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ ในลันติ คุณประเสริฐ (บรรณาธิการ), ครูศิลป์ 1, หน้า 22. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529.
- ศิลปากร, กรม. การดูแลรักษาศิลปโบราณวัตถุ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ศิลปากร, กรม. การอนุรักษ์มรดกไทย กับ 77 ปีของกรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2531.
- ศิลปากร, กรม. คำอธิบายในการกรอกแบบสำรวจข้อมูลโบราณสถานในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการสำรวจขึ้นทะเบียนโบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2531.
- ศิลปากร, กรม. อนุรักษ์มรดกไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- ศิลปากร, กรม. อุทยานประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการ กรมศิลปากร, 2531.
- ศิลปากร, กรม. 89 ปีแห่งการสถาปนากกรมศิลปากร. ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกรมศิลปากร, 2543.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. คู่มือจัดกิจกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2523.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2544. เอกสารอัดสำเนา, 2544.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2529.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทยกับการศึกษาในปัจจุบัน. สารสารศิลป์. 11(มิถุนายน - สิงหาคม 2529) : 14-16.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปะกับมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2524.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปะกับมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอสโตร์, 2533.
- สมชาย สนทนก. คุณค่าจิตรกรรมฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สมชาย สุวรรณจักร. ความรู้และความคิดเห็นในการอนุรักษ์โบราณสถานของครูในจังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์

- ปริญญาหมาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.
- สมศักดิ์ ลินธุรเวชญ์. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์สำราญราษฎร์, 2539.
- สมุน อมรวิวัฒน์, บรรณาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543.
- สุจริต บัวพิมพ์. นิสิตนักศึกษากับการสืบต่อวัฒนธรรม. วัฒนธรรมไทย. ปีที่ 23 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2521) : 78 - 80.
- สุจริต เพียรชอบ. หลักสูตรลักษณะแนวโน้มและการพัฒนาหลักสูตร. ภาควิชามัธยมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- สุภาภรณ์ อุ้นเมตตชาติ. การศึกษาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาหมาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุรพันธ์ ต้นศรีวงศ์. วิธีการสอน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคทจำกัด, 2538.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตเพื่อส่งเสริมให้เกิดความชื่นชม. สารพัฒนาหลักสูตร. ปีที่ 11 ฉบับที่ 107 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2534) : 38 - 46.
- สุวิทย์ รัตมิภูติ. ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528. เอกสารประกอบการบรรยายสัมมนาการอนุรักษ์โบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานทางวิชาการ วันที่ 6 - 7 สิงหาคม 2530 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, 2530.
- สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. คู่มืออบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, 2540.
- สำนักงานปลัดกระทรวง, กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาและวัฒนธรรมประมวลบทความทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : ประชาชื่น, 2526.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม. แผนการพัฒนาศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- สันติ เล็กสุขุม. การอนุรักษ์จิตรกรรม ประติมากรรมในสายตาของนักวิชาการ. เมืองโบราณ. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2541) : 104 - 106.
- สัมฤทธิ์ เพชรคง. การศึกษาการเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาหมาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2543.
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยครุนครราชสีมา. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2536.
- อภิรรมย์ ณ นคร และคณะ. การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.
- อมรวิชัย นาคทรพ. ความฝันของแผ่นดิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2540.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2540.
- อารี พันธุ์มณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเลิฟแอนด์คลิฟเพรสจำกัด, 2534 .

อารี ภูสุวรรณ. แนวการสอนเพื่อพัฒนาความคิด. สารพัฒนาหลักสูตร. ปีที่14 ฉบับ 121 (เมษายน - มิถุนายน 2538) : 7 - 16.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา - มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2526.

อุบล ตูจินดา. หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2532.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์ สัมภาษณ์พิเศษ ดร.เอกวิทย์ ณ ถกลาง อธิบดีกรมวิชาการ. ศิลปวัฒนธรรม. 2 (มีนาคม 2527) : 57-62.

อำนาจ เย็นสบาย. ศิลปวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2532.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาต่างประเทศ

- Ball, Laurie. What Role : Artist or Teacher. Art Education. 43 (January 1990) : 52-57.
- Berry, R., and Schug, Mark C. Young People and Community in Berry, R., and Schug, Mark C (eds.), Community Study : Applications and Opportunities. pp.1-28. Washington D.C., 1984.
- Bloom, Benjamin S. Taxonomy of Education objectives Handbook I : Cognitive Domain . New York : David Mickey, 1960.
- Carmen L. Armstong and Nolan A. Armstrong. Art Teacher Questioning Stretegy. Study Art Education. Vol.18, No.3 (1997) :. 53 – 63.
- Costin, Cathy Lynne. Legal and Policy Issues in the Protection of Cultural Heritage in South Asia and the Pacific in Magaret G,H,MacLean (ed), Cultural Heritage in South Asia and the Pacific : Conservation and Policy. pp.37 – 46. The Getty Conservation Institute , 1993.
- De Francesco, Italo Luter. Art Education : Its Means and End. New York : Harper & Brathers, 1958.
- Eisner, E.W. Education artistic vision. New York : Macmillan Publishing, 1972.
- Gagne, Robert M. Essentials of Learning for Instruction. Hinsdale Ill : The Dryden Press, 1974.
- Gagne, Robert M., and Briggs,Leslie,J. Principles of Instructional Design. New York : Holt Rinehart and Winston, 1974.
- Gruber, Donald David. A survey of assessment procedures, Uses and perception among Illinois k-12 art teachers. Dissertration Abstracts International.. 59 (1998) : 1433 A.
- Hellmut R. Lang, Arthur McBeath, Jo Hebert. Teaching. Toronto : Harrcourt Brace, 1995.
- John. F. Ohles. Principlesand Public of Teaching. New York : Random House, 1970.
- Jokilehto, Jukka Ilmari. A History of Architectural Conservation : the Contribution of English, France German and Italian Throught Towards International Apprach to the Conservation of Culture property. Dissertation Abstract International. 49 (1986) : 337.
- Kilgo, R.D. What the gold teacher does : Improving Collage and University teaching. Study in art education 19 (Autumn 1970) : 251 – 253.
- Kimball Young, and Ramond W. Mack. Sociology and Social Life. New York : Amarian Book Company, 1965.
- Klein, Kathryn. Collaborative conservation projects in the arts : Case studies in Oxaca, Mexico. Dissertration Abstracts International.. 58 (1997) : 612 A.
- Knowles, ASA. International Encyclopedia of Higher Education. 5(G– I), Jossey – Bass, 1977.

- Maccia, G.S. Epistemological consideration of education objectives. Bloomington, IN : Indiana University, 1973.
- Manifold, Marjorie Cohee. Huge in a small place : The art and craft of rural Midwestern community with implication for creating community-based DBAE curricula. Dissertation Abstracts International. 60 (2000) : 2772 A.
- Michael, John A. Art and Adolescence Teaching Art at the Secondary Level. Teacher College Press, 1983.
- National Art Education Association. Art Education : Elementary. Reston, Virginia : The Association, 1997.
- Poirier, David Arthur. Conservation Archaeology : The Perspective of Historical Archaeology in Connecticut. Dissertation Abstracts International. vol.45 - 08, Section :A ,p2570, 1984.
- Rusak, Sandra. African Art : Verginia Museum of Fine Arts. Art Education . Vol.46 No.5 (September 1996) : 25 – 28 .
- Schirmacher Robert. Art and Creative Development for Young Children. 2nd ed. Albang : Delmar Publishing, 1993 .
- Shores ,Lavis. Instructional Material : An Introduction for Teachers. New York : Renold Press, 1960.
- Smith, Ralph A. Culture Is Dead. Long Live Culture. Art Education Policy Review Vol.101 (January – February 2000) : 25.
- Stankiewicz, Marry Ann. Community Art and Culture. Arts Education Vol.51 No.3 (May 1998) : 4 - 5.
- UNESCO. Innovative Resource Materials for Teaching New Technologies. Bangkok : Unesco Principle Regional office for Asia and Pacific, 1989.
- Wittich, W.A., and Schuller, C.F. Audio Visual Material, Their Nature and Use. 3rd ed. New York : Harper and Brothers, 1967.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

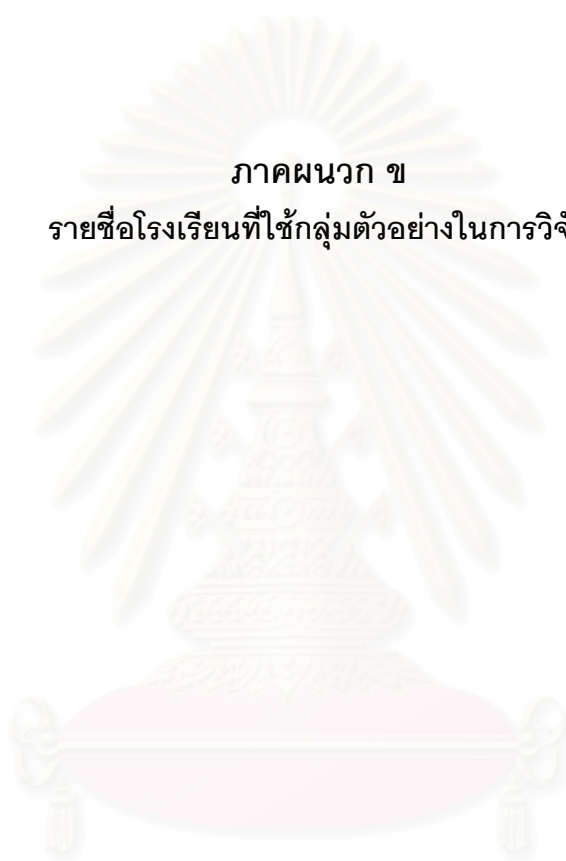
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. ศาสตราจารย์ ดร. ไพรัตน์ พิชญไพบุลย์
(ผู้ก่อตั้งภาควิชาศิลปศึกษา และ อาจารย์พิเศษภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
2. รองศาสตราจารย์ วิบูลย์ ลีสุวรรณ
(อาจารย์หมวดวิชาทัศนศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)
3. อาจารย์ ดร. อำไพ ตริณสาร
(อาจารย์หมวดวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
รายชื่อโรงเรียนที่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	เขต
1.	มัธยมวัดเบญจมบพิตร	ดุสิต
2.	วัดราชาธิวาส	ดุสิต
3.	โยธินบูรณะ	ดุสิต
4.	วัดน้อยนพคุณ	ดุสิต
5.	ราชวินิตมัธยม	ดุสิต
6.	วัดอินทาราม	ธนบุรี
7.	ศึกษานารี	ธนบุรี
8.	มัธยมวัดดาวคนอง	ธนบุรี
9.	ธนบุรีวรเทพีพลารักษ์	ธนบุรี
10.	ทวีธาภิเศก	บางกอกใหญ่
11.	วัดประดู่ในทรงธรรม	บางกอกใหญ่
12.	ฤทธิรงค์รอน	บางกอกใหญ่
13.	พุทธจักรวิทยา	บางรัก
14.	สตรีวัดมหาพฤฒารามในพระบรมราชินีนาถ	บางรัก
15.	เตรียมอุดมศึกษา	ปทุมวัน
16.	เทพศิรินทร์	ป้อมปราบฯ
17.	วัดสระเกศ	ป้อมปราบฯ
18.	สายปัญญาในพระบรมราชินีนาถ	ป้อมปราบฯ
19.	สามเสนวิทยาลัย	พญาไท
20.	เบญจมราชาลัย	พระนคร
21.	มัธยมวัดมกุฏกษัตริย์	พระนคร
22.	วัดบวรนิเวศ	พระนคร
23.	วัดราชบพิธ	พระนคร
24.	วัดสังเวช	พระนคร
25.	สตรีวิทยา	พระนคร
26.	สวนกุหลาบวิทยาลัย	พระนคร
27.	เจ้าพระยาวิทยาคม	ยานนาวา
28.	นนทรีวิทยา	ยานนาวา
29.	ไตรมิตรวิทยาลัย	สัมพันธวงศ์

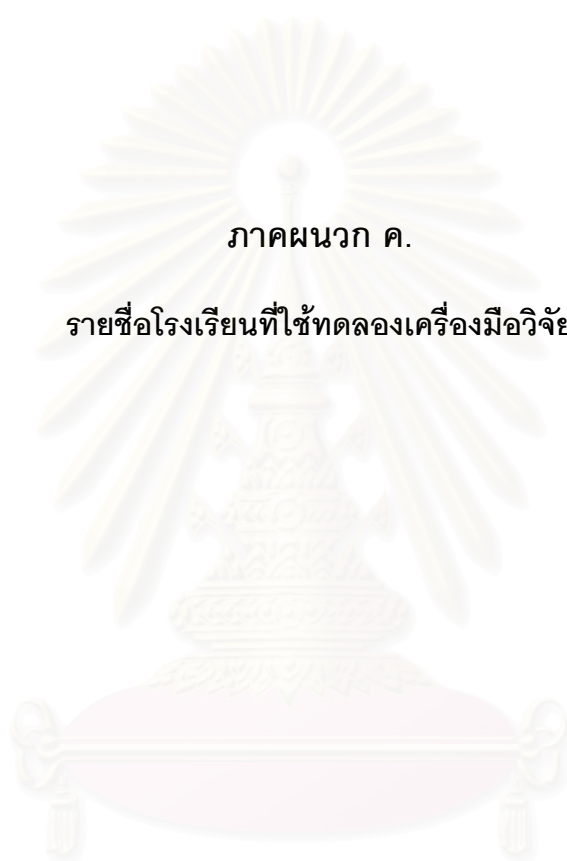
ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	เขต
30.	ทวีวัฒนา	ตลิ่งชัน
31.	โพธิสารพิทยากร	ตลิ่งชัน
32.	มหารณพาราม	ตลิ่งชัน
33.	วัดน้อยใน	ตลิ่งชัน
34.	สุวรรณพลับพลาวิทยาคม	ตลิ่งชัน
35.	วัดปากน้ำวิทยาคม	ตลิ่งชัน
36.	นวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล	ตลิ่งชัน
37.	ชีโนรสวิทยาลัย	บางกอกน้อย
38.	มัธยมวัดนายโรง	บางกอกน้อย
39.	สตรีวัดระฆัง	บางกอกน้อย
40.	สุวรรณารามวิทยาคม	บางกอกน้อย
41.	สวนอนันต์	บางกอกน้อย
42.	เทพลีลา	บางกะปิ
43.	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	บางกะปิ
44.	บางกะปิ	บางกะปิ
45.	นวมินทราชินูทิศ บดินทรเดชา	บางกะปิ
46.	มัธยมวัดบึงทองหลาง	บางกะปิ
47.	พิทยาลงกรณ์พิทยาคม	บางขุนเทียน
48.	ศึกษานารีวิทยา	บางขุนเทียน
49.	รัตนโกสินทร์สมโภชน์บางขุนเทียน	บางขุนเทียน
50.	นवलนรดิศวิทยาคม รัชมังคลาภิเษก	บางขุนเทียน
51.	ทวีธาภิเษก 2	บางขุนเทียน
52.	ฤทธิยะวรรณาลัย	บางเขน
53.	รัตนโกสินทร์สมโภชน์บางเขน	บางเขน
54.	พระโขนงพิทยาลัย	พระโขนง
55.	วชิรธรรมสาธิต	พระโขนง
56.	สิริรัตนาร	พระโขนง
57.	จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม	ภาษีเจริญ
58.	ไชยฉิมพลีวิทยาคม	ภาษีเจริญ
59.	วัดนवलนรดิศ	ภาษีเจริญ
60.	วัดรางบัว	ภาษีเจริญ

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	เขต
61.	สตรีวัดอัปสรสวรรค์	ภาษีเจริญ
62.	ราชวินิตบางแคปานขำ	ภาษีเจริญ
63.	เศรษฐบุตรบำเพ็ญ	มีนบุรี
64.	สตรีเศรษฐบุตรบำเพ็ญ	มีนบุรี
65.	นวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย	มีนบุรี
66.	นวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา 2 มีนบุรี	มีนบุรี
67.	แจ่งร้อนวิทยา	ราษฎร์บูรณะ
68.	บางปะกอก	ราษฎร์บูรณะ
69.	วัดพุทธบูชา	ราษฎร์บูรณะ
70.	อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย	ราษฎร์บูรณะ
71.	พรตพิทยพยัต	ลาดกระบัง
72.	เทพศิรินทร์ร่มเกล้า	ลาดกระบัง
73.	รัตนโกสินทร์สมโภชน์ลาดกระบัง	ลาดกระบัง
74.	ปัญญาवरคุณ	หนองแขม
75.	มัธยมวัดหนองแขม	หนองแขม
76.	มัธยมวัดหนองจอก	หนองจอก
77.	เตรียมอุดมศึกษาสุวินทวงศ์	หนองจอก
78.	กุนนทีรุทธารามวิทยาคม	ห้วยขวาง
79.	ประชากรราษฎร์อุปถัมภ์	ห้วยขวาง
80.	สุรศักดิ์มนตรี	ห้วยขวาง
81.	จันทร์หุ่นบำเพ็ญ	ห้วยขวาง
82.	ศิลาจารย์พัฒนา	บางซื่อ
83.	สุวรรณสุทธารามวิทยา	บางซื่อ
84.	ศรีอยุธยา	ราชเทวี
85.	สันติราษฎร์วิทยาลัย	ราชเทวี
86.	มักกะสันพิทยา	ราชเทวี
87.	ยานนาวาศรีวิทยาคม	สาทร
88.	วัดสุทธิวราราม	สาทร
89.	สตรีศรีสุริโยทัย	สาทร
90.	วัดบวรเมศล	บางพลัด

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	เขต
91.	วิมุตยารามพิทยากร	บางพลัด
92.	มัธยมวัดดุสิตาราม	บางพลัด
93.	ลาดปลาเค้าพิทยาคม	ลาดพร้าว
94.	สตรีวิทยา 2 มัธยมศึกษาดอนปลาย	ลาดพร้าว
95.	เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า	บึงกุ่ม
96.	นวมินทราชินูทิศ กรุงเทพมหานคร	บึงกุ่ม
97.	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี 2)	บึงกุ่ม
98.	นวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า	บึงกุ่ม
99.	วัดราชโอรส	จอมทอง
100.	มัธยมวัดสิงห์	จอมทอง
101.	บางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวนอุปถัมภ์”	จอมทอง
102.	ดอนเมืองทหารอากาศบำรุง	ดอนเมือง
103.	สีกัน (วัฒนาอุปถัมภ์)	ดอนเมือง
104.	ราชวินิตบางเขน	ดอนเมือง
105.	ดอนเมืองจารุจินดา	ดอนเมือง
106.	สารวิทยา	จตุจักร
107.	หอวัง	จตุจักร
108.	ปทุมคงคา	คลองเตย
109.	มัธยมวัดธาตุน้อย	คลองเตย
110.	สายน้ำผึ้ง	คลองเตย
111.	ราชดำริ	ประเวศ
112.	เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	ประเวศ
113.	ศรีพฤฒา	ประเวศ

ภาคผนวก ค.

รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ทดลองเครื่องมือวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพมหานครที่ใช้ทดลองเครื่องมือวิจัย

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	จังหวัด
1.	นนทบุรีพิทยาคม	นนทบุรี
2.	เบญจมราชาอนุสรณ์	นนทบุรี
3.	มัธยมวัดเพลงนนทบุรี	นนทบุรี
4.	รัตนานิเบศร	นนทบุรี
5.	วัดเขมาภิรตาราม	นนทบุรี
6.	ศรีบุญยานนท์	นนทบุรี
7.	สตรีนนทบุรี	นนทบุรี
8.	เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้านนทบุรี	นนทบุรี
9.	สวนกุหลาบวิทยาลัยนนทบุรี	นนทบุรี
10.	คณะราษฎร์บำรุงปทุมธานี	ปทุมธานี
11.	ปทุมธานี “ นันทมนีบำรุง “	ปทุมธานี
12.	ปทุมวิไล	ปทุมธานี
13.	มัธยมสังคีตวิทยากรุงเทพมหานคร	ปทุมธานี
14.	ลำลูกกา	ปทุมธานี
15.	สวนกุหลาบวิทยาลัยรังสิต	ปทุมธานี
16.	นวมินทราชินูทิศสวนกุหลาบวิทยาลัยสมุทรปราการ	สมุทรปราการ
17.	สมุทรปราการ	สมุทรปราการ
18.	สตรีสมุทรปราการ	สมุทรปราการ
19.	บางแก้วประชาสรรค์	สมุทรปราการ
20.	ราชวินิตบางแก้วในพระบรมราชูปถัมภ์	สมุทรปราการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

รายนามอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาที่ทำการสัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาที่ทำการสัมมนา

1. นายสมนึก ภาคสวรรค์ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ก. โรงเรียนบางกะปิ
(วันที่สัมมนา 18 ม.ค. 2545)
2. นายสืบสาย พุกกะเวส หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ก. โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
(วันที่สัมมนา 22 ม.ค. 2545)
3. นางกาญจนา เตชวณิช หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
(วันที่สัมมนา 25 ม.ค. 2545)
4. นายสุเวส สัตนหระกุล หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ก. โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
(วันที่สัมมนา 28 ม.ค. 2545)
5. นางรัชนี ศรีชวนะ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ก. โรงเรียนศรีอยุธยา
(วันที่สัมมนา 28 ม.ค. 2545)
6. นางศลักษณ์ ชัยตา หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ก. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
(วันที่สัมมนา 1 ก.พ. 2545)
7. นายอนุพันธ์ กล้าพจญ หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนเทพศิรินทร์
(วันที่สัมมนา 5 ก.พ. 2545)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม.0302(2770.0603)1617

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

4 กันยายน 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ พิชญ์ไพญฺญ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวบุศรินทร์ คำหุ้ง นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาทักษะครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศิริบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ทม.0302(2770.0603)1618

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

4 กันยายน 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวบุศรินทร์ คำหุ่ง นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมส่งเสริมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.218-2682

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.218-2682

ที่ ทม.0302(2770.0603)1619

วันที่ 4 กันยายน 2544

เรื่อง ขอร้องเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร

ด้วย นางสาวบุศรินทร์ คำหู่ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาทักษาทครุศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครุศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติคุณ ประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่ นิสิตสร้างขึ้น ตามเอกสารที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ทม.0302(2700.0603)1780

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

29 ตุลาคม 2544

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวบุศรินทร์ คำหุ้ง นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวบุศรินทร์ คำหุ้ง ได้ทดลองใช้ เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 218-2682

ที่ ศธ 0812/

6657

สำนักงานสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

ด้วยนางสาวบุศรินทร์ คำหุ้ง นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษานโยบายครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" ในการนี้ ผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลกับ ครูในหมวดวิชาศิลปศึกษา หรือ ผู้แทนในโรงเรียนนี้ ด้วยแบบสอบถาม

สำนักงานสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร พิจารณาเห็นว่า การวิจัยดังกล่าวเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนศิลปกรรมไทย สมควรให้การสนับสนุน

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายเฉลิมชัย รัตนประยูร)

ผู้อำนวยการสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาฯ

โทร. 0 2819 996-7 ต่อ 108, 109

โทรสาร 0 2823 834 ต่อ 115

21/43 หมู่ 13 ซ. ไทยร่วมเย็น 1

เขตคันนายาว กรุงเทพฯ 10230

30 พฤศจิกายน 2544

เรื่อง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา และ อาจารย์หมวดวิชาศิลปศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย 1 ฉบับ

ด้วยดิฉัน น.ส. บุศรินทร์ คำหุ้ง นิสิตปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัย เพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร " โดยมี ผศ. ดร. สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ดิฉันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครูศิลปศึกษาที่สอน หรือ เคยมีประสบการณ์สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไทย ในโรงเรียนของท่าน

ดิฉันจึงใคร่ขอความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากท่าน กรุณาช่วยตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย เพราะข้อมูลของท่านมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวิจัย แล้วกรุณาส่งกลับมายังผู้วิจัยในซองที่แนบมานี้โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกรุณาได้ เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(น.ส. บุศรินทร์ คำหุ้ง)

21/43 หมู่ 13 ซ. ไทยร่วมเย็น 1

เขตคันนายาว กรุงเทพฯ 10230

(โทร. 02-9434196)

30 พฤศจิกายน 2544

เรื่อง ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา

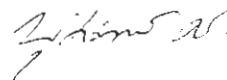
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วยดิฉัน น.ส. บุศรินทร์ คำฟุ้ง นิสิตปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัย เพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ การศึกษาบทบาทครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ” โดยมี ผศ. ดร. สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ดิฉันมีความจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ บทบาทครูศิลปศึกษา ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ” ซึ่งถือเป็นตัวแทนของครูศิลปศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

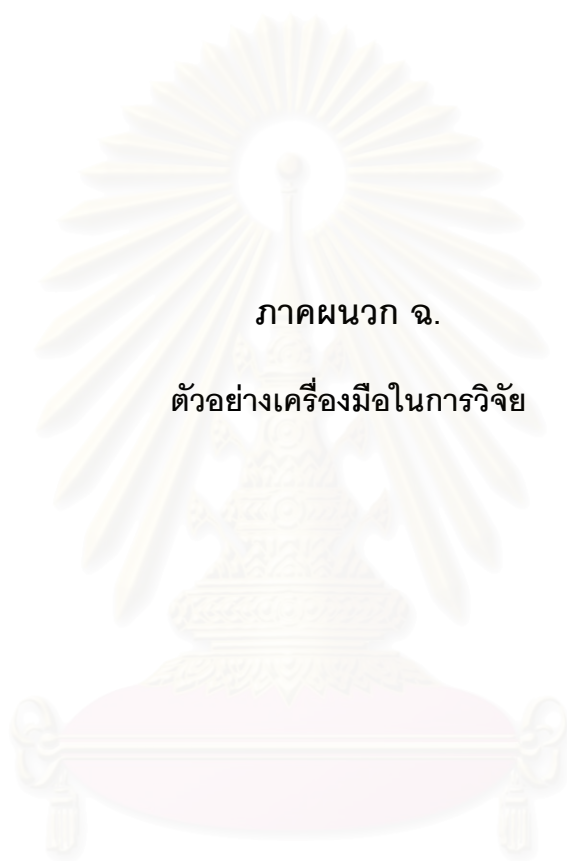
ดิฉันจึงใคร่ขอความร่วมมือ และขออนุญาต ขอสัมภาษณ์ความคิดเห็นของท่าน โดยในการนี้ดิฉันได้ส่งตัวอย่างแบบสัมภาษณ์มาให้ท่านมาพิจารณาในเบื้องต้น ซึ่งการสัมภาษณ์จริงจะใช้การบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ โดยดิฉันจะทำการติดต่อประสานงานเพื่อขออนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์กับท่านอีกครั้งในโอกาสต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(น.ส. บุศรินทร์ คำฟุ้ง)

ภาคผนวก จ.

ตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

การศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด 8 หน้า โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของครูศิลปศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหา การเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ และบทบาทครูเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1) “ บทบาทครูศิลปศึกษา “ หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ หรือพฤติกรรมที่ครูศิลปศึกษาพึงปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและการศึกษาศิลปะ

2) “ การส่งเสริม “ หมายถึง การให้ความสำคัญ จูงใจให้เกิดความสนใจและสนับสนุนให้เจริญแพร่หลาย

3) “ ศิลปกรรมไทย “ หมายถึง ผลงานศิลปะไทย ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถศิลป์ไทย รวมถึงแหล่งโบราณวัตถุสถานต่างๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และโบราณคดี

4) “ การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย “ หมายถึง การเห็นคุณค่า การช่วยกันดูแลรักษา การให้ความรู้ความเข้าใจ การสร้างสรรคพัฒนา และ สืบทอดศิลปกรรมไทยให้คงอยู่สืบไป

5) “ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ” หมายถึง การจัดประสบการณ์ หรือการจัดการเรียนการสอนตามองค์ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และ เกิดการพัฒนาตนเอง โดยถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด (ตาม มาตรา 24 พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบ

วิธีทำ: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง ของ ท่าน

1. เพศ

[] ชาย [] หญิง

2. อายุ

[] 21 – 30 ปี [] 41 - 50 ปี

[] 31 – 40 ปี [] 51 - 60 ปี

3. วุฒิการศึกษาสูงสุดของท่าน

[] ต่ำกว่าปริญญาตรี [] ปริญญาตรี

[] ปริญญาโท [] ปริญญาเอก

[]] โปรด

ระบุ.....

4. ประสบการณ์ในการสอน

[] น้อยกว่า 5 ปี [] 5 - 10 ปี

[] 11 - 15 ปี [] มากกว่า 15 ปี

5. วิชาที่ท่านสอนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน (ตอบได้หลายข้อ)

[] ศิลปะนิยม [] การออกแบบ

[] การเขียนภาพ [] การพิมพ์ภาพ

[] การปั้น [] ศิลปะไทย

[] ศิลปะพื้นบ้าน [] ศิลปะประดิษฐ์

[] ศิลปะประจำชาติ [] องค์ประกอบศิลป์

[] ประวัติศิลปะ [] ศิลปะการตกแต่ง

[] อื่นๆ โปรด

ระบุ.....

6. แหล่งที่ท่านได้ศึกษาหาความรู้ ด้านศิลปกรรมไทย คือ (ตอบได้หลายข้อ)

[] จากสถาบันการศึกษา [] จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

[] จากการเข้าฝึกอบรม [] ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

[] จากการเข้าร่วมกิจกรรม (ชมรม) [] จากการศึกษาดูงาน

[] จากแหล่งอื่นๆ คือ

.....

7. เรื่อง หรือเนื้อหาที่ท่านเคยศึกษา คือ (ตอบได้หลายข้อ)

- [] ประเภทของศิลปกรรมไทย [] กระบวนการสร้างงานศิลปกรรมไทย
- [] รูปแบบลักษณะของศิลปกรรมไทย [] ประวัติของศิลปกรรมไทย
- [] การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย [] แหล่งของศิลปกรรมไทย ตามโบราณ-
- [] ศิลปกรรมไทยประยุกต์ สถานที่ โบราณวัตถุต่างๆ
- [] อื่นๆ

คือ.....

8. ท่านเคยปฏิบัติตนอย่างไรบ้างเพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย (ตอบได้หลายข้อ)

- [] อบรม ปลูกฝัง จิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญ ของศิลปกรรมไทย ควบคู่ไปกับการสอน
- [] ร่วมมือกับครูศิลปะคนอื่นหรือครูสอนวิชาอื่นจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
- [] จัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยแก่นักเรียน
- [] มีส่วนร่วมในสังคม เช่น ในชุมชน หรือท้องถิ่นร่วมรณรงค์อนุรักษ์ศิลปกรรมไทย
- [] สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย หรือนำศิลปกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะ
- [] ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไทยอยู่เสมอ
- [] ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยเพิ่มเติม
- [] จัดทำหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์หรือสื่อความรู้ต่างๆเรื่องศิลปกรรมไทยเพื่อเผยแพร่ แก่นักเรียนและผู้สนใจ
- [] แสดงค่านิยมไทยด้วยการใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่มีลักษณะไทยๆ เช่น แต่งกายด้วยผ้า ไทย , ใช้เครื่องประดับที่เป็นงานหัตถศิลป์ไทย
- [] จัดประกวดผลงานศิลปะไทยของนักเรียน
- [] สนับสนุน หรือส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถ ด้านศิลปกรรมไทยได้แสดงความรู้ **ความสามารถในโอกาสต่างๆ**
- [] ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้สนใจด้านศิลปกรรมไทย
- [] ให้ความสำคัญกับศิลปกรรมไทยโดยจัดให้มีการเรียนการสอน หรือให้สาระความรู้ เรื่องศิลปกรรมไทยไว้ทุกระดับชั้นเรียน
- [] พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนเรื่องศิลปกรรมไทยให้ ทันสมัยและให้สอดคล้องตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
- [] อื่นๆ

คือ.....

.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๆ

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้ต้องการทราบถึง บทบาทของท่านในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

วิธีทำ : โปรดอ่านบทบาทที่ปฏิบัติแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าท่าน เคยปฏิบัติตามบทบาทเหล่านี้ หรือไม่ มากน้อยเพียงใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง " ระดับที่ปฏิบัติ " โดยมีตัวเลขแสดงค่าไว้ 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายดังนี้

5	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นประจำทุกครั้ง (ปฏิบัติมากที่สุด)
4	หมายถึง	ปฏิบัติบ่อยครั้ง (ปฏิบัติมาก)
3	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง (ปฏิบัติปานกลาง)
2	หมายถึง	ปฏิบัตินานๆครั้ง (ปฏิบัติน้อย)
1	หมายถึง	ไม่เคยปฏิบัติเลย

** กรุณาตอบตามความเข้าใจ และความเป็นจริงของท่าน โดยประเมินจากตัวท่านเอง ซึ่งข้อมูลนี้จะถือเป็นความลับ และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัย

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม :

การปฏิบัติ	ระดับที่ปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานๆครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
1. ใช้วิธีการสอนศิลปกรรมไทยโดยการอธิบายและการสาธิต.....		✓			
2. ให้นักเรียนทำรายงานเรื่องศิลปกรรมไทยในหัวข้อที่แต่ละคนสนใจ.....			✓		
3. ส่งตัวแทนนักเรียนไปแข่งขันการเขียนภาพจิตรกรรมไทย.....				✓	

หมายความว่า :

- ข้อ 1 หมายความว่า ท่านเคยสอนศิลปกรรมไทยโดยใช้วิธีการอธิบายและการสาธิตนี้บ่อยครั้ง ปฏิบัติอยู่ในระดับ มากเมื่อเทียบกับวิธีการสอนแบบอื่น
- ข้อ 2 หมายความว่า ท่านเคยให้นักเรียนทำรายงานเรื่องศิลปกรรมไทยในหัวข้อที่แต่ละคนสนใจเป็นบางครั้ง แต่ไม่ได้ปฏิบัติบ่อย ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ
- ข้อ 3 หมายความว่า ท่านเคยส่งตัวแทนนักเรียนไปแข่งขันการเขียนจิตรกรรมไทยนานๆครั้งหรือ น้อยครั้งมาก ซึ่งถือว่าปฏิบัติในระดับน้อยเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ

บทบาทครูศิลปศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

การปฏิบัติ	ระดับที่ปฏิบัติ				
	5 ทุกครั้ง	4 บ่อยครั้ง	3 บางครั้ง	2 นานๆครั้ง	1 ไม่เคยปฏิบัติ
ก บทบาทในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ศิลปกรรมไทย					
1. วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ท่านได้กำหนดไว้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยแต่ละ ครั้ง / คาบ คือ					
1.1 นักเรียนสามารถตอบคำถาม หรืออธิบายหลักการและสาระสำคัญของศิลปกรรมไทยที่ครูสอน ในชั้นเรียนได้.....					
1.2 นักเรียนเกิดความรู้สึกสนใจ ชื่นชม เห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในศิลปกรรมไทย.....					
1.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทยได้.....					
1.4 นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ สามารถนำไปปฏิบัติ และสืบทอดศิลปกรรมไทยได้อย่างถูกต้อง.....					
1.5 นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้เรื่องศิลปกรรมไทยกับความรู้เรื่องอื่นๆได้.....					
1.6 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและนำศิลปะไทยมาพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้.....					
1.7 นักเรียนรู้จักฝึกปฏิบัติและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ในและนอกชั้นเรียน.....					
ข บทบาทในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย					
2. เนื้อหาเรื่องศิลปกรรมไทยที่ท่านนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้					
2.1 จิตรกรรมไทย.....					
2.2 ประติมากรรมไทย.....					
2.3 สถาปัตยกรรมไทย.....					
2.4 หัตถศิลป์ไทย.....					
2.5 การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....					
2.6 เนื้อหาสาระตามความสนใจของนักเรียน.....					
2.7 เนื้อหาสาระได้มีการพัฒนาและ ปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน.....					

ภาพปฏิบัติ	ระดับที่ปฏิบัติ				
	5 ดีมาก	4 พอควร	3 มากพอ	2 น้อยพอ	1 ไม่พอปฏิบัติ
ค บทบาทในการดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย					
3. การดำเนินกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ศิลปกรรมไทยที่ท่านปฏิบัติ					
3.1 ตั้งคำถามหรือประเด็นปัญหาต่างๆให้นักเรียนตอบหรือแก้ปัญหา.....					
3.2 ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามความสนใจของตนเอง.....					
3.3 ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือ ร่วมกันอภิปรายเรื่องศิลปกรรมไทย และ การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....					
3.4 ให้นักเรียนฝึกทักษะฝีมือปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไทย.....					
3.5 บูรณาการความรู้จาก แกนความรู้ศิลปศึกษาทั้ง 4 วิชา คือ 1) ประวัติศาสตร์ศิลป์ 2) สุนทรียศาสตร์ 3) ศิลปวิจารณ์ และ 4) ศิลปะปฏิบัติ.....					
3.6 แบ่งกลุ่มให้นักเรียนร่วมเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกัน.....					
3.7 ให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นด้านศิลปกรรมไทย มีส่วนร่วมในการให้ ความรู้แก่นักเรียน.....					
3.8 เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปกรรมไทยมาให้ความรู้.....					
3.9 นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือ พิพิธภัณฑ์ที่ แสดงผลงานศิลปกรรมไทยที่น่าสนใจ.....					
3.10 นำนักเรียนไปเขียนภาพ ตามแหล่งศิลปกรรมไทย เช่น แหล่งโบราณสถาน หรือ โบราณวัตถุต่างๆ.....					
ง บทบาทในการใช้สื่อการเรียนการสอน					
4. สื่อการเรียนการสอนที่ท่านใช้ประกอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้					
4.1 รูปภาพศิลปกรรมไทย					
4.2 เครื่องฉายสไลด์.....					
4.3 หนังสือ ตำรา เอกสาร					
4.4 ภาพยนตร์ หรือ วีดิทัศน์					
4.5 สื่อจากของจริง.....					
4.6 หุ่นจำลอง หรือ แบบจำลอง					

การปฏิบัติ	ระดับที่ปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานๆครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
4.7 การชมนิทรรศการหรืองานแสดงเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย.....					
4.8 คอมพิวเตอร์ช่วยสอน.....					
4.9 สืบค้นข้อมูลโดยใช้อินเทอร์เน็ต (Internet)					
จ. บทบาทในการวัดประเมินผลการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย					
5 ท่านประเมินผลการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยของนักเรียนโดย					
5.1 ใช้ข้อสอบวัดความรู้ในเรื่องศิลปกรรมไทย.....					
5.2 การแสดงเจตคติที่มีต่อศิลปกรรมไทย.....					
5.3 ทักษะ กระบวนการทำงานของนักเรียน.....					
5.4 ผลงานของนักเรียน.....					
5.5 แฟ้มสะสมงานของนักเรียน (Portfolio).....					
5.6 การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน.....					
5.7 การวิจารณ์ ดีชม และเสนอแนะ.....					
5.8 การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (Presentation).....					
ฉ. บทบาทในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปกรรมไทย					
6 บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ท่านจัดในการเรียนรู้					
6.1 นำงานภาพศิลปกรรมไทย หรือผลงานศิลปกรรมไทยมาตกแต่งชั้นเรียน หรือ อาคารเรียนให้สวยงาม.....					
6.2 จัดมุมหนังสือหรือตำราเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้า ของนักเรียน.....					
6.3 นำผลงานศิลปกรรมไทยของนักเรียนมาติดแสดงที่บอร์ดหรือที่ห้องแสดงผลงาน					
6.4 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน และสถานที่ให้พร้อมในการเรียนการสอน.....					
6.5 ให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องศิลปกรรมไทย ทั้งในและนอกชั้นเรียน.....					
6.6 คอยช่วยเหลือนักเรียนในการปฏิบัติงาน.....					
6.7 ให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างอิสระ.....					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

วิธีทำ : โปรดแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของท่านในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ในฐานะที่ท่านเป็นครูศิลปศึกษา ท่านคิดว่าครูศิลปศึกษาที่ดี ควรมีส่วนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยอย่างไร

.....

.....

.....

ท่านคิดว่าการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

- 2) ท่านคิดว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- 4) ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคสำคัญ ต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

วันสัมภาษณ์.....เวลาสัมภาษณ์.....สถานที่

สัมภาษณ์.....

- 1) ชื่อ.....
สถานที่
ทำงาน.....
ภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบในปัจจุบัน.....
ประสบการณ์การทำงาน.....
- 2) ท่านคิดว่าศิลปกรรมไทยมีความสำคัญอย่างไร
.....
- 3) ท่านคิดว่าครูศิลปศึกษามีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
.....
- 4) ท่านคิดว่าครูศิลปศึกษาควรประพฤติและปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....
- 5) หมวดวิชาศิลปศึกษา หรือ โรงเรียนของท่าน เคยได้จัดกิจกรรมอะไรบ้าง ที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ ศิลปกรรมไทย
- 6) ท่านคิดว่านักเรียนจะได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง ในการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทย
- 7) ท่านคิดว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีในปัจจุบันและ กระแสวัฒนธรรมจากต่างชาติ จะส่งผลกระทบต่ออย่างไรบ้างกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนไทย.....
- ครูศิลปศึกษาจะมีวิธีการปลูกฝังหรืออบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างไร ให้นักเรียนมาร่วมกันอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย.....
- 8) ท่านคิดว่า ครูศิลปศึกษาควรจัดการเรียนการสอนศิลปกรรมไทยอย่างไร ให้สอดคล้องกับ การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน.....
- 9) ตาม พ.ร.บ.การศึกษาที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ ท่านคิดว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้เรื่องศิลปกรรมไทยอย่างไรบ้าง.....
- 10) ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยของครูศิลปศึกษา
.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

บุศรินทร์ คำหุ้ง เกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ที่จังหวัดสกลนคร สำเร็จ
การศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมบัณฑิต ภาควิชาศิลปอุตสาหกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบัง เมื่อปีการศึกษา 2537 และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย